

Organisert kriminalitet

- Et vitenskapsteoretisk perspektiv

Else Gjerdeplass

Masteravhandling i kriminologi – KRIM5001

Studiekull høst 2005

Institutt for kriminologi og rettssosiologi

Det juridiske fakultet

Universitetet i Oslo

November 2007

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	s. 5
Forord	s. 7
1. INNLEDNING	s. 9
1.1 Avgrensning og problemstilling	s. 9
1.2 Begrepsavklaring	s. 12
1.2.1 Universitetsforskning og myndighetsforskning.....	s. 12
1.3 Begrepet organisert kriminalitet	s. 14
1.3.1 Organisert kriminalitet på norsk.....	s. 14
1.3.2 Internasjonale definisjoner.....	s. 16
1.3.3 Definisjoner innen academia.....	s. 18
1.4 Avhandlingens struktur	s. 20
2. VITENSKAPSTEORI OG GENERELLE METODEKRAV	s. 22
2.1 Vitenskapsteori	s. 22
2.2.1 Kriminologisk vitenskap.....	s. 24
2.2 Generelle krav til metode	s. 27
2.2.1 Forforståelse.....	s. 30
2.2.2 Kvalitativ og kvantitativ metode.....	s. 32
2.2.3 Hermeneutisk metode og fenomenologi.....	s. 33
2.3 Ulike gruppers interesser	s. 34
3. UNIVERSITETSFORSKNING	s. 38
3.1 Narkotika	s. 38
3.1.1 Teoretiske forklaringer på organisert kriminalitet.....	s. 40
3.1.2 Deltagende observasjon og feltarbeid.....	s. 43
3.2 Illegal gambling	s. 45

3.3 Hvitvasking	s. 47
3.3.1 Hvitvasking på norsk.....	s. 49
3.3.2 Jakten på suksess.....	s. 51
3.4 Økonomisk korporativ kriminalitet og organisert kriminalitet	s. 53
3.5 Universitetsforskning på norsk	s. 55
4 ORGANISERT KRIMINALITET VS ANDRE FORMER FOR KRIMINALITET	s. 60
4.1 Grader av organisering	s. 60
4.2 Samarbeid over tid	s. 63
4.3 Profittmotivert kriminalitet	s. 63
4.4 Vold og korrupsjon	s. 64
4.5 Profesjonelle kriminelle og forretningsmenn	s. 66
5 KUNNSKAPSPRODUKSJON	s. 69
5.1 Politiets etterretning og forskning	s. 69
5.2 Prosjekt organisert kriminalitet	s.70
5.2.1 Etterretning som vitenskap.....	s. 71
5.3 Trusselvurderinger	s. 74
5.3.1 Nasjonal trusselvurdering 2003.....	s. 75
5.3.2 MC – kriminelle.....	s. 77
5.4 Kriminelle organisasjoner eller bare en livsstilsklubb?	s. 81
6 ORGANISERT KRIMINALITET – DEN NYE FIENDEN?	s. 85
6.1 Begrepets historie	s. 85
6.1.1 Begrepet organisert kriminalitet til Norge.....	s. 89
6.2 Den gode fiende	s. 92
6.2.1 Den nye fiende.....	s. 94
6.3 Et moralsk og politisk begrep	s. 96
6.4 Skadeperspektivet	s. 99

6.4.1	Konsekvenser.....	s. 101
6.5	<i>Myter eller realiteter?</i>	s. 103
6.5.1	Medias påvirkningskraft.....	s. 106
6.6	<i>Mye eller lite organisert kriminalitet?</i>	s. 107
7	AVSLUTNING	s. 111
7.1	<i>Sammenfatning</i>	s. 111
7.2	<i>Avsluttende ord</i>	s. 113
	<i>Litteraturliste</i>	s. 115

Sammendrag av masteroppgaven

Organisert kriminalitet – Et vitenskapsteoretisk perspektiv

Else Gjerdeplass

Veileder: Paul Larsson

Institutt for kriminologi og rettssosiologi

Høst 2007

Denne masteravhandlingen har et vitenskapsteoretisk perspektiv på fenomenet organisert kriminalitet. Hovedproblemstillingen i avhandlingen er: Hvordan er kunnskapsstatusen på feltet organisert kriminalitet? Hvordan kan vi egentlig *vite* noe om den organiserte kriminaliteten? Dette er et aspekt som ikke bare kan sies å gjelde for den organiserte kriminaliteten, men er en høyst relevant problemstilling i forhold til det generelle kriminalitetsbildet også. For å belyse avhandlingens hovedproblemstilling står forskning innen akademia og kunnskapsproduksjon i politiet sentralt. Å ha sikker kunnskap om et fenomen som organisert kriminalitet er komplisert å produsere. I avhandlingen benyttes Cecilie Høygårds term om universitetsforskning som drøftes i lys av vitenskapsteori og generelle metodekrav. På hvilken måte underbygges påstander med data? Hvem sier hva? Hvilket belegg har de for å si det de sier? Hva slags kilder opererer de enkelte med? Og er de kritiske? Mye likt og mye ulikt kalles for organisert kriminalitet noe universitetsforskningen søker å vise, herunder narkotika, illegal gambling, hvitvasking, økonomisk korporativ kriminalitet og spritsmugling.

Organisert kriminalitet er et komplekst begrep og fenomen. Mange mener mye om organisert kriminalitet, men det er ikke like lett å definere et slikt begrep. Det finnes ingen forent enighet der ute om hva som skal menes med organisert kriminalitet, der i mot florerer det med ulike definisjoner av begrepet. På grunn av definisjonsproblematikken er det mange som forsøker å slippe litt unna det med å i stedet vise til none sentrale egenskaper ved den organiserte kriminaliteten, herunder at den har ulike grader av organisering, samarbeid som pågår over tid, at den er en profittmotivert kriminalitet, har egenskapene vold og korrupsjon i seg og består av profesjonelle kriminelle og ”forretningsmenn”. Politiets kunnskapsproduksjon har en rekke problematiske sider ved seg. For det første er etterretning som vitenskap et problem.

På denne måten vil all organisert kriminalitet som politiet ikke kjenner til og som de ikke har tradisjon for å lete etter være utelatt fra datamaterialet. Dermed er det ganske klart at det vil finnes store mørketall i materialet de presenterer, og det er ikke så rart at narkotikaen preger det organiserte kriminalitetsbildet og at man nesten ikke ser noe som helst til former for finansiell kriminalitet. Et annet problem med politiets kunnskapsproduksjon er at politiet selv har ikke et klart bilde av hva organisert kriminalitet er for noe. Begreper som ”organisert kriminalitet” og ”alvorlig kriminalitet” blandes ofte sammen og gjør det uklart hva som faktisk menes med begrepet.

Har det som uttrykkes av ulike aktører både innenfor akademia og andre som bedriver kunnskapsproduksjon rot i empiri, eller gjenspeiler de kun myter, fortellinger og mediabildet? På begynnelsen av 1990 – tallet begynte man å snakke om at ”nå hadde den organiserte kriminaliteten også kommet til Norge”. Stemmer dette? Lite trolig. I følge Johansen (2004b) har vi hatt illegale spritmarkeder her til lands i så mye som nesten ett århundre. Poenget er at vi bare ikke har *kalt* det for organisert kriminalitet. Et stort problem med den norske organiserte kriminaliteten er at mye av den kunnskapen vi har her hjemme om fenomenet stammer fra andre kulturer enn vår egen, derfor passer ikke den norske organiserte kriminaliteten inn med definisjonene. Dessuten kan vi spørre om vi egentlig har så mye organisert kriminalitet? Å vite omfanget av organisert kriminalitet er høyst problematisk, nettopp fordi det er avhengig av hvordan vi definerer begrepet.

Forord

Arbeidet med å skrive en slik masteravhandling har til tider vært svært krevende, men også veldig spennende. Når dette arbeidet nå er avsluttet, er det flere som fortjener en stor takk.

Først og fremst vil jeg gjerne rette en stor takk til min veileder, Paul Larsson, for kommentarer jeg ikke kunne vært foruten, gode råd og for å ha holdt meg på rett kurs.

Tusen takk til de to gode studievenninnene mine, Anja og Sonja, for all støtte, forståelse og gode ord spesielt det siste året. Jeg setter utrolig pris på det vennskapet vi har fått!

En stor takk går også til sjefen min Wenche for å ha tilpasset jobben min i forhold til oppgaven og den tid den har krevd av meg.

Tusen takk til alle øvrige venner, både nye og gamle, som har vist sin støtte gjennom et ellers vanskelig år.

Tusen takk til samboeren min, Espen. Takk for at du er den du er, og for at du har holdt ut med meg i denne tiden. Sist, men ikke minst en stor takk til familien min. En spesiell takk går til verdens beste mamma som er det tapreste menneske jeg vet om.

Oslo, den 12.11.2007

Else Gjerdeplass

Kapittel 1

INNLEDNING

Norske politidistrikt brukte i år 2004 4093 millioner norske kroner på kriminalitetsbekjempelse og trygghetsskapende arbeid. Midlene er fordelt på ulike grupper, men det er primært felt som narkotika, vinning, vold og økonomiske lovbrudd som blir prioritert med tanke på ressurser (Justis – og politidepartementet 2004, St. meld. Nr 42, punkt 4.3).

Dette er en svimlende sum. Nettopp derfor blir det så viktig å vite noe om disse lovbruddene for at man i det hele tatt skal kunne gjøre noe med dem. Med andre ord; Vi må ha kunnskap. Har vi det? Denne avhandlingen legger seg på en linje som tilsier at vi egentlig ikke vet så mye om organisert kriminalitet, i hvertfall ikke nok. Det er mulig at jeg tar feil. Det er godt mulig at ting er bra dokumentert. Organisert kriminalitet er et komplekst fenomen, og et vanskelig felt å forske i. Å ha sikker kunnskap om hva organisert kriminalitet er for noe eller sikker kunnskap om hva kriminalitet generelt er for noe er komplisert å produsere.

Tittelen på denne masteravhandlingen er: *Organisert kriminalitet – Et vitenskapsteoretisk perspektiv*. Temaet for masteravhandling er dermed organisert kriminalitet. Hvorfor skrive om organisert kriminalitet? Organisert kriminalitet har seilt opp til å bli ett av de virkelig store kriminalpolitiske satsningsområdene. Det har også blitt et populært og ”hett” tema for folk flest.

1.1 Avgrensning og problemstilling

Organisert kriminalitet er et rimelig komplekst fenomen, og det har til tider vært vanskelig å holde tunga rett i munnen. Organisert kriminalitet *er* et vanskelig tema. Opprinnelig var det tenkt å skrive om organisert kriminalitet som norsk fenomen, men dette hadde blitt svært vanskelig. Internasjonale definisjoner, internasjonalt politisamarbeid og internasjonal litteratur er bare noen av de delene som preger den norske definisjonen av begrepet, og det hadde således vært umulig å holde seg borte fra dette. Det hadde også vært lite fruktbart i og med at Norge påvirkes av disse momentene.

Jeg har valg å avgrense avhandlingen til å ta for seg et vitenskapsteoretisk perspektiv på fenomenet organisert kriminalitet. Det essensielle i denne avhandlingen er derfor drøfting. Bakgrunnen for dette munner ut i hovedproblemstillingen for avhandlingen: Hvordan er kunnskapsstatusen på feltet organisert kriminalitet? Dette er en interessant side ved den organiserte kriminaliteten og handler om hvordan vi kan *vite* noe. Dette er ikke særegent kun for organisert kriminalitet, men gjelder også kriminalitet generelt. Hvordan vet vi noe om kriminalitet, da her spesielt organisert kriminalitet? Og hva vet vi? Dette skal knyttes til vanskelighetene med å dokumentere forskning og kunnskapsproduksjon generelt. For å belyse avhandlingens hovedproblemstilling vil forskning innen academia og kunnskapsproduksjon innen politiet stå sentralt. Har det som uttrykkes av ulike aktører både innenfor academia og andre som bedriver kunnskapsproduksjon rot i empiri, eller gjenspeiler de kun myter, fortellinger og mediabildet? For å søke svar på hovedproblemstillingen er det formulert flere underproblemstillinger som kan relateres til krav for hvordan man dokumenterer kilder: På hvilken måte underbygges ulike påstander med data? Hvem sier hva? Hvilket belegg har de for å si det de sier? Hva slags kilder opererer de enkelte med? Og er de kritiske? Jeg begrunner derfor mine syn ut ifra et vitenskapsteoretisk perspektiv.

Avhandlingen er også avgrenset til å ta for seg selve definisjonsproblematikken rundt begrepet organisert kriminalitet. Hvorfor defineres begrepet organisert kriminalitet slik som det gjøres? Og hvorfor har vi et slikt begrep? Etter hvert som arbeidet med avhandlingen tok form ble jeg raskt klar over at det er store problemer knyttet til definisjonen av begrepet organisert kriminalitet. Veldig mange mener mye om organisert kriminalitet. Det finnes ingen enhetlig definisjon på hva som egentlig menes med begrepet og dette er et problem. Denne avhandlingen skal verken definere eller avgrense begrepet organisert kriminalitet, og dette er viktig moment. Det hadde for det første vært en umulig oppgave, og for det andre lite fruktbart og amputert store deler av poenget. Poenget er ikke å komme med en konklusjon på hva organisert kriminalitet er for noe, men i stedet stille spørsmål ved hvordan en kan skape *viten* om noe som er så loddent og uklart som organisert kriminalitet? Denne løsningen minner derfor litt om Foucault. Jeg skal gå igjennom forskning på området organisert kriminalitet og se på hvordan begrepet er blitt skapt. Foucault kaller dette for "kunnskapens arkeologi" i *Galskapens historie*. Boken handler om hvordan galskap blir oppfattet, satt på begrep og behandlet hvor arkeologibegrepet skal gi hjelp til å se at det ikke er tradisjonelle utviklingshistorier som skrives, men en serie raske tverrsnitt gjennom fortiden, dens

institusjoner, handlemåter og tekster. Foucault beskriver dermed det han ser og leter etter sammenhenger i det:

”Til tross for at det ikke egentlig skjer vitenskapelige gjennombrudd i tradisjonell forstand her, går endringene i brå kast: galskapen gis brått andre meninger enn før; ordene som settes på den, blir andre. Og først og fremst gjøres galskap til sykdom på en måte som tar fra den dens gamle mening: først som en sykdom som rammer helheten av kropp og sjel, siden som en sykdom som først og fremst gripes av moralske begreper” (Sitat: Foucault 2000,s. xx).

I følge Foucault finnes det høyst ulike måter å definere galskap på hvor alle definisjonene for så vidt fungerer, men hver og en innenfor sitt eget system (Foucault 2000). Denne avhandlingen skal på samme måte se på hvordan begrepet organisert kriminalitet har blitt oppfattet, satt på begrep og behandlet. Organisert kriminalitet består av en rekke like og ulike former for lovbrudd, men hvem kan si hva det faktisk er? Begrepet har langt på vei blitt et moralsk og politisk begrep. Problemstillingene i avhandlingen er viktig, men hvilke konsekvenser kan min gjennomgang av organisert kriminalitet få? Målet er å søke å være et bidrag i diskusjon rundt fenomenet organisert kriminalitet som i sin tur kanskje kan være med på gi økt oppmerksomhet og kunnskap omkring fenomenet organisert kriminalitet og dens problematiske områder.

Masteravhandlingen bygger på allerede eksisterende litteratur på området organisert kriminalitet, og er en rent teoretisk gjennomgang av utvalgt litteratur. Til tider har det vært vanskelig å finne frem til relevant litteratur, nettopp fordi organisert kriminalitet er et felt det ikke har vært forsket på i like stor grad som innen andre områder i kriminologien. Derfor er det også flere internasjonale bidrag på litteraturlisten. Nå kan en kanskje spørre hvor fruktbart det er å ta i bruk så mye internasjonal litteratur i norsk sammenheng, men dette er et poeng som skal drøftes ut i oppgaven og er derfor i aller høyeste grad relevant å ta med. Organisert kriminalitet er også et internasjonalt begrep og det er derfor gjort på denne måten. Utvalget av litteratur baserer seg derfor på både nasjonale og internasjonale teoretiske bidrag, spesielt i kapittelet om universitetsforskningen. Andre relevante bidrag i denne avhandlingen er NOU`er, stortingsproposisjoner og stortingsmeldinger, samt handlings – og strategiplaner og trusselvurderinger innen politiet. Media er også brukt i avhandlingen, da i form av ulike avisoppslag.

1.2 Begrepsavklaring

Hva menes med vitenskapelig kunnskap? I denne avhandlingen legges det vekt på Marianne Sætres beskrivelse av den vitenskapelige produksjonsprosessen. Dette gjøres fordi hennes beskrivelse passer godt inn med temaet organisert kriminalitet.

Beskrivelsen baserer seg primært på et reflektert forhold til tilnærminger og perspektiv, og den bygger på annet råstoff enn egen fantasi, gjetninger og fabuleringer. I følge Sætre må også slike evner benyttes i produksjonsprosessen, men kun på definerte og avgrensede ledd i prosessen. De fleste fasene i en produksjonsprosess handler dermed på sin side mer om å utføre et slags ”håndverk”, nemlig å holde kontroll på hva man gjør, å kunne beskrive det man gjør og forklare hvorfor man gjør som man gjør (Sætre 2007). Videre her gjøres det rede for begrepene universitetsforskning og myndighetsforskning, samt noen av de hyppigst forekommende definisjonene på organisert kriminalitet. Andre begreper som blir brukt i oppgaven vil det bli gjort rede for underveis, da jeg finner det enklest både for meg selv og leseren å gjøre det på denne måten.

1.2.1 Universitetsforskning og myndighetsforskning

I masteroppgaven benyttes Cecilie Høigårds termer som hun bruker i sin gjennomgang av nordisk politiforskning. Her skiller Høigård mellom de som er tilknyttet universitetene og universitetsforskning, og de som er tettere tilknyttet myndighetene og karakteriseres således som myndighetsforskning. Forskning tilknyttet universiteter har som oftest et kritisk utenfra – perspektiv, mens myndighetsforskning er preget av et ovenfra -/ og styringsperspektiv. Med tanke på det vitenskapelige og på valg av metode skiller de to seg ofte fra hverandre. Myndighetsforskningen synes ofte å ikke ha noen særlig forankring i den generelle sosiologien og bygger i mye mindre grad enn universitetsforskningen på teori. Også måten de fremstår på er ulikt. Mens myndighetsforskning ofte er publisert som rapporter, strategier og handlingsplaner, er de med universitetstilknytning store, ”tunge” studier av et fenomen. I dette tilfellet organisert kriminalitet. De to skiller seg også fra hverandre med tanke på problemstillinger. En forsker med universitetstilknytning forfølger gjerne sin egen nysgjerrighet på jakt etter svar, mens de innen myndighetsforskning søker etter mer ”bestilte” svar fra for eksempel politi, politikere og andre instanser. Myndighetsforskningen bærer dermed preg av å være nyttig og veiledende innenfor arbeidsmåter og prioriteringer, mens

universitetsforskningen velger mer sentrale problemstillinger med mål om å utvikle forskningen på et bestemt område (Høigård 2005).

De med universitetstilknøyning beskrives av Høigård som mer frie i sin skrivestil, mens de som bedriver myndighetsforskning er mer styrt (Høigård 2005). Det skal være sagt at dette er en noe forenklet vinkling. Årsaken til at Høigård har et noe problematisk skille i sin gjennomgang av politiforskningen er at det ikke er et deskriptivt og vitenskapelig skille, men at det i større grad kan ses som et normativt skille. For Høigård er universitetsforskningen *god* forskning. Den har et kritisk utenfra – perspektiv, den er forankret i teori og den har en fri skrivestil hvor forskeren jakter på svar for å tilfredsstill sin egen nysgjerrighet. Myndighetsforskningen er der i mot *dårlig* forskning. Den har et ovenfra – og styringsperspektiv, har ikke noen særlig forankring i den generelle sosiologien og skrivestilen er styrt i den forstand at man søker ”bestilte” svar.

Dette er et noe enkelt bilde, verden fremstår ikke som så enkel fordi det finnes både god og dårlig forskning innenfor begge disse termene. Det finnes på den ene siden finnes både god akademisk og spennende forskning der ute som er utført av folk med myndighetstilknøyning, så vel som at det på den andre siden finnes dårlig og ganske forutsigbar universitetsforskning på flere områder. Universitetsforskning er gjerne dressert på en annen måte enn forskning knyttet til myndighetene både med tanke på hvilke temaer som er valgt ut og med tanke på hvilke perspektiver som gir akademiske poeng, noe som ofte ikke gir poeng ute i den praktiske verden. Det er uansett vanskelig å sette opp et så enkelt skille mellom de to fordi flere myndighetsforskere har universitetstilknøyning, mens universitetsforskere ofte benytter seg av myndighetenes arkiver og data som kilder i forskningsarbeidet. Dette er således et poeng jeg kommer til å ta med meg videre i oppgaven og gjøre rede for underveis. Begrepet universitetsforskning blir flittig brukt i oppgaven fordi jeg rent ordmessig synes det er et bra begrep som passer fint inn i en litteraturstudie som min. Opprinnelig hadde jeg også tenkt å bruke termen myndighetsforskning, men har valgt å i stedet bruke Marianne Sætres (2007) begrep om *kunnskapsproduksjon*. Dette fordi avhandlingen på den ene siden skiller mellom forskning på organisert kriminalitet innen akademia, herunder tilknyttet universitetsforskning, mens den på den andre siden har legger vekt på politiets handlingsplaner, strategier og trusselvurderinger. Dette er ikke det samme som forskning innen akademia og kan derfor i stedet betegnes som kunnskapsproduksjon.

Begrepene universitetsforskning og myndighetsforskning bør derfor kanskje brukes på en ikke – normativ måte, mer som en beskrivelse av plassering og finansiering. Hvorfor det? Fordi inndelingen ikke passer med det skille vi har her hjemme i Norge. Hvis for eksempel en ansatt ved instituttet for kriminologi mottar penger fra Justisdepartementet for å utføre forskning på organisert kriminalitet ved å benytte foreliggende data i politiet, hva er vedkommende da? Har hun eller han da blitt en myndighetsforsker eller er vedkommende fortsatt universitetsforsker? Når slutter man eventuelt å være universitetsforsker, og når går man over til å bli myndighetsforsker? Dette er problemstillinger Høigård ikke sier noe om. Som jeg skal vise til i avhandlingen bygger mye av forskningen innen organisert kriminalitet på politiet og deres definisjoner og vi er ganske avhengige av dem, men nettopp derfor er det problematisk å skille så lett mellom begrepene universitetsforskning og myndighetsforskning.

1.3 Begrepet organisert kriminalitet

Det første som ble gjort da temaet organisert kriminalitet ble valgt var å forsøke å definere og avgrense begrepet, noe som viste seg å være ganske vanskelig og praktisk talt umulig. Etter hvert som jeg fordypet meg i litteraturen gikk det opp for meg at det finnes ikke *en* bestemt definisjon på hva organisert kriminalitet er for noe. Der i mot florerer med ulike definisjoner der ute både fra de med akademisk bakgrunn og universitetstilknytning, fra de som har en mer myndighetsbasert forskning og fra de som bedriver kunnskapsproduksjon. Her innledningsvis skal noen definisjoner nevnes og de mest åpenbare problemene som er knyttet til dem diskuteres.

1.3.1 Organisert kriminalitet på norsk

I Norge reguleres organisert kriminalitet gjennom straffeloven § 60 a hvor organisert kriminalitet beskrives som:

”Med organisert kriminell gruppe menes en organisert gruppe på tre eller flere personer som har som et hovedmål å begå en handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år, eller hvor en vesentlig del av virksomheten består i å begå slike handlinger”¹ (Sitat: Straffeloven § 60a).

¹ Hele straffeloven § 60 a lyder for øvrig slik:

”Dersom en straffbar handling er utøvet som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe, forhøyes maksimumsstraffen i straffebudet til det dobbelte, likevel ikke med mer enn 5 års fengsel.

Det er ikke så lett å gripe ut fra denne hva som faktisk menes med organisert kriminalitet. Den verken inkluderer eller ekskluderer personer eller grupper, så i prinsippet virker det som at nesten hva som helst kan settes inn i boksen organisert kriminalitet. Den er svært vagt formulert og fremstår som lodden og formløs. Poenget er at det dermed blir svært vanskelig å bevise organisert kriminalitet og en tiltale etter § 60a blir ofte en lett match for forsvarere, noe som muligens er med på å gjenspeile at svært få faktisk blir dømt etter denne paragrafen. Et søk i Lovdata gav meg kun tre treff når det gjelder dømte etter § 60a. Kanskje mest kjent er Høyesteretts dommen i NOKAS – saken fra juni 2007 hvor flere av de tiltalte ble dømt etter § 60a for å ha begått grovt ran med døden til følge som et ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe (Lovdata 2007). Også Munch – ranet i 2004 er registrert med dom etter § 60a fra Borgarting lagmannsrett i april 2007 hvor fire menn ble tiltalt og dømt for grovt ran som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe. Den tredje og mindre kjente dommen er fra Høyesterett mai 2007 og gjelder grovt tyveri fra spilleautomater og grovt skadeverk hvor tre menn ble dømt etter § 60a for å være medlemmer av en organisert kriminell gruppe (Lovdata 2007).

I april 2003 ble det også godkjent i statsråd en endring i straffeloven og straffeprosessloven når det gjaldt lovtiltak mot organisert kriminalitet, menneskehandel og gjengangere. Forslaget som ble vedtatt var en ny generell bestemmelse om straffeskjerpning for handlinger som er utført som ledd i virksomheten til en organisert kriminell gruppe hvor strafferammen kan heves til det dobbelte i slike tilfeller². Begrunnelsen til forslaget og vedtaket var den økte straffeverdigheten som normalt kjennetegner handlinger som er begått som ledd i organisert kriminalitet (Ot. Prp. nr. 62).

Med organisert kriminell gruppe menes en organisert gruppe på tre eller flere personer som har som et hovedformål å begå en handling som kan straffes med fengsel i minst 3 år, eller hvor en vesentlig del av virksomheten består i å begå slike handlinger. Forhøyelse av maksimumsstraffen etter bestemmelsen her får anvendelse i forhold til lovbestemmelser som tillegger strafferammen rettslig virkning, hvis ikke annet er bestemt”

(Sitat: Straffeloven § 60a).

² Strafferammen kan heves til det dobbelte, men ikke mer enn 5 års fengsel heter det i vedtaket (Ot. Prp. nr. 62).

Politidirektoratet definerer også begrepet organisert kriminalitet. Både i *Nasjonal Trusselvurdering 2003* og *Prosjekt organisert kriminalitet (2005)* som jeg skal for meg i kapittel 4 legger de til grunn den såkalte EU – definisjonen i forsøk på definere begrepet organisert kriminalitet. Alle EU – land har sluttet seg til denne definisjonen hvor seks av elleve bestemte kriterier må være oppfylt før man kan kalle noe for organisert kriminalitet:

1. Samarbeid mellom minst to eller flere personer.
2. Alle de involverte har egne tildelte oppgaver.
3. Samarbeidet strekker seg over lang tid eller en ubegrenset tidsperiode.
4. Tar i bruk former for disiplin og kontroll.
5. Det forligger mistanke om at de har gjennomført alvorlige kriminelle handlinger.
6. De opererer på et høyt internasjonalt nivå.
7. De tar i bruk vold eller lignende former for trusler.
8. De bruker kommersielle eller foretningmessige strukturer.
9. De deltar i hvitevasking.
10. De utøver en innflytelse på den politiske arena, på media, på offentlig forvaltning, på rettsmyndighetene eller på økonomi.
11. De er alle styrt av vinning og-/ eller maktaspektet.

(Politidirektoratet 2003 s. 22, Politidirektoratet 2005, s. 6)

Seks av disse elleve kriteriene der i blant nummer 1, 3, 5 og 11, må være oppfylt for at noe skal kunne kalles organisert kriminalitet. Men det er også noen problemer knyttet til denne definisjonen av begrepet. Hva menes med at samarbeidet skal strekkes seg over lang tid i punkt 3? Hva skal regnes som alvorlige kriminelle handlinger i punkt 5? Og hva siktes det til med at målet er vinning og-/ eller makt i punkt 11? Ofte må disse punktene relateres til andre aspekter. Når det gjelder tidsspørsmålet så må hovedfokuset legges på selve nettverket eller organisasjonen og at det har pågått over lang tid, og ikke på personene som er involverte. Politidirektoratet sier: ”...at de faktisk operer sammen over en viss tid” (Sitat: Politidirektoratet 2003, s. 23). Men hva skal regnes som ”en viss tid”? Politidirektoratet oppgir ikke her en minimumsgrense på hvor lenge et samarbeid skal kunne ha pågått, bare at det bør ha forgått over ”noe” tid. Også når det gjelder hvor alvorlig de kriminelle handlingene skal være for at noe skal kunne kalles organisert kriminalitet, er svaret noe tvetydig. I mange tilfeller støtter de seg på strafferettslige definisjoner. Men hvor vesentlig er det at

kriminaliteten er det de kaller ”alvorlig”? Svaret de kommer med er at det må bygge på en slags helhetsvurdering hvor Riksadvokatens tanker kan fungere som en rettesnor (Politidirektoratet 2003).

1.3.2 Internasjonale definisjoner

FN definerer begrepet organisert kriminalitet slik:

” ”Organized criminal group” shall mean a structured group of three ore more persons, existing for a period of time and acting in concert with the aim of committing one or more serious crimes or offences established in accordance with this Convention, in order to obtain, directly or indirectly, a financial or other material benefit;”

(Sitat: Justis- og politidepartementet 2003, Ot. Prp. Nr. 62, s. 106).

FN definerer på denne måten organisert kriminalitet som en gruppe som består av tre eller flere personer. Gruppen består over en viss tid og begår det som regnes som alvorlig kriminelle handlinger med mål om å oppnå illegal profit.

Med tanke på at jeg har valgt ut en god del amerikansk litteratur og i forbindelse med drøfting av begrepets opphav og relevans, vil jeg også her ta med hvilke kriterier som legges til grunn i USA for å kunne kalle noe for organisert kriminalitet. Den eneste definisjonen av organisert kriminalitet i amerikansk lov er i Public Law 90-351, the Omnibus Crime Control and Safe Streets Act av 1968:

”Organized crime means the unlawful activities of the members of a highly organized, discipline association engaged in supplying illegal goods and services, including but not limited to gambling, prostitution, loan sharking, narcotics, labour racketeering, and other unlawful activities of members of organizations”

(Sitat: Kenney og Finckenauer 1995, s. 17).

På denne måten blir organisert kriminalitet definert både med utgangspunkt i selve handlingen og med tanke på aktørene, og en person kan således verken bli tiltalt eller dømt for organisert kriminalitet kun med bakgrunn i at hun eller han har visse egenskaper eller karakteristikk knyttet til seg. Men hvordan fungerer denne loven i praksis? Kenney og Finckenauer viser til flere sider som fremstår som problematiske med denne definisjonen. Blant annet så stiller de

spørsmål ved hva som faktisk kan regnes som et "høyt organisert, disiplinert medlem" og videre stiller de spørsmål ved hvor skillet går i forhold til en person som er en del av en kriminell organisert gruppe og en som opererer på egenhånd som enkeltindivid (Kenney og Finckenauer 1995). Omtrent samtlige enkeltstater i USA har også selv forsøkt å definere begrepet organisert kriminalitet i sine egne lovgivninger. Delaware definerer begrepet som: "*[a] group of individuals working outside the law for economic gain*" (Kenney og Finckenauer 1995, s. 19), mens for eksempel Mississippi definerer organisert kriminalitet som: "*[t]wo or more persons conspiring together to commit crimes for profit on a continuing basis*" (Kenney og Finckenauer 1995, s. 19). Slike definisjoner fremstår derfor svært vide og unøyaktige. At flere personer begår kriminalitet for økonomisk profitt er en definisjon som kunne tenkes å passe nesten hvilken som helst type kriminalitet.

1.3.3 Definisjoner innen akademia

Også innen universitetsforskningen forsøker man å definere begrepet organisert kriminalitet. Desroches (2005) viser til at det er to ulike oppfatninger om hva organisert kriminalitet er for noe. På den ene siden er organisert kriminalitet definert som hierarkiske organisasjoner og sammenlignes med mafiaen og colombianske kokainkarteller. På den andre siden ses organisert kriminalitet som evig foranderlige nettverk med små grupper av illegale entreprenører. Selv sier Desroches om organisert kriminalitet: "*Organized crime involves a criminal conspiracy of several people motivated for the purpose of economic enrichment*" (Sitat: Desroches 2005, s. 49). Organisert kriminalitet er på denne måten sett som en kriminell konspirasjon utført av flere personer med mål om å oppnå økonomisk vinning.

Margaret Beare på sin side snakker om transnasjonal kriminalitet, organisert kriminalitet, hvitvasking og korrupsjon. Hun påpeker at den aksepterte definisjonen av begrepet organisert kriminalitet stort sett inkluderer alle former for økonomisk motivert kriminalitet som blir begått av mer enn en person og resultatet er at jo videre definisjonen er jo mer organisert kriminalitet kan man hevde eksisterer (Beare 2003).

Kenney og Finckenauer støtter sin definisjon av begrepet organisert kriminalitet på egenskapene vold og korrupsjon:

”Essential to the definition of organized crime is the use of violence or the threat of violence...Also essential is that organized crime employs corruption of public officials to assure immunity for its operations” (Sitat: Kenney og Finckenauer 1995, s. 28).

Vold og korrupsjon er i følge Kenney og Finckenauer de essensielle egenskapene som definerer begrepet organisert kriminalitet. Kriminelle nettverk, gjenger, karteller og etnisk bakgrunn legger de mindre vekt på og hevder disse egenskapene ikke er absolutt nødvendige for å kunne kalle noe for organisert kriminalitet (Kenney og Finckenauer 1995).

Dag Ellingsen viser til Frank Hagan (1983)³ som tar for seg en rekke ulike definisjoner på begrepet organisert kriminalitet og konkluderer sine undersøkelser med at begrepet brukes på en rekke forskjellige måter. Men det er særlig tre trekk ved den organiserte kriminaliteten som de fleste synes enige om:

1. Organiserte kriminelle bruker ofte fysisk makt eller trusler om vold for å nå sine mål.
2. Organiserte kriminelle oppnår profitten sin ved å omsette illegale varer og tjenester.
3. Organiserte kriminelle skaffer seg strafferettslig immunitet gjennom korrupte allianser.

(Ellingsen 1997, s. 166).

Per Ole Johansen velger å legge vekt på i hvilken grad organiserte kriminelle opererer i samspill med næringslivet og det politiske system og viser til sin tre – trinns stige:

- På det nederste trinnet i stigen står selvstendig næringsdrivende som er ofre for organisert kriminalitet.
- På det mellomste trinnet i stigen bytter organiserte kriminelle og næringsdrivende roller og de samarbeider.
- På det øverste trinnet i stigen danner organiserte kriminelle og myndighetspersoner allianser gjennom forskjellige former for korrupsjon.

³ Referanse: Hagan, Frank (1983): “The Organized Crime Continuum: A Further Specification of a New Conceptual Model”. I: *Criminal Justice Review*. 1983.

Jo lenger opp i stigen man kommer jo mer avansert blir samarbeidsmønstrene. I følge Johansen befinner Norge seg et sted mellom det nederste og det mellomste trinnet, det øverste trinnet har vi aldri vært oppe på og kommer lite trolig til å gjøre det (Johansen 1996).

Det som helt klart kan slås fast er at definisjonen av begrepet organisert kriminalitet eksisterer i svært mange og ulike former. Mange tror de vet hva organisert kriminalitet er for noe og har til dels ganske sterke meninger om fenomenet. De aller fleste har hørt om organisert kriminalitet. Det mest fremtredende er nok slik som Larsson (2004) påpeker at det ikke skilles mellom *former* for kriminalitet og *måten* lovbruddene utføres på, noe som igjen påvirker spørsmålet om hvilke strategier og metoder som kan benyttes for å imøtekomme organisert kriminalitet. Flere av de teoretiske bidragene på avhandlingens litteraturliste søker å definere begrepet organisert kriminalitet, for så å forsøke å slippe unna det etter hvert. Det samme synes å gjelde for mediene og offentlige utredninger generelt hvor begrepet organisert kriminalitet svært ofte blir brukt uten noen form for forklaring og definisjon. Dette skal drøftes videre i kapittel 4.

Fokuset i avhandlingen vil ligge på ordet organisert og organisering. Som jeg har forsøkt å vise fremstår begrepet organisert kriminalitet som et litt håpløst begrep. Utover i avhandlingen skal det vises til at begrepet dekker både mye likt og mye ulikt, og dermed blir det også fort et uhåndterlig begrep. Dette er noe av årsaken til at avhandlingen avgrenses til å ta for seg et mer vitenskapsteoretisk perspektiv på fenomenet organisert kriminalitet, så det vil verken bli forsøkt å definere eller å avgrense termen her. Dette er således en rent teoretisk oppgave med en rent teoretisk gjennomgang av utvalgt litteratur innen feltet organisert kriminalitet.

1.4 Avhandlingens struktur

Avhandlingen startet her innledningsvis med å gjøre rede for en del begrepsbruk.

Definisjonsproblematikken rundt begrepet organisert kriminalitet har også vært et tema hvor det her har blitt gjort rede for noen flere ulike definisjoner av begrepet.

Kapittel 2 er inngangen til en videre drøftning av fenomenet organisert kriminalitet. Hvordan kan vi vite noe om organisert kriminalitet, eller kriminalitet generelt? Dette skal knyttes opp mot vitenskapsteori og generelle krav til metode. Det blir også stilt spørsmål om hvilke

interesser ulike grupper har i begrepet organisert kriminalitet? Kapittel 2 bringes så videre med i avhandlingen. Først inn i kapittel 3 om universitetsforskningen hvor ulike teoretiske bidrag her vil bli drøftet i lys av hovedproblemstillingen i avhandlingen; Hvordan er kunnskapsstatusen på feltet organisert kriminalitet? For å søke svar på problemstillingen stilles følgende spørsmål; På hvilken måte underbygges påstander med data? Hvem sier hva? Hvilket belegg har de for å si det de sier? Hva slags kilder opererer de enkelte med? Og er de kritiske? Poenget her er å søke å vise at mye likt og ulikt kalles for organisert kriminalitet. Kapittel 4 søker dermed å sammenfatte hva det er som skiller organisert kriminalitet fra andre former for kriminalitet.

Kapittel 5 fører drøftingen fra kapittel 3 videre ved å drøfte kunnskapsproduksjonen innen politiet opp mot de samme prinsippene og problemstillingene. Hvordan kan vi vite noe om organisert kriminalitet? For å belyse hovedproblemstillingen om kunnskapsstatusen på feltet vil det her bli fokusert på to utvalgte bidrag, herunder *Prosjekt organisert kriminalitet* (Politidirektoratet 2005) og *Nasjonal trusselvurdering 2003* (Politidirektoratet 2003). Kapittel 6 knytter det som har vært drøftet tidligere i avhandlingen til problemstillingen; Har det som uttrykkes av ulike aktører innen akademia og andre som bedriver kunnskapsproduksjon rot i empiri, eller gjenspeiler det kun myter, fortellinger og mediabildet? Dette relateres igjen til spørsmålet om hva vi egentlig vet. Fokuset her vil blant annet ligge på definisjonsproblematikken; Hvorfor defineres begrepet organisert kriminalitet slik det som det gjøres? Hvorfor har vi et slikt begrep?

Kapittel 7 er en sammenfatning av avhandlingen og noen avsluttende ord.

Kapittel 2

VITENSKAPSTEORI OG GENERELLE METODEKRAV

Dette kapitlet er inngangen til en videre drøfting av fenomenet organisert kriminalitet. All forskning er knyttet til vitenskapsteori og generelle krav til metode, og danner dermed utgangspunktet så vel som grunnlaget for denne avhandlingens kvalitative litteraturstudie av fenomenet organisert kriminalitet. Hvordan kan vi vite noe om den organiserte kriminaliteten, eller kriminalitet generelt? Å ha sikker kunnskap om hva organisert kriminalitet er for noe eller sikker kunnskap om hva kriminalitet generelt er for noe er komplisert å produsere. Dette kapitlet er dermed interessant i den forstand at det knyttes opp mot kunnskapsproduksjonen på feltet organisert kriminalitet.

2.1 Vitenskapsteori

Karsten Ringdal beskriver vitenskapsteori i sin bok om samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode: *"Vitenskapsteori er vitenskapens selvrefleksjon"* (Sitat: Ringdal 2001, s. 55). Med dette sikter Ringdal til at det finnes flere områder innen vitenskapsteori, herunder både vitenskapsfilosofi og vitenskapssosiologi. Men det er særlig den empiriske vitenskapen som regnes som den dominerende i dagens moderne samfunn og som vil stå sentralt i min oppgave om organisert kriminalitet. I den empiriske vitenskapen sammenlignes teoretiske utsagn med data, og hvor data eller da virkeligheten har fortrinnsretten. Empirisk vitenskap bygger således på kunnskap på bakgrunn av både observasjoner, og ved testing av ulike påstander om virkeligheten (Ringdal 2001).

Kjersti Ericsson viser til hvordan vitenskapens siktemål er ved hjelp av metode og bestemte regler å komme frem til helt ny kunnskap. Ericsson er også i den forbindelse opptatt av hvordan vi mennesker reagerer på selve termen eller ordet "vitenskap", og søker med dette å vende oppmerksomhet mot den tillitten ordet bringer med seg. Vi stoler på at vitenskapen forteller oss hva som er sant og hva som er usannheter (Ericsson 1997). Robert Merton diskuterer selve termen "teori" i sin klassiske studie *Social Theory and Social Structure* (1968): *"...the term sociological theory refers to logically interconnected sets of propositions from which empirical uniformities can be derived"* (Sitat: Merton 1968, s. 39). I følge Merton er selve ordet "teori" nær ved å bli et nærmest meningsløst ord fordi det refererer til så mange ulike sider. Ordet teori inkluderer alt fra de helt små arbeidshypotesene til omfattende, men

ganske vage, uordnede spekulasjoner og til aksiomatiske tanke-systemer. Dette fører i følge Merton til at ordet teori ofte blir et uklart begrep fremfor et begrep som skaper forståelse (Merton 1968). Thagaard viser til Glaser og Strauss (1967)⁴ som sier at empiribasert teoriutvikling: *”...innebærer at teorien utvikles i nær tilknytning til dataene, og at sammenhengen mellom kategorier i datamaterialet spesifiseres.* ” (Sitat: Thagaard 2003, s. 175). Forskerens faglige forankring representerer et viktig utgangspunkt for utvikling av teori. Den kjennskapen forskeren har til teorier som er relevante på et felt som organisert kriminalitet har en betydning for de teoretiske perspektivene han eller hun som forsker utvikler. Den forståelsen forskeren kommer frem til er både basert på de mønstrene som dataene uttrykker, og på forskerens forforståelse (Thagaard 2003).

Å ha en sikker kunnskap om hva organisert kriminalitet er for noe eller sikker kunnskap om hva kriminalitet er for noe for den sags skyld er komplisert å produsere. Det er ingen forent enighet om organisert kriminalitet og den organiserte kriminalitetens definisjon. Marianne Sætre (2007) viser til at mange analyser baserer seg på såkalte ekspertintervjuer, men når det gjelder kriminalitet så er det ingen informert aktør som er nøytral. Beskrivelser om kriminalitetsutvikling varierer derfor ut i fra hvem det er som brukes som ”ekspert”. Etterretningsregistrenes – og kriminalstatistikkens data som skal stå sentralt i kapittel 5 har klare svakheter ved seg og kan dermed bare under enkelte betingelser brukes som kilde til informasjon om den faktiske kriminalitetsutviklingen: *”...man må kunne kjenne problemene, bli mer ydmyk og venne seg til at det sjelden er slik at vi vet noe med hundre prosent sikkerhet.* ” (Sitat: Sætre 2007, s. 18).

Hvordan er kunnskapsstatusen på feltet organisert kriminalitet? At noe vi tror på er sant betyr ikke at vi har viten om det. For at vi skal ha viten om et fenomen som organisert kriminalitet må troen i tillegg til å være sann også samtidig være velbegrunnet. Ulike teoretiske bidrag innen feltet organisert kriminalitet vil derfor bli drøftet med fokus på hvilken empirisk linje forskerne legger seg på og videre hvordan de så dokumenterer for de funnene de gjør og de standpunktene de generelt har gjennom teksten. Noen av de helt sentrale og elementære spørsmålene som stilles innen vitenskapsteori er hvordan vi kan danne oss en rimelig oppfatning om et område, et felt eller for eksempel et bestemt fenomen som organisert kriminalitet, ut i fra alt det tilgjengelige materialet vi til stadighet er oversvømt av? Samtidig

⁴ Referanse: Glaser, Barney G. og Anselm L. Strauss (1967): *The Discovery of Grounded Theory Strategies for Qualitative Research*. Chicago: Aldine.

vil det også være viktig å stille spørsmål ved om vi eventuelt mangler noe informasjon? Og om vi gjør det, hvilken informasjon vil være den mest relevante for det problemet vi arbeider med?

Vitenskapsteorien er en viktig del av grunnlaget for all vitenskapelig aktivitet hvor dens fremgang er således avhengig av at vi stiller strenge krav til metode. Samtidig har en også som forsker ansvar for både sine egne meninger og handlinger. Vitenskapsteori er også nært bunnet sammen med argumentasjonsteori, nettopp fordi metodelæren innen vitenskap må være tilpasset visse regler for god argumentasjon: *”Argumentasjonsteorien er dels rent beskrivende, den beskriver de forskjellige måter vi argumenterer, eller underbygger våre standpunkter, på”* (Sitat: Føllesdal og Walløe 2000, s. 13). Det er dermed særlig viktig å forsøke å skille mellom det som anses for å være god argumentasjon og det som anses å være dårlig argumentasjon. Det er særdeles mange dårlige argumenter der ute som kan overbevise veldig mange, og så finnes det på den andre siden noen gode argumenter som på sin side overbeviser ganske få. Vitenskapelig litteratur er ikke alltid nødvendigvis skrevet på en slik måte at argumentasjonsstrukturer kommer klart og tydelig frem. Ofte er det ikke klart både hvilke konklusjoner det argumenteres for eller i mot og det kan være vanskelig å se hva som anføres som belegg eller grunner til at man kommer frem til en bestemt type konklusjon. Nettopp for å kunne ta stilling til ulike resonnementer er det viktig å få frem strukturen i argumentasjonen som fremsettes. På denne måten er det mulig å oppdage om det eventuelt mangler viktige premisser eller om noe av det som sies ikke kan anses for å være relevant (Føllesdal og Walløe 2000).

2.1.1 Kriminologisk vitenskap

Cecilie Høigård beskriver den kriminologiske forskningen: *”Kriminologer forsøker å analysere hvordan kriminalitet og straff – resultattavlen – er et resultat av økonomiske, sosiale og kulturelle prosesser i samfunnet”* (Sitat: Høigård 1997a, s. 14). I følge Høigård vokste den kriminologiske vitenskapen frem i Europa på midten av 1700 – tallet, og beskrives som en systematisk refleksjon over forbrytelse og straff. Tenkerne på denne tiden beskjeftiget seg med hvordan det å straffe lovbrøtere kunne være med på å forhindre videre fremtidige lovbrudd. For Norges del gjorde den kriminologiske vitenskapen sitt inntog på begynnelsen av 1930 – tallet, og hadde sitt opphav i samarbeidet mellom felt som juss og psykiatri. David Garland har skrevet en artikkel om kriminologisk vitenskap i tidsskriftet *British Journal of Criminologi* hvor han på samme måte som Høigård tar for seg opphavet til kriminologien.

Han beskriver den kriminologiske vitenskapen som en ny type kunnskap som slo rot i de siste ti årene av 1800 – tallet, og som senere ble kjent som det vi kaller kriminologisk vitenskap. Garland beskriver kriminologien som: ”...*the field of inquiry and knowledge which follows from the question "what in fact is the criminal?"*” (Sitat: Garland 1985, s. 122). Spørsmålet om hva den kriminelle egentlig er i følge Garland selve basisen i kriminologi, og kriminologien har på ingen måte vært en uskyldig akademisk aktivitet, men en anvendt, disiplinær tale som siktet å etablere seg selv i institusjoner og andre praksiser med makt (Garland 1985).

Garland har et historisk perspektiv og viser til hvordan denne nye kunnskapen i løpet av en veldig kort periode gikk fra å beskjeftige seg med bekymringer for et fåtall individer til å romme både etterforskning og sosial handling som engasjerte hele Europa og det nordlige Amerika. Garland omtaler etableringen av kriminologien som vitenskap som en stor suksess som har ført til mangfoldige publiserte tekster, bidratt til nasjonale og internasjonale konferanser og vært med på å påvirke en rekke områder som for eksempel lovgivning og straff. Og derfor stiller Garland spørsmål ved om den kjente og etablerte kriminologien vi kjenner i dag kanskje har unnslett et noe nærmere og kritisk granskning av kriminologiens utvikling og dens historie: ”*This failure of criminologists to reflect critically upon their own practice has meant that our knowledge of criminology's development is sparse and inadequate*” (Sitat: Garland 1985, s. 110). Med dette mener Garland at vi mangler detaljerte forklaringer om de teoretiske formasjonene, de interne karakteristikene og deres forhold til sosiale forhold som oppstår, og han forsøker med dette å undersøke de teoretiske rammeverkene innen det kriminologiske feltet ved å stille spørsmål ved hvordan denne strukturen av problemer, forslager og konsepter ble samlet inn og hvordan de relaterer seg til hendelser og institusjoner i den sosiale verden. Garland ser både positive og negative sider ved det han omtaler som den ”nye” kriminologien. De negative sidene knytter han blant annet til at kriminologene har feilet ved ikke å ha et for kritisk blick på seg selv noe som har ført til at kunnskapen vår innen den kriminologiske utviklingen er både sparsom og utilstrekkelig. De positive sidene knytter han der i mot til de teoretiske ressursene kriminologien har, dens prinsipper og karakteristikk som gir den den typiske kriminologiske karakteren (Garland 1985).

Kjersti Ericsson tar for seg den kriminologiske vitenskapen på dagens nivå. Hun viser til hvordan man kanskje særlig innenfor et fag som kriminologi kan sitte med bestemte

forventninger om at det man som student leser i litteraturen er sann vitenskap (Ericsson 1997). Flere andre påpeker det samme momentet. Føllesdal og Walløe viser til hvordan ordet ”vitenskap” assosieres med en stor mengde relativt sikker kunnskap, samtidig som at termen også referer til de forskningsprosessene som leder frem til denne kunnskapen (Føllesdal og Walløe 2000). Sivertsen påpeker også dette. Om en påstått påstand springer ut av det som kalles vitenskap ilegges denne påstanden samtidig en følelse av autoritet, og det gir påstanden både verdi og rettferdiggjøring (Sivertsen 2002). Som Ericsson påpeker vil det i en slik sammenheng være viktig å tidlig bli klar over at ulike forfattere gir både forskjellige og til dels rent motstridene bilder på ett og samme fenomen. Det kan være mange ulike meninger om helt sentrale spørsmål som: Hva er ”virkelighet”? Hvordan kan jeg få mest mulig sikker kunnskap om virkeligheten? Og hva slags kunnskap er verdifull? Ulike meninger om et fenomen er på ingen måte noen svakhet. Det kan tvert om være en teoretisk styrke for den vitenskapelige forskningsvirksomheten med forutsetning om at man som forsker kontinuerlig både redegjør for, og reflekterer over sin egen fremgangsmåte slik at det på denne måten blir mulig for andre å vurdere de resultatene man kommer frem til (Ericsson 1997). Drøfting står derfor helt sentralt i denne avhandlingen, det vil si å sette ulike teoretiske bidrag opp mot hverandre, drøfte de mot hverandre og komme med en påfølgende konklusjon.

Paul Larsson diskuterer kriminologisk forskning i *Fenomenologien og hermeneutikken innen kriminologien* hvor han viser til hvordan naturvitenskapene preges av positivismen, og hvor idealene i forskningen innen slike vitenskapsteoretiske arbeider domineres av testing av hypoteser. Den kriminologiske forskningen er der i mot mer eksplorerende i forlengelsen av at kriminologisk forskning ofte omfatter områder, felt og fenomener vi ikke vet så mye om. Dette gjelder i aller høyeste grad et fenomen som organisert kriminalitet. Organisert kriminalitet er et begrep og et fenomen mange mener mye om, men hvem kan si hva det egentlig er? Dette vil bli drøftet videre. Samfunnet og fenomener endrer seg over tid. Temaer som tidligere var høyst aktuelle har mistet noe av sin glans og blir erstattet med nye temaer. Dette aspektet skal drøftes videre i diskusjon om ikke organisert kriminalitet har kommet til å erstatte narkotika som samfunnsfiende i kapittel 6. Kriminologien kan beskrives som en kulturstudie, noe som i sin tur gjør noe med både vårt valg av metode, og vårt syn på det objektive og det subjektive. I stedet for å sammenligne kriminologien med andre felt som juss, psykiatri og sosiologi hvor viten og kunnskapen som produseres innen slike fag kan anvendes til bestemte formål burde en kanskje i stedet vende blikket en annen vei og relatere det kriminologiske feltet til andre fag som for eksempel kunsthistorie og religionshistorie.

Nettopp fordi nytten i det kriminologiske faget ligger i å formidle kunnskap om fenomener som er sterkt preget av moralske, juridiske og sosiale fordommer (Larsson 2000).

2.2 Generelle krav til metode

Liv Finstad definerer ordet metode som: ”*det å følge en bestemt vei til et mål*” (Finstad 1997, s. 49). Ordet metode innen vitenskap og forskning referer til det å følge en bestemt og fastlagt planmessig vitenskapelig måte å gå frem på. Dette gjelder uavhengig av hvilken metode man velger å ta i bruk, da det essensielle er at en bygger på en bestemt metodelære som i sin tur stiller visse krav til hvordan en skal gå frem under et forskningsprosjekt (Finstad 1997).

Den vitenskapelig metode står sentralt innen all empiri, og det er det som i all hovedsak skiller den empiriske vitenskapen fra andre felt som for eksempel journalistikk (Ringdal 2001). Den vitenskapelige metode består således av en rekke prinsipper og teknikker for systematisk kunnskapsforskning, herunder alt fra formulering av forskningsspørsmål til konklusjoner og kritisk refleksjon over sine egne funn, og det er dette jeg skal holde fokus på gjennom oppgaven. Fenomenet organisert kriminalitet og de forskningsspørsmålene temaet medfører peker gjerne ut bestemte forskningsopplegg eller teknikker for selve datainnsamlingen. Ikke alle design eller teknikker er like anvendbare på et slikt felt.

Forskningsprosessen der i mot er lik for alle og består hovedsakelig av seks trinn. Det hele starter ved en grovt formulert problemstilling. Denne problemstillingen munner ut i flere ulike forskningsspørsmål som trinn to før forskeren fortar valget av design eller forskningsopplegg. Valget av design leder til fjerde trinn i prosessen som er selve datainnsamlingen hvor data samles og registreres før datamaterialet videre blir analysert i trinn fem. Forskningsprosessen avsluttes ved at resultatene rapporteres i for eksempel tidsskrifter, avhandlinger og bøker (Ringdal 2001). Det er primært trinn fire, datainnsamling og trinn fem, analysen av datamaterialet som er hovedanliggende i denne avhandlingen.

Særlig sentralt er de bestemte kravene til *kvalitet*. Marianne Sætre peker på noen helt sentrale kvalitetskrav som skal være til stede i et forskningsopplegg og jeg velger i avhandlingen å legge vekt på hennes beskrivelse av felles bestemte krav til kvalitet i sammenheng med kunnskapsproduksjon. For det første er det et krav til stringens. Det vil si at de ulike skrittene i en kunnskapsproduksjonsprosess må følge logisk på hverandre i henhold til begreper, metode, perspektiver og tolkninger i et definert forhold til hverandre.

For det andre er kravene til datamaterialets reliabilitet, validitet og generalisering helt avgjørende. En felles norm for all forskning, uavhengig om forskningen har et kvalitativt eller kvantitativt preg, omhandler målingers kvalitet. Kort fortalt representerer reliabilitet dataenes pålitelighet og troverdighet, validitet går på datamaterialets gyldighet og bekreftbarhet, mens generalisering representerer datamaterialets overførbarhet. Om et datamateriale er pålitelig eller ikke gjenspeiles når det blir foretatt gjentatte målinger med samme måleinstrument som i sin tur hver gang gir det samme resultatet, mens gyldigheten av materialet går mer på om en faktisk måler det en vil måle. Det vil med andre ord si at datamaterialet som samles inn må både behandles på riktig måte og de må være troverdige. Den kritiske leser skal på denne måten bli overbevist om at forskningen er utført på en tillitsvekkende måte. Dette innebærer at forskeren gjør rede for hvordan data har blitt utviklet, at han eller hun skiller mellom den typen informasjon som har kommet til underveis, samt at forskeren redegjør for relasjoner til informantene og hvilken betydning erfaringer i felten har for de dataene forskeren får (Sætre 2007).

Det er to måter å vurdere dataens reliabilitet på. Den ene måten er å ved bruk av statistisk analyse av målingens konsistens, men det er den andre måten som denne oppgaven vil fokusere mest på og som har med allmenn kildekritikk å gjøre. Dette innebærer å stille spørsmål ved hvordan er de aktuelle dataene samlet inn? Poenget er dermed å se på om det som undersøkes i de aktuelle studiene faktisk gir informasjon om det forskeren ønsker å studere, om begrepene er riktig definert og operasjonalisert, og om riktig studieobjekt er valgt i forhold til problemstillingen (Sætre 2007). Kravet til validitet, eller bekreftbarhet, er knyttet til vurderinger av de tolkningene studien fører til, det vil si at forskeren bør gå kritisk igjennom grunnlaget for egne tolkninger. Særlig sentralt her står forskerens posisjonering til miljøet som studeres, noe som kan ha betydning for tolkningene forskeren kommer frem til. Kravet til generalisering og overførbarhet er knyttet til at den forståelsen som utvikles innenfor rammene av et enkelt prosjekt også kan vise seg å være relevant for andre situasjoner. Forskeren må argumentere for de betingelsene som bidrar til at en tolkning basert på studier i en bestemt sammenheng, også kan ha relevans i andre sammenhenger (Thagaard 2003).

Forskningen må også omhandle noe aktuelt og meningsfylt samtidig som at problemstillingen må være relevant, det vil si at problemstillingen må bygge på allerede etablert kunnskap om

feltet organisert kriminalitet for at forskningen skal kunne bli en rasjonell virksomhet i det hele tatt. Feltet må også avgrenses og presiseres. Induktivt ⁵ sett innebærer dette at problemstillingen i materialet skal åpne opp for noe nytt som både er originalt og fruktbart, mens deduktivt ⁶ sett må en søke å utforme hypoteser som er falsifiserbare. I induktive opplegget er videre selvrefleksjon og bevissthet om perspektiv viktig for tolkning og begrepsutvikling hvor de som studien omhandler kjenner igjen tolkninger og opplyses av de begrepene og sammenhengene man peker på. Deduktive opplegg skal der i mot kunne bestå en re – test hvor andre forskere skal kunne komme frem til det samme resultatet dersom han eller hun utførte samme datainnsamling om igjen (Sætre 2007). Finstad (1997) viser også til noen grunnleggende krav til kvalitet. Kravene bygger på flere premisser som både innsikt, relevans, interesse, sammenheng og troverdighet. Er teksten til å kjenne igjen for den eller de som har gitt forskeren informasjon? Gir den ny innsikt? Vekker teksten interesse? Er den relevant? Virker teksten troverdig med tanke på sannsynlige tolkninger?

Hun referer også til en rekke spørsmål som både må stilles og som det må reflekteres over når det gjelder å ha et kritisk metodeblikk på litteratur, noe skal bringes med videre i avhandlingen:

- Hvilke forskningsmetoder blir benyttet i den utvalgte litteraturen?
- Hvordan diskuterer de ulike forfatterne feilkildene sine?
- På hvilken måte blir resultatene sannsynliggjort?
- Hvordan begrunnes i så fall dette?
- Hvor tar forfatteren forbehold?
- Eventuelt hvorfor gjør han eller hun dette?

Denne avhandlingen er basert på en ren litteraturanalyse hvor jeg her skal begrunne mine syn ut i fra mer generelle vitenskapsutsagn. Valget av metode falt egentlig ganske naturlig på plass som følge av at jeg fort fant ut at organisert kriminalitet var et rimelig komplekst

⁵ Kvalitativ forskning er ofte induktiv, det vil si at teorien utvikles fra data og basere seg på antagelsen om at teoretiske perspektiver kan utvikles på grunnlag av akkumulasjon av empiriske studier hvor også det opprinnelige datamaterialet kan suppleres med nye undersøkelser for å få frem bestemte mønstre eller handlinger (Thagaard 2003).

⁶ I deduktive tilnærminger testes teori i forhold til datamaterialet. Kvantitative metoder er ofte deduktive og baserer seg på et prinsipp om at empirisk forskning kan brukes til å teste hypoteser som er avledet fra teorier. Det er der i mot ikke et enten – eller i forhold til induktiv og deduktiv tilnærming, forskningsprosessen veksler ofte mellom de to (Thagaard 2003).

fenomen. Organisert kriminalitet er et begrep som rommer mye likt og ulikt, noe som gjør at det blir et begrep det er vanskelig å få skikkelig tak på. Mange mener mye om organisert kriminalitet og i all forskning er det bestemte krav til hvordan man dokumenterer kilder, og det er dette som er interessant: På hvilken måte underbygges ulike påstander med data? Hvem sier hva? Og hvilket belegg har de for å si det de sier? Hva slags kilder opererer de enkelte med? Og er de kritiske? Dette henger sammen med idealet i all forskning; den skal være kumulativ. Det vil si at forskningen som utføres skal bygge videre på tidligere utført forskning noe som innebærer at man må gjøre rede for hvem og hva en bygger forskningen sin på samtidig som om at man også stiller strenge krav til dokumentasjon (Ringdal 2001).

Til tross for at avhandlingen baserer seg på litteraturanalyse som metode er det noen utfordringer knyttet til denne tilnærmingen. I avhandlingen bruker jeg MC – miljøet som eksempel og stiller i den forbindelse spørsmål om Hells Angels faktisk kan kalles for organisert kriminalitet? For eksempel vises det til hvordan organisert kriminalitet ofte knyttes til MC – miljøet på bakgrunn av egenskapen om at de er lukkede miljøer og jeg relaterer dette videre til å stille spørsmål ved om det egentlig er så mye organisert kriminalitet? Det å søke forståelse rundt et fenomen som organisert kriminalitet kan tenkes å bli misoppfattet i enkelte tilfeller, mer som et forsøk på å unnskyldte alvorlige handlinger. Å diskutere organisert kriminalitet med det mål å oppnå en større forståelse for fenomenet kan på denne måten resultere i at enkelte aktører innen organisert kriminalitet i større grad både synliggjøres og menneskeligjøres. Dette kan nok oppfattes som direkte feil av enkelte. Målet med denne avhandlingen er på ingen som helst måte ment å være et forsvar av organiserte kriminelle, og den skal heller ikke være en rettesnor for hva som skal menes med begrepet organisert kriminalitet. Der i mot søker avhandlingen å oppnå en større forståelse rundt fenomenet organisert kriminalitet og sette søkelys på dets problematiske områder.

2.2.1 Forforståelse

Forforståelse er et uttrykk som gjentatte ganger har dukket opp i arbeidet med masteravhandlingen. Veldig mange *tror* de vet på forhånd hva organisert kriminalitet er for noe. Dette gjelder også for meg selv. Da jeg først skulle begynne å skrive oppgaven satt jeg selv inne med en ganske klar formening om hva organisert kriminalitet var for noe. Dette har i aller høyeste grad endret seg gjennom dette arbeidet. Forforståelsen vi har gis av språket og de begrepene vi til stadighet er utstyrt med gjennom vår egen kultur, vår trosoppfatning og våre forestillinger om verden generelt. Det er derfor ikke mulig å være en del av samfunnet, et

sosialt menneske eller å ha et språk uten at det samtidig er impregnert med forforståelse verken for en forsker eller for noen andre (Sætre 2007).

Kjersti Ericsson snakker om viktigheten av forskerens selvrefleksjon over sitt eget ståsted gjennom det hun kaller for *"de sosiale brillene"*. Med de sosiale brillene menes det at samfunnet alle forskere er en del av på lik linje med alle andre, former vår måte å tenke på i forlengelsen av at forskere ser verden gjennom de sosiale brillene. På denne måten kan det som undersøkes og studeres til tider både bli fordreid, kun skimtes vagt eller også rett og slett bli helt usynlige. Fenomenet organisert kriminalitet kan se forskjellig ut alt ut i fra hvilket ståsted og perspektiv man studerer det ut i fra og dette er jeg ute etter å vise. Nettopp derfor vil det i følge Ericsson være særlig viktig at en forsker som bedriver vitenskap reflekterer over sitt eget syn og ståsted: *"Det som er farlig, er en bevisstløs akseptering av det institusjonelle øyes beskrivelse av den som ikke blir friksjonsfritt inn, som symptombærer"* (Sitat: Ericsson 1997, s. 42). På denne måten blir samfunnsordningen både tatt for gitt samt at også en bestemt type handlinger blir en slags naturlig konsekvens av innsamlet kunnskap (Ericsson 1997).

Min egen forforståelse for fenomenet organisert kriminalitet sprang i hovedsak ut av litteratur gjennom studiet i kriminologi og gjennom media, herunder film, fjernsyn, radio og aviser. Dette er også hovedinntrykket jeg sitter med og som kan overføres til folk flest. Media har en enorm påvirkningskraft, men gir de en korrekt fremstilling av et fenomen som organisert kriminalitet? Lite trolig. Media står selv fritt til å velge ut hva de vil fokusere på og ikke, alt ettersom hva de selv anser for å være "spennende" og relevant stoff. Bilde blir derfor lite objektivt og ofte ufullstendig. Men allikevel er det vanskelig å unnsnippe inntrykkene de gir og dette vil bli drøftet videre i kapittel 6.

Larsson stiller spørsmål ved det er så nødvendig å være selvkritisk innen kriminologisk forskning. Svaret hans er at vi trenger en mer selvbevisst og refleksiv kriminologi. Med dette mener han at vi må opparbeide oss en større grad av bevissthet om egne perspektiver og metode. Dette er nødvendig nettopp fordi dette preger hva vi ser etter, hvordan vi velger våre temaer og hva vi faktisk finner av svar: *"Vi er direkte eller indirekte med på å prege aktørens selvforståelse og deres forståelse av andre. Dette mates tilbake til faget, på denne måten er vi oppe i en selvforsterkende sirkel"* (Sitat: Larsson 2000, s. 37). Vi er dermed en del av det vi studerer og dette preger i sin tur feltet vi lever den produserte kunnskapen til, felt som myndighetene, kontrollapparatet, avvikere, offer og resten av samfunnet (Larsson 2000).

2.2.2 Kvalitativ og kvantitativ metode

Liv Finstad gjør rede for det hun anser å være en slags felles metodelære for alle forskningsmetoder og som inneholder flere bestemte idealer. Først og fremst må det foreligge en systematisk forskning, det vil si at man som forsker kontinuerlig må vurdere både feilkilder samtidig som at en også må stille seg åpen for at det finnes alternative tolkninger av et fenomen, slik som i mitt tilfelle med organisert kriminalitet. Det er særlig fire temaer som er viktige og felles for alle forskningsmetoder innen vitenskapelig aktivitet. For det første må en som forsker finne et mønster. Med dette menes at vi alle som mennesker er mer eller mindre opptatt av orden, harmoni og mønster, uten at vi kan ”presse” et mønster ned over sosiale fenomener akkurat som det passer oss og uten grunnlag for det. For det andre må en forsker også velge seg begreper. Språk og begrepsdannelse er synonymt med makt, med andre ord bestemmer de hva vi som forskere ser og hvordan vi ser det, og blir dermed også samtidig et valg av fortolkning. Tredje tema omhandler selvrefleksjonens betydning. Med dette menes at vi alle har en før – forståelse av et bestemt objekt, et bestemt fenomen eller noe annet vi eventuelt velger å studere. Dermed blir det svært viktig å være klar over sin egen før – forståelse og tenke igjennom den uavhengig av metodevalg. Fjerde og siste tema er valg av type vitenskapelig fortelling, herunder forstått som hvilken måte en vil formidle sitt budskap på. Innenfor dette temaet står både en forsker fritt og ufritt. Fritt fordi vitenskap og måten å formidle på ikke er gitt, men de er der i mot ufrie med tanke på de tradisjoner som er fastlagt for hvordan man kan skrive (Finstad 1997).

Kort fortalt gir kvalitativ metode tekstdata, mens kvantitativ metode gir talldata i form av variabler. En av hovedforskjellene mellom kvantitativ og kvalitativ metode gjelder selve kunnskapssynet. Kvantitativ forskning bygger på at sosiale fenomener viser en så stor stabilitet at måling og kvantitativ beskrivelse blir meningsfylt. Kvalitative forskere vil der i mot kunne bestride dette og i stedet legge vekt på at den sosiale verden konstrueres gjennom individers tolkninger. Den kvantitative forskeren starter gjerne med å definere variabler og kategorier som i sin tur stilles sammen i hypoteser for så å kunne sammenlignes med data og de tar i bruk statistiske analyseteknikker. Den kvalitative forskeren der i mot begynner som oftest med mer generelle begreper som under forskningsprosessen gis mening og blir mer presist formulert, samtidig som om at de benytter seg av mer uformelle analyseteknikker. Kvantitative forskere legger vekt årsaksforklaringer, mens de kvalitative fokuserer på mening og formålsforklaringer (Ringdal 2001).

2.2.3 Hermeneutisk metode og fenomenologi

Larsson beskriver den hermeneutiske metode som: ”...et vitenskapsteoretisk ståsted, en filosofi – med klare idealer, som påvirker undersøkelser utført i dette perspektiver.” (Sitat: Larsson 2002, s. 27). Med dette viser han til hvordan det til tider kan være problematisk å skille mellom kvalitative forskningsopplegg som for eksempel kan være fenomenologiske, etnometodologiske, hermeneutiske, dramaturgiske eller dekonstruerende. Alle disse deler de samme idealene for hva som anses for å være god forskning, men de bygger også alle på ulike teoretiske og filosofiske tradisjoner. Med dette deler Larsson hermeneutikken inn i to grunnsyn på hvordan kunnskap er mulig, herunder det han kaller kopisyn og det dialektiske bildet. Kopisynes referer til at det finnes en mening eller en intensjon hos en forfatter som eksisterer som sannhet, og som dermed nedfelles i tekster og handling og som i sin tur kan være med på å gjenopplage forfatterens eller aktørens originale mening. Det dialektiske bildet tar utgangspunkt i at det gjennom aktiv interaksjon mellom tekst og leser, eller mellom ulike aktører at en mening oppstår. Denne meningen skapes ved bruk av dialoger hvor den som skal fortolke må lese inn ting som følge av at det tekster i seg selv alltid vil kunne tolkes ulikt alt ettersom hvem som leser dem. Dermed er det ikke noe fasitsvar på hva som er riktig tolkning, men det eksisterer der i mot flere ulike tolkninger hvor noen av dem vil fremstå som mer sannsynlig og sanne enn andre (Larsson 2000, Larsson 2002).

Kjernen i hermeneutikk er tolkning. Når vi fortolker og forstår verden transformerer vi også samtidig de inntrykk vi allerede sitter med. Larsson hevder at en av de største utfordringene dagens yngre kriminologer møter innen feltet er at de må være bevisste på fenomenologiens og hermeneutikkens perspektiver og deres dominerende syn. Begreper innen de to metodene svirrer kontinuerlig rundt oss, og de har blitt så nære at Larsson hevder at vi ikke lenger er i stand til å se det essensielle ved dem. I følge Larsson eksisterer det ikke en rent objektiv viten eller et fakta i den sosiale verden uavhengig av menneskelige fortolkninger, hvor sannheten er ikke noe som finnes der ute i den objektive virkelige verden. Intensjonene som ligger bak ulike handlinger, dokumenter osv må alltid tolkes, de er ikke åpne for introspeksjon som i seg selv kan røpe hva som opprinnelig var tenkt. Larsson hevder det kun er sunt å utvise en viss skepsis ovenfor de forklaringene aktørene selv gir. På den andre siden er det allikevel da en fare for at forskeren på denne måten fremstår som en slags ”dommer” på den måte at hun eller han som forsker er den personen som oppdager aktørens ”sanne intensjoner”. I følge Larsson medfører dette en påfølgende fare for at en begynner å stille spørsmål vedrørende hvilken virkelighet som er det korrekte eller den objektive. Det kan også medføre at hele

problemstillingen blir forkastet, en aksept av relativismen eller en oppfatning om at alle virkeligheter er like korrekte og sanne, hvor ingen av disse løsningene kan anses for å være tilfredsstillende (Larsson 2002).

Det tok meg litt tid å bli oppmerksom på det Larsson her snakker om. Mange har veldig forskjellige tanker og meninger om hva fenomenet organisert kriminalitet er for noe, og beskriver det således veldig forskjellig. En av mine ”oppdagelser” i arbeidet med oppgaven er at veldig mye der ute kan kalles og kalles organisert kriminalitet, og det har således til tider vært svært vanskelig å holde tunga rett i munnen. Men målet med oppgaven er på ingen måte å opptre som ”dommer” og avgjøre hva som er organisert kriminalitet. Målet mitt er i stedet å ha et vitenskapsteoretisk blikk på ulike diskurser innen feltet organisert kriminalitet. Ved å gjøre det på denne måten søker jeg å fokusere på hvilken empiri de forskjellige tar i bruk og se på hvordan de i sin tur underbygger og dokumenterer for sine standpunkter og funn.

2.3 Ulike gruppers interesser

Et viktig spørsmål som bør reises er hvilke interesser ulike grupper har i begrepet organisert kriminalitet? Aktører som for eksempel politiet, myndighetene, akademikere, politikere og forsvarsadvokater kan alle tenkes å ha ulike interesser i begrepet og aktivt tar i bruk begrepet og bidrar til å sette fokus på organisert kriminalitet fordi de er ute etter noe. For eksempel kan det tenkes at politiet aktivt bruker begrepet for å få tilførsel av midler og ressurser i kampen mot blant annet MC – kriminalitet og organisert kriminalitet, noe som langt på vei ser ut til å fungere. Dette er kanskje særlig tydelig innen politietaten; Flere stillinger har blitt opprettet, det har blitt innført nye politimetoder og det er tilført ressurser i form av penger, alt for å bekjempe den organiserte kriminaliteten.

Kripos er et av flere særorgan underlagt politidirektoratet og har ansvaret for etterforskning av saker tilknyttet organisert og annen alvorlig kriminalitet. De er et bistandsorgan for norsk politi med spisskompetanse på områder som taktisk etterforskning, kriminalteknikk, elektroniske spor, særskilte etterforskningsmetoder, kriminaletterretning og analyse. Rådet for samordnet bekjempelse av organisert kriminalitet (ROK) ble opprettet høsten 2000. Rådet består av seks faste representanter; en førstestatsadvokat, to politimestere og tre politiinspektører. Rådet sin arbeidsoppgave er å yte bistand til alle politidistrikt utenfor Oslo og bevilger med dette både penger og kompetanse til etterforskning. I 2002 hadde rådet et

budsjett på 7,05 millioner kroner, de behandlet 31 søknader om støtte til etterforskning hvorav 22 søknader ble innvilget (Politidirektoratet 2002). Prosjektet Catch ble opprettet i 2001. Rent påtalemessing er Catch underlagt statsadvokaten i Oslo, mens prosjektet administrativt sett er underlagt avdelingen organisert kriminalitet i politidirektoratet. Catch består av to etterforskningsteam hvor hvert av teamene ledes av en politijurist. De ansatte i Catch består for øvrig av personer tilknyttet Oslo politidistrikt, Kripos og Økokrim og de får tildelt sine saker fra ROK. Politidirektoratet viser til at Catch hadde svært gode resultater i 2002 med blant annet kartleggingen av albanske miljø i Norge som sto for alvorlig narkotikakriminalitet og hvitevasking, og kartleggingen og koordineringen av spritsmugling med påfølgende hvitevasking (Politidirektoratet 2002).

Fokuset på organisert kriminalitet i politiet har også medført et økt internasjonalt samarbeid. Catch samarbeider med myndigheter i land som Sverige, Danmark, Tyskland, Nederland og Spania med både operativ bistand, kommunikasjonskontroll, møter og annen utveksling av informasjon (Politidirektoratet 2002). Informasjonssystemer som for eksempel Schengen Information System (SIS) er også med på å bidra til økt internasjonalt samarbeid. SIS ble opprettet som et resultat av ikrafttreddelsen av Schengen – traktaten⁷ og er et elektronisk informasjonssystem hvor etterlyste personer og stjålne gjenstander registreres. Informasjonssystemet fungerer på denne måten som et hjelpemiddel i forbindelse med utlendingskontroll og pågrepelse av etterlyste personer (Wikipedia 2007c). Norge har også inngått et samarbeid kjent under navnet Baltic Sea Task Force sammen med Russland, Estland, Litauen, Latvia, Finland, Tyskland, Sverige og Danmark. Formålet med samarbeidet er å bekjempe organisert kriminalitet i Østersjøregionen. I den forbindelse er det blant annet opprettet en rekke ekspertgrupper som arbeider med ulike kriminalitetsformer. Norge har, ved ØKOKRIMs Miljøteam, formannskapet i ekspertgruppen for bekjempelse av miljøkriminalitet (Hansen 2003).

Samtidig står betydningen av internasjonale organisasjoner også sterkt, og da kanskje særlig med tanke på Interpol og Europol. International Criminal Police Organization (Interpol) har som formål og bidra til internasjonalt kriminalpoliti samarbeid. Interpol har 182 medlemsland og de beskjeftiger seg hovedsakelig med sikkerhet og terrorisme, organisert kriminalitet,

⁷ Schengen – traktaten har som formål å nedlegge europeiske grenseposter og avslutte grensekontroller innen Schengenområdet og harmonisere eksterne grensekontroller. Per i dag er det 15 europeiske land som har skrevet under på traktaten: Belgia, Finland, Frankrike, Danmark, Island, Hellas, Italia, Luxembourg, Portugal, Norge, Nederland, Sverige, Spania, Østerrike og Tyskland (Wikipedia 2007c).

narkotikaproduksjon, handel – og våpensmugling, menneskehandel, hvitvasking, barnepornografi, økonomisk kriminalitet, høyteknologisk kriminalitet og korrupsjon (Wikipedia 2007b). Europol er den europeiske unions organisasjon for politisamarbeid innen kriminaletterretning. Den har som formål å sikre økt effektivitet og samarbeid mellom myndighetene i medlemsstatene som har ansvar for å forebygge og bekjempe alvorlig internasjonal organisert kriminalitet og terrorisme. Europols oppgave er å yte et vesentlig bidrag til Den europeiske unions innsats mot organisert kriminalitet og terrorisme, særlig mot kriminelle organisasjoner. Europol har også styrket det internasjonale politisamarbeidet ved å forhandle fram bilaterale operative eller strategiske avtaler med andre stater og internasjonale organisasjoner (Wikipedia 2007a).

Interessen i begrepet organisert kriminalitet kan også tenkes å ligge i muligheten til å gjøre karriere. De siste 15 årene har organisert kriminalitet seilt opp som et meget viktig kriminalpolitisk satsningsområde. Tidligere justisminister Odd Einar Dørum kan sies å ha gjort karriere i organisert kriminalitet. I september 1999 var han sammen med representanter fra Oslo politiet på besøk hos FBI i New York for å studere hvilke metoder de bruker i kampen mot organisert kriminalitet, noe som i sin tur var med å sette organisert kriminalitet på dagsorden her hjemme. Men han har også måttet tåle noe kritikk. Lier (2004) viser til hvordan Dørum tidligere har vært ute i media og sagt at hans oppgave er å involvere seg i og bruke mye av tiden sin på enkeltsaker, mens en undersøkelse blant ansatte i Politidirektoratet på den andre siden viser at de ansatte er frustrert fordi de må bruke mesteparten av tiden sin på å svare på henvendelser fra Justisdepartementet. Dermed blir det Politidirektoratet anser for å være viktige og strategiske arbeidsoppgaver nedprioritert:

”PR – kåte politikere kaster stadig vekk ut lite gjennomtenkte forslag, og er mer opptatt av å score billige poeng for å sikre sin egen taburett på Stortinget enn å sette seg inn i hva som er nødvendig for effektivt å bekjempe kriminaliteten.” (Sitat: Lier 2004, 2. avsnitt).

Med dette mener Lier at det er på høy tid at politikerne her i landet, representanter innen rettsvesenet og politiledelsen for øvrig legger sin egen karriere til side og i stedet velger å fokusere på å utforme en kriminalpolitikk som effektivt bekjemper den organiserte kriminaliteten (Lier 2004). Det er sterke ord Lier her kommer med i artikkelen og han går

hardt til angrep på den norske kriminalpolitikken. Mye av argumentasjonen han kommer med synes søkt i og med at det kun er hans egne meninger som legges til grunn. Men han setter fokus på en viktig del ved den organiserte kriminaliteten; begrepet brukes bevisst som mål om å oppnå noe, enten det er ressurser og prioriteringer eller muligheter for å klatre på karrierestigen. Et annet moment er at politikk bygger på en annen kunnskap enn akademisk, noe som skal drøftes videre senere i avhandlingen.

På samme måte kan også akademikere søke å gjøre karriere på organisert kriminalitet. Også forsvarsadvokater kan være ute etter å klatre på karrierestigen. Mange av de forsøker å komme inn i mediabildet og få mest mulig blest omkring det de produserer eller det de gjør for på denne måten å avansere. Det vil da være grunn til å spørre om alt som produseres, sies eller gjøres når det gjelder organisert kriminalitet der ute er like representativt?

I dette kapitlet har vitenskapsteori og generelle metodekrav blitt knyttet opp mot kunnskapsproduksjonen på feltet organisert kriminalitet. Hvordan kan vi ha *viten* om den organiserte kriminaliteten, eller kriminalitet generelt? Å oppnå sikker kunnskap om begge disse to er komplisert å produsere. Følges de generelle kravene til metode, eller de bestemte kravene til kvalitet? Dette er ikke bare en passende problemstilling for den organiserte kriminaliteten, men også for det kriminologiske feltet generelt. Noe faller nok litt dårlig ut. Særlig politikken bygger på en annen kunnskap enn det gjøres innen akademisk. Men selv om vitenskapen svikter enkelte steder, så finnes det andre kunnskaper. Dette skal drøftes videre i de neste kapitlene hvor hovedproblemstillingen vil stå sentralt; Hvordan er kunnskapsstatusen på feltet organisert kriminalitet? Det er i aller høyeste grad mulig å dokumentere vitenskap som feil eller riktig, det er jo nettopp det som er det fine med den.

Kapittel 3

UNIVERSITETSFORSKNING

Blant diskursene på feltet organisert kriminalitet i denne avhandlingen er det universitetsforskningen som dominerer og det som her vil bli drøftet i lys av vitenskapsteori og generelle krav til metode fra kapittel 2. Det sentrale her er om disse kravene følges? Og hva så om de ikke gjør det? Finnes det en annen mulighet som kanskje er like god? For å belyse hovedproblemstillingen i avhandlingen om hvordan kunnskapsstatusen på feltet organisert kriminalitet er, vil derfor forskning innen academia stå sentralt og drøftes i dette kapitlet. Kapittel 5 tar sikte på å føre diskusjonen videre ved å drøfte kunnskapsproduksjonen innen politiet opp mot de samme prinsippene. På hvilken måte underbygges påstander med data? Hvem sier hva? Hvilket belegg har de for å si det de sier? Hva slags kilder opererer de enkelte med? Og er de kritiske? I dette kapitlet vil det i det følgende bli fokusert på utvalgt litteratur innen forskjellige områder som alle betegnes som organisert kriminalitet. Poenget med dette er å forsøke å vise at både mye likt og ulikt kalles for organisert kriminalitet. Dette er et problem som skal sammenfattes å drøftes videre i avhandlingen under kapittel 6.

3.1 Narkotika

Flere av studiene på organisert kriminalitet i avhandlingen omhandler narkotikafeltet. Frederick J. Desroches har utført en empirisk casestudie av narkotikatrafikken og organisert kriminalitet i Canada, hvor målet hans er å gi en oversikt over forskningen og teorien på dette området. Det som særpreger et casestudium slik som Desroches har utført er at fokuset for analysen rettes mot en eller flere empiriske avgrensede enheter som representerer studiens case (s), i denne studien er enhetene individer. Hovedpoenget med et slike studier er å oppnå mye informasjon som skal analyseres om enhetene eller casene studien fokuserer på. Et sentralt element i bruk av casestudier er at de har et mer generelt siktemål enn mer beskrivende undersøkelser som også baserer seg på flere metoder. Casestudier kan derfor knyttes til undersøkelsesopplegg som er spesielt rettet mot å oppnå kunnskap som peker utover de enhetene undersøkelsen fokuserer på. Et casestudiet gir dermed grunnlag for overførbarhet. Caseundersøkelser som Desroches her tar i bruk er ikke en metode i seg selv, men mer en forskningsstrategi som kan benytte seg av både kvalitativ tilnærming

(observasjon og intervju) og kvantitativ tilnærming (statistikk og spørreundersøkelser) (Ringdal 2001).

Hvilke forskningsmetoder brukes i denne studien? Desroches bruker i studien primært kvalitativ metode. Sterkest står hans intervjuer av 70 menn som er straffedømte for narkotikaovertridelser som varierer alt fra import og produsering til salg av narkotiske stoffer. *”Formålet med et intervju er å få fylldig og omfattende informasjon om hvordan andre mennesker opplever sin livssituasjon”* (Thagaard 2003, s. 83). Intervjuer gir dermed data om hvordan informantene i en bestemt undersøkelse forstår erfaringer og begivenheter i sitt eget liv.

Primærkildene i denne studien er dermed intervjuobjekter, eller såkalte respondenter. Informantene i studien ble valgt ut på bakgrunn av blant annet politidokumenter og tips fra innsatte hvor samtlige informanter har vært aktive i det kriminelle narkotikamiljøet i en periode på tolv år, fra 1990 til 2002. Gjennomsnittsalderen på informantene er 40 år og fordeler ulikt med hensyn til etnisk bakgrunn. Også diverse politidokumenter og intervjuer med informanter ansatt i politietaten har vært viktige kilder i Desroches` s studie når han skal gjøre rede for hvordan gangen i etterforskningen har vært. Desroches har formulert en rekke problemstillinger i studien som omfatter selve lovovertrедeren så vel som problemstillinger knyttet til et mer sosialt politisk perspektiv. Noen av spørsmål som stilles er; Hvilke karakteristikk kan knyttes til narkotikaovertrедere? Hvordan operere de? Hvilke normer finnes innad i miljøet? Kan den illegale narkotikaøkonomien sammenlignes med den legale? Hvilke strategier benytter de seg av? I hvilken grad brukes vold? Og problemstillinger av en mer sosial politisk art; Hvilke teknikker benytter politiet seg av? Hvilke lover karakteriseres som mest effektiv i kampen mot organisert kriminalitet? Har politiet begrensninger og hvor effektive er de i sitt arbeid? Problemstillingene i denne studien er dermed kvalitative, noe som innebærer at et antallet personer velges ut fra teoretiske kriterier. Hadde han der i mot hatt kvantitative problemstillinger som for eksempel baserer seg på: Hvor mange? Eller hvor stor forskjell? krever det et langt større utvalg enn kvalitative problemstillinger gjør. Da hadde det der i mot blitt viktig å få et stort antall ⁸ informanter slik at sammenligninger blir pålitelige. I denne kvalitative casestudien er hovedprinsippet at teoretiske betraktninger bør styre utvelgingen, og dette er kanskje spesielt viktig i case hvor utvalget er relativt lite ⁹. Enhetene i

⁸ ”Et stort antall” i slike tilfeller er utvalgsstørrelser på 50 – 100 å foretrekke (Ringdal 2001).

Desroches studie er individer og her er formålet med undersøkelsen avgjørende for utvalgsstørrelsen (Ringdal 2001).

3.1.1 Teoretiske forklaringer på organisert kriminalitet

For å få svar på problemstillingene og i sitt forsøk på å beskrive miljøet knytter Desroches temaene opp mot ulike teoretiske rammeverk, og underbygger dermed sine data på denne måten ved å referere til forskjellige teorier. Narkotikamiljøet er i følge Desroches to delt. De aller fleste befinner seg på et lavt nivå; de arbeider selvstendig og er som oftest bare sporadisk involvert i påvente av å finne seg en bedre jobb. Økonomien innen narkotika fremstår således ikke som noen ”pengebinge”, det er kun et svært begrenset fåtall som tjener de store pengene på narkotika. Unntaket finnes blant de som befinner seg på et høyere nivå innen narkotikavirksomheten og er den motsatte delen av miljøet han her beskriver. Dette kan i følge Desroches gi store penger, men samtidig påpeker han at dette er et område som er preget av lite forskning og dermed vanskelig å si noe om (Desroches 2005).

Desroches benytter seg av mulighetsteorien for å forklare inngangen til narkotikatrafikken på høyt nivå. Innpass er basert på den kontakten man har til andre dealere hvor variabler som vennskap og etnisitet spiller en stor rolle. Alle informantene i Desroches studie fikk innpass i narkotikatrafikken som følge av at de hadde kontakter lenger opp i nettverket og dette knytter han til læringsteorier. Det samme beskriver Larsson i en studie av hasj-smuglere i Norge. Det er små grupper med venner og bekjente som går sammen om enkelte opplegg eller lengre vedvarende prosjekter. Dessuten benytter man seg av folk som man stoler på noe som i følge Larsson kan forklare noe av det etniske elementet i miljøene (Larsson 2006).

Anomieteori finner Desroches der i mot ikke særlig anvendelig. Nettopp fordi de fleste av hans informanter er fra middelklassen, har arbeid og er økonomisk stabile. Disse beskrives som ”forretningsmenn”. Den andre gruppen Desroches beskriver er de kriminelle smuglerne som fører en kriminell livsstil og som har flere dommer bak seg. Larsson beskriver sitt utvalg av smuglere og finner på samme måte som Desroches begge gruppene, både kriminelle smuglere og forretningsmenn. Dog finner han mest dekning for at det er de kriminelle smuglerne som regjerer innen hasj. De fleste har tidligere dommer på seg og er uten fast jobb. Forretningsmennene som finnes i hans materiale er langt fra på samme nivå som hos

⁹ Et lite utvalg innen casestudier regnes som under 30 (Ringdal 2001).

Desroches, men det finnes i enkelte former. Disse har ofte allerede tilknytninger til narkotikamiljøet og de samarbeider med tidligere straffedømte som er inne i miljøet og bruker stoff (Larsson 2006c).

Desroches finner motsetninger til sosial kontrollteorier. De fleste av hans informanter har sterke sosiale bånd, de har familier og de har eiendommer. Han benytter seg også av økonomisk teori som legger føringer for at markedsbasert illegal aktivitet har mye til felles med den legale økonomien. Man må for eksempel ha et bra produkt å selge, man må selge til en bra pris, markedet er konkurransepreget hvor man kjemper om de samme kundene og markedene, og det er en business hvor man tar betalt for sine varer og tjenester (Desroches 2005). Også Smith – Solbakken og Tunglund peker på dette i diskusjon om norske narkotikamarkeder, og at disse på samme måte som i legale markeder har visse bestemte kriterier som kjennetegner markedsformen:

- Produktene og tjenestene som omsettes er homogene (det vil si at man tilbyr de samme produktene).
- Det er flere selgere og kjøpere som opererer i markedet.
- Alle aktørene i markedet er fullt informerte.
- Alle transaksjoner i markedet er kostnadsfrie.
- Kjøper står fritt til å velge hvem han eller hun vil kjøpe produktet eller tjenestene av og kunden kan slutte å kjøpe produktet når de selv vil.

(Smith – Solbakken og Tunglund 1997, s. 6).

Desroches viser til klare forskjeller mellom den illegale og den legale økonomien. Den illegale økonomien kan ikke på samme måte som den legale markedsføre sine produkter og tjenester (Desroches 2005). Larsson viser også til dette i diskusjon om hva som skiller de illegale markedene fra de legale. Man kan ikke selge eller avvertere sine produkter åpenlyst, man har ikke rettslige garantier eller krav på rettsbeskyttelse, man har ikke tilgang til det åpne lånemarkedet, markedene preges av ustabile partnerskap og man står uten særlig store muligheter for å ekspandere inn i nye markeder (Larsson 2006). Desroches konkluderer sin studie med at de tradisjonelle antagelsene om narkotikahandelen på høyt nivå ikke stemmer. Dette begrunner han med at de fleste på området er individuelle aktører som selv kan velge å enten slutte i virksomheten, forflytte seg oppover i systemet eller velge å samarbeide med sine

konkurrenter. Virksomheten består også av relativt løse nettverk som kun består av lokale kriminelle (Desroches 2005).

Desroches sier selv at hans studie er basert på et relativt lite utvalg fangede subjekter, den kommer til kort metodisk sett og burde dermed leses med forsiktighet (Desroches 2005). Det er litt uklart hva han faktisk mener med at han har et lite utvalg subjekter, da han tross alt bygger sin studie på 70 informanter. Hadde hans studie hatt kvantitative problemstillinger hadde muligens et utvalg på 70 kommet til kort, men innenfor kvalitative opplegg slik som han utfører her så er ikke et utvalg på 70 å regne som et lite antall informanter (Ringdal 2001). Der i mot kan ikke hans utvalg av informanter anses for å være representativt for absolutt alle innen narkotikatrafikkert virksomhet, og det er kanskje dette han sikter til. Ikke alle blir tatt; de som er smartere, mer forsiktig og vet når det er på tide å trekke seg ut fra virksomheten har mindre sannsynlighet for å bli tatt og dømt slik som er tilfellet hos de informantene Desroches har valgt å ta i bruk. På den andre siden beskrives de fleste menn i denne studien som svært forsiktige og ble blant annet felt på bakgrunn av både ressurskrevende og tidkrevende etterforskning fra politiets side. Om disse skiller seg ut fra andre som ikke har blitt satt i politiets søkelys er det der i mot vanskelig å si noe om.

Et annet problem med Desroches studie ligger i den eksterne validiteten med tanke på at hans utvalg av informanter er begrenset. Desroches har foretatt et strategisk utvalg, det vil si at han har valgt informanter som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er strategiske i forhold til problemstillingene (Thagaard 2003). Utvalget består primært av individuelle aktører, dermed er grupper som diverse MC – klubber og gjenger forøvrig som fremstår som mer formelt strukturerte grupper og som er kjent for å være involvert i narkotikarelatert virksomhet, ikke representert i utvalget. Årsaken til at disse ikke er representert er således ikke at han frivillig har utelatt slike grupperinger, men ganske enkelt at de har avslått forespørselen om å bli intervjuet (Desroches 2005). Å basere et utvalg blant annet på bruk av politidokumenter er også problematisk og dette skal drøftes nærmere i neste kapittel. For å si noe om det her er bruk av politidokumenter problematisk fordi politiets etterretningsdata gjenspeiler ”det politiet ser etter”, og har tradisjon for å lete etter. Narkotika er ofte et slikt område. Nulltoleranse ovenfor narkotika fører til at mye narkotikarelatert kriminalitet blir nedfelt i statistikken, nettopp fordi det er et prioritert område hos politiet. Til tross for enkelte problemer knyttet til studien, vil jeg også karakterisere Desroches`studie som god vitenskap nettopp fordi han gir en nærhet til det som studeres. Han verken fordømmer eller demoniserer,

men er i stedet opptatt av å stille spørsmål ved hva det er som skjer. Relevansen av slike studier ligger i at han avslører noen tradisjonelle myter om hvem de organiserte kriminelle faktisk er og deres forhold til organisert kriminalitet.

3.1.2 Deltagende observasjon og feltarbeid

Patricia A. Adler har på samme måte som Desroches utført en casestudie innen feltet narkotika hvor også enhetene her er individer. Primærdataene i denne studien er dermed intervju – og observasjonsobjekter. Metodene hun tar i bruk er deltagende observasjon, feltarbeid og intervjuer. Hennes undersøkelse strekker seg over en seks års periode fra 1974 til 1980, og inneholder beskrivelser og analyser av det skjulte narkotikamarkedet i Southwest County i California, USA. Adlers tilnærming er preget av et sosiologisk perspektiv i forlengelsen av at hun fokuserer på de involverte aktørene, herunder deres rekruttering, samfunnet de lever i, livsstil, motivasjon, deres forhold til lover og regler, og kriterier for å trekke seg tilbake fra virksomheten (Adler 1993) Med andre ord: hun fokuserer på den subjektive forståelsen av hvordan de ulike aktørene lever, føler, tenker og handler. På denne måten presenterer Adler en etnografisk beskrivelse og analyse av sosiale avvik og illegal narkotikaaktivitet. Poenget gjennom studien er i likhet med for eksempel Reuter (1983) og prøve å forstå ”disorganized” kriminelle i form av å kunne stole på hverandre, deres lydighet og organisasjon. På denne måten kan Adlers studie beskrives som en nettverksstudie, nettopp fordi hun er ute etter å forstå hvordan narkotikamarkedet er bygd opp og hvordan det er strukturert. Nettverksanalyser er dermed svært fruktbart å bruke innen et felt som organisert kriminalitet.

Til sammen har Adler vært i kontakt med 65 ulike aktører gjennom deltagende observasjon, og utført dybdeintervjuer med 24 av disse. Dette kan derfor sies å være god deltagelse, noe som er med på å styrke kvaliteten på undersøkelsen. Aldersmessig strekker aktørene seg fra 25 år til 40 år, og består av både menn og kvinner. Mens Desroches studie omhandler aktører innsatt i fengsel, tar Adler for seg narkotikasmuglere og dealere i sitt eget nærmiljø. Adler og hennes mann oppsøkte aktivt miljøet ved å bosette seg der og i perioden undersøkelsen pågikk var hun daglig i kontakt med de involverte aktørene og deltok i alt fra fester og andre sosiale sammenkomster til å delta på møter hvor planer ble lagt for hvordan neste handel skulle utføres. Hun har med andre ord etablert seg i felten og fått øyeblikksdata fra primærkildene; hun har oppholdt seg blant de personene hun studerer og har systematisk iaktatt og deltatt i det miljøet personene befinner seg i over en lengre periode.

Adler hevder bestemt at den eneste måten å komme frem til nøyaktig kunnskap om avvikende oppførsel er gjennom undersøkende feltarbeid i forlengelsen av direkte personlig observasjon, interaksjon og erfaring. På denne måten blir man en del av miljøets sosiale verden og er en fullkommen deltager i aktørenes daglige aktiviteter (Adler 1993). Det er flere problematiske sider ved Adlers forskningsprosjekt, blant annet med tanke på å lage rasjonell fornuft ut av en ellers så irrasjonell verden. For det første er selve effekten av narkotikaen et problem. Flere informanter var påvirket under samtalene og kunne derfor ofte bli sløve, slappe eller forvirret. For det andre oppsto det til tider også farlige situasjoner i miljøet blant annet med tanke på voldelige sammenstøt. For det tredje var forskerne redde for at politiet skulle oppdage studien de arbeidet med og konfiskere datamaterialet de hadde kommet frem til, men de fryktet også selv å bli arrestert for å bryte loven som følge av at de kunne anses for å være medskyldige med tanke på at de hadde viten om hva som pågikk i det bestemte miljøet (Adler1993).

Forskeren vil ofte være interessert i å velge ut en bestemt type atferd, situasjon eller episode. Forskeren må derfor bestemme seg for hva han eller hun skal se etter og på denne måten sørge for et representativt utvalg av episoder. Dette bør gjøres systematisk slik at ingenting blir oversett (Ringdal 2001). Adler mener hun selv og hennes mann passer godt til å utføre en slik type studie. De har tidligere bedrevet forskning innenfor feltet narkotika, de er på samme alder som informantene sine (midten av 20-årene) og de har et generelt åpent syn når det gjelder bruk av marihuana og kokain (Adler 1993). Hun beskriver blant annet i forbindelse med at de nettopp hadde flyttet til nabolaget hvordan de røykte marihuana hos naboen: *We were glad to find someone from whom we could buy marijuana in this new place, since we did not know too many people*” (Sitat: Adler 1993, s. 12). Ytre kjennetegn som alder og kjønn hos forskeren vil ha betydning for hvordan forskeren oppfattes av informantene. Det er derfor viktig at forskeren reflekterer over relasjonene til dem som studeres og vurderer hvilken betydning disse relasjonene kan ha for den informasjonen forskeren får. Adler hevder riktignok at hun er godt egnet til å utføre studien fordi hun er i samme aldersgruppe som informantene, men hun sier ikke noe om hvordan det er å være kvinnelig forsker i miljøet hun studerer og hvordan dette eventuelt kunne ha påvirket informantene som inngår i studien.

Ved å lese studien til Adler blir det ganske åpenbart at hun og hennes mann har et åpent syn når det gjelder narkotika, og de legger ikke skjul på at de bruker narkotika selv. Etter hvert som tiden går opprettes det også vennskapsbånd mellom Adler og hennes informanter. Etisk

sett burde en da stille spørsmål om de ikke har blitt *for* gode venner? Observasjonsstudier viser at informantene gjerne inkluderer forskeren i sin virksomhet, og ønsker å etablere kontakt med en person som er engasjert i det de driver med (Thagaard 2007). Det er også et metodisk poeng innen deltagende observasjon at forskeren faktisk utvikler relasjoner til informantene som kan føre til relevant informasjon, men da burde analyser av relasjonene forskeren utvikler inngå som en del av resultatene undersøkelsen kommer frem til noe som ikke er tilfelle hos Adler. Hun fremhever riktignok forholdet mellom forsker og informant, men hun ser bare hvordan forskningsforholder mellom informant og forsker påvirker henne som forsker og gjør seg ikke opp noen videre tanker om hvordan hun som forsker påvirker informantene, og det inngår heller ikke som noen del av undersøkelsens resultater. Å reflektere over disse aspektene er med på å underbygge undersøkelsens troverdighet, noe Adler ikke gjør.

3.2 Illegal gambling

Peter Reuter`s studie *Disorganized Crime-Illegal Markets and the Mafia* er en empirisk diskurs hvor han i likhet med Adler (1993) er ute etter å prøve å forstå ”disorganized” kriminelle. Reuter studerer ulike kriminelle markeder i New York med fokus på særlig to felt; gambling, herunder det han kaller ”numbers” og ”bookmaking”, og det som karakteriseres på norsk som lånehai (loansharking). Studien kan derfor kalles en markedsstudie fordi han studerer de illegale markedene beskrevet over på samme måte og med de samme begrepene som man ville gjort i en studie av legale markeder. Studier av en slik art fokuserer på rollefordelinger i markedet, risikohåndtering, hvordan markedene er strukturert og hvordan økonomien i markedene er. Målet med studien til Reuter er å teste blant annet politiets antagelser om at mafiaen er involvert i illegal gambling hvor han hevder at antagelser knyttet til mafiaens dominans aldri har blitt støttet godt nok opp under av empirisk data. I følge Reuter trenger vi sårt ny forskning og informasjon omkring fenomenet, som dermed er bakgrunnen for hans studie (Reuter 1983).

Hvilke forskningsmetoder benytter han seg av? Primært kvalitativ metode. Han har intervjuet politiet samt aktor innen rettsvesenet angående ulike grupper og deres aktiviteter, samtidig som at han også har hatt tilgang til rapporter og annet skriftlig materiale fra politiet som gav han informasjon om blant annet individuell virksomhet og hendelser. På den andre siden har han også intervjuet informanter som selv har vært deltagere i den illegale aktiviteten hvor han

da særlig har hatt god kontakt med spesielt fire informanter som har bestått over en tidsperiode på flere år. Primærkildene, intervjuobjektene, har på denne måten produsert retrospektive data. Det vil si at de gjennom intervju og samtale i ettertid har kommet med opplysninger. Han har også hatt tilgang på bankregistre og veddemålsslipper som i sin tur utgjør en stor del av hans kildemateriale og han legger også vekt på allerede eksisterende litteratur på området (Reuter 1983).

I sitt forsøk på å teste politiets antagelser om mafiaens involvering og kontroll innen illegal gambling beskriver Reuter rent teoretisk markedene i sin analyse, herunder hvordan de utarter seg og hvordan de er bygd opp med tanke på aktørene og deres rollefordelinger, han ser på den økonomiske siden samtidig med at han også ser disse markedene i forhold til legale virksomheter. Reuter tar for seg allerede eksisterende teori på området som i sin tur legger vekt på karakteristiske egenskaper som vold og korrupsjon, og han supplerer og ser dette i forhold til mer vanlige økonomiske redskaper for å analysere distribueringen av makt innenfor de illegale markedene. Reuter kritiserer selve definisjonen av begrepet organisert kriminalitet og den tidligere teorien på området. Antagelsene om mafiaens dominans av de illegale markedene har aldri blitt støttet skikkelig opp under og i hvertfall ikke av systematisk empirisk testing (Reuter 1983). Derfor finner han det nødvendig å samle inn nye data for å kunne gjennomføre en slik type studie han ønsker.

Hans måte å gjøre dette på var å søke et samarbeid med myndighetene. Men han peker på særlig to problemer knyttet til å gjøre det på denne måten. For det første hvordan han skulle kunne klare å opprettholde et samarbeid med dem og for det andre å finne ut av hva de faktisk kunne sørge for av informasjon som kunne være til nytte for akkurat hans studie (Reuter 1983). Reuter klarer å opprettholde et samarbeid med myndigheten gjennom Jeremiah Mckenna, general i New York State Select Committee on Crime. Mckenna hadde selv utført en studie av lotterier og heroin distribusjon i New York området, noe som i sin tur viser seg å være svært nyttig for Reuter i forbindelse med han på denne måten får innpass i både statlige og lokale enheter i New York. Når det gjelder hvilken informasjon myndighetene faktisk kunne tilby Reuter velger han å fokusere på diverse politimateriale med hovedvekt på politifiler, konfiskert materiale og intervju med politi, advokater og informanter fra det kriminelle miljø (Reuter 1983). Reuter har der i mot ikke fått innpass i det federale byrå (FBI) så ikke noe av hans materiale stammer derfra.

Reuter mener at hovedvekten av bevisene han finner stemmer ikke overens med påstanden om at markedene er monopolisert og kontrollert. I følge Reuter er for eksempel virksomheten innen bookmaking liten sett i forhold til bedrifter i den legale økonomien. Han beskriver markedet som konkurrerende, men påpeker at det finnes beviser for at de tradisjonelle syn om en sammenheng mellom bookmaking og mafiaen ikke stemmer. Med dette mener han at tross for at andre typer kriminaliteter som mafiaen har vært og er involvert i innebærer både koordinering og utpressing som for øvrig har en solid tilstedeværelse innen illegale markeder som bookmaking, så finner han det lite sannsynlig at de har oppnådd noen form for kontroll innen denne virksomheten (Reuter 1983).

Poenget til Reuter er at media og myndighetene må ta skylden for mytene omkring mafiaens eksistens i de illegale markedene: "...*the mafia may be a paper tiger...*" (Sitat: Reuter 1983, s. xi). Med dette mener han at mafiaen rasjonelt sett lever opp til det de er kjent for gjennom sitt rykte, noe både media og myndighetene i sin tur selv er med på å forsterke: "*The press and the police feed on each other in a manner which ensures that the Mafia's reputation is maintained*" (Sitat: Reuter 1983, s. xi): Reuter begrunner dette med at organisert kriminalitet er et svært populært fenomen i nesten det dagligdagse mediabildet og hvor ordet mafia blir hyppig brukt og svært ofte forvekslet med gjenger og gjenkriminalle. Dette er et moment som skal drøftes videre i kapittel 6. Reuter kritiserer også politiet i kampen mot organisert kriminalitet. Han hevder at politiet kommer fra en meget smal utdanningsbase og at de samtidig er isolert fra utviklingen innen analyseteknikker og mangler en effektiv etterretningsfunksjon. Reuters studie er fra tidlig 1980 – tallet, så mye har endret seg siden den tid. Som jeg har beskrevet tidligere har politiet fått tilført en rekke ressurser for å bekjempe organisert kriminalitet. Dette gjelder ikke bare for Norges del, men også internasjonalt sett. Med denne studien søker dermed Reuter å vise hva som faktisk ganske lett kan oppnås så lenge man foretar systematiske analyser datamaterialet. Organisert kriminalitet og illegale markeder for lenge vært en mytebasert ideologi. Sannheten er langt fra like underholdene, men atskillig mer beroligende (Reuter 1983).

3.3 Hvitvasking

R.T Naylor har foretatt en kritisk studie basert på en empirisk analyse av hvitvasking. Han legger dermed vekt på strukturelle maktforhold i samfunnet og ser sin egen forskning som deltagende virksomhet i konflikten. Naylor studerer her kriminalitetskontrollen han omtaler

som "follow – the – money" metoden innenfor hvitvasking av penger fra organisert kriminalitet. På denne måten utfordrer han innenfor dette feltet de antagelsene som anti – hvitvasking initiativer er basert på. Bakgrunnen for hans analyse er at det de siste 15 årene har pågått en slags "stille" revolusjon juridisk sett innen håndhevelsen av organisert kriminalitet hvor metoden på dagens nivå består av å gå etter og beslaglegge kriminell profitt. Metoden baserer seg dermed på teorien om at hvis vi tar i fra lovbrysterne den kriminelle profitten så fjerner vi også samtidig både motivet og meningen med å begå videre kriminalitet (Naylor 2003).

Naylor tester ulike påstander om virkeligheten. I følge Naylor (2003) er teorien bak prosessene for å tilnærme seg kriminalitetskontroll basert på særlig fire premisser:

1. Profitten er motivet og dermed blir det å eliminere kriminelle mål et avskrekkende middel.
2. Å ta fra de kriminelle den illegale profitten hindrer en videre infiltrering i den legale økonomien.
3. Dette resulterer også i at man fjerner kapital som muliggjør videre, ny og mer kriminalitet.
4. Den etiske siden om at ingen skal tro de har tillatelse til å profitere seg på bakgrunn av kriminalitet.

Naylor kritiserer disse teoriene. Han hevder at teoriene er en overforenkling og begrunner dette med at kriminelle aktører svært ofte viser seg å være motivert av helt andre faktorer enn bare penger. Det store "kikket", spenningsfølelsen og et ønske om å vise seg frem er i følge Naylor vel så gode motiv for å begå en kriminell handling. Også Dyrnes hevder dette i norsk sammenheng når hun skriver at profittmotivet behøver ikke være det eneste motivet eller det endelige motivet for å begå en kriminell handling. Det er flere andre faktorer som makt, spenning og seksuell utnytting som i sin tur må kunne karakteriseres som motivasjonsfaktorer (Dyrnes 2004). Også Adler beskriver denne siden ved organisert kriminalitet gjennom beskrivelsen av to spesielle former for motivasjon til å begå kriminelle handlinger blant sine informanter; hedonisme og materialisme. Innen materialisme er det profitten som gjelder og som muliggjør luksus som dyre klær, dyre middager, nye biler, båter og eiendommer. Hedonisme der i mot forfølger en livsstil med ubegrenset tilgang på narkotika, sex, mat, spenning, status, frihet og risiko. En hedonistisk livsstil er dermed en svært kostbar livsstil

med høyt pengeforbruk som i sin tur leder til høy status og et tegn på suksess. I følge Adler søker dermed aktørene å leve et avvikende liv for å ha muligheten til å leve ”fritt og vilt” for dermed å gjøre deres hedonistiske livsstil mulig (Adler 1993). Ingvaldsen og Larsson peker på det samme. De fleste formene for organisert kriminalitet gir som oftest ikke de store utbyttene slik som det i mange tilfeller hevdes. Kriminaliteten kan i stedet ses som en måte å finansiere sitt eget stoffbruk, en måte å skaffe seg sosial status, vinne anerkjennelse i miljøet eller en måte å kunne finansiere sin egen livsstil (Ingvaldsen og Larsson 2006).

Naylor kritiserer påstanden om at beslaglegging av den illegale profitten forhindrer de kriminelle i å ha mulighet for å infiltrere den legale økonomien, og han begrunner dette med at man i den minste må få et svar på spørsmålet om hvor mye penger det faktisk er snakk om her før man i det hele tatt kan fastslå om det foreligger noen reell trussel mot den legale økonomien. Han begrunner det også med at man må stille spørsmål ved hvorfor de kriminelle skulle ønske å investere i det legale? Trusselen er ikke rettet mot legale økonomiske markeder, men skaper der i mot et problem for kriminalitetskontrollen:

”If the objective is to punish past acts committed by the criminal entrepreneur, the logical policy is to take away from the criminal those legitimate assets acquired using illegitimately earned income...If the objective is to prevent recidivism, there is actually a case for leaving the criminal in possession of those assets, along with measures to encourage a shift for illegal to legal activity” (Sitat: Naylor 2003, s. 269).

Hvis målet er å straffe tidligere begåtte kriminelle handlinger vil det logiske være å ta fra de kriminelle profitten. Hvis målet der i mot er å forhindre gjentagelse er det en mulighet å la de kriminelle være i besittelse av verdiene med mål om å oppmuntre de til å gå fra den illegale aktiviteten over til den legale (Naylor 2003). Også Levi peker på dette når han hevder at innvirkningen på anti – hvitvasking og det å ta fra de kriminelle den økonomiske profitten er en form for kriminalitetskontroll vi må tenke nøye igjennom. Vi er ”sulten” på og higer etter å ta fra de kriminelle de illegale verdiene samtidig som at det i aller høyeste grad er politisk korrekt å følge ”follow – the – money” metoden, men det finnes i følge Levi ikke beviser for at dette faktisk reduserer kriminaliteten (Levi 2004).

3.3.1 Hvitvasking på norsk

Det er ikke bare internasjonalt at ”follow the money” metoden brukes hyppig, også i Norge praktiseres metoden for fullt. FATF, Financial Action Task Force on Money Laundering, ble opprettet i 1989 og har 31 medlemsland, der i blant Norge og er en internasjonal

standardsetter når det gjelder tiltak mot hvitvasking. FATF har fastsatt 40 anbefalinger om tiltak mot hvitvasking av penger som for eksempel ”kjenn – din – kunde” rutiner, hvordan håndtere mistenkelige transaksjoner, bestemmelser for rapporteringsplikt og har et fokus på internasjonalt samarbeid. Etter 11. september 2001 ble det fortatt ytterligere anbefalinger som følge av terrorangrepene mot USA. Målet med innføringen var å forhindre terrorister i å få tilgang til det internasjonale finansielle systemet. Bankene har derfor en meget avgjørende rolle i anti – hvitvaskingen; de oppdager, rapporterer og forebygger hvitvasking.

Finansdepartementet fremmet i 2002 et forslag om nytt regelverk om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger. Formålet med forslaget er således å bekjempe samt forbygge slik kriminalitet og anses som et viktig bidrag i kampen mot økonomisk kriminalitet. I all hovedsak var forslaget en videreføring, oppdatering og en videreutvikling av allerede gjeldene tiltak, men det kom også inn noen nye regler. Loven trådte i kraft fra 01.01.2004 (Finansdepartementet, NOU 2002:14).

I 1993 ble virkeområdet til straffeloven § 317 utvidet til å omfatte også hvitvasking. Denne loven rammer flere forhold som befatning med utbytte fra enhver straffbar handling, den krever ikke konkretisert hvilken straffbar handling utbyttet skal stamme fra så i praksis kan det være snakk om hvilken som helst handling og den rammer også uaktsom hvitevasking. Straffeloven § 34 regulerer de norske inndragningsreglene:

”Utbytte av en straffbar handling skal inndras. Ansvarer kan likevel reduseres eller falle bort i den grad retten mener inndragning vil være urimelig. Inndragning foretas selv om lovovertrederen ikke kan straffes fordi han var utilregnelig (§§ 44 eller 46) eller ikke utviste skyld.” (Sitat: Straffeloven § 34).

Denne loven har blitt revidert flere ganger, senest i 1999 hvor særlig to endringer gjorde seg gjeldene. For det første er inndragningen blitt obligatorisk, og særlig i saker som omhandler organisert kriminalitet. For det andre er det kommet til en ny regel om utvidet inndragning i straffeloven § 34a som åpner opp for at grov kriminalitet som gir betydelig utbytte kan føre til at lovovertrederen også får alle sine formuesgoder inndratt hvis det er sannsynlig at disse ikke er ervervet på lovelig måte (Dyrnes 2004).

Det er et sentralt mål at kriminalitet ikke skal lønne seg. Dyrnes viser til flere årsaker til det. For det første er det et etisk aspekt ved denne siden; et demokratisk samfunn slik som i Norge

kan ikke forsvare at enkelte individer beriker seg på kriminalitet. For det andre ligger det et individual- og allmennpreventivt hensyn til grunn. Hvis lovbrysteren får beholde profitten er det store sjanser for at den kriminelle virksomheten til de enkelt vil fortsette, nettopp fordi det å "ta et par år i fengsel" veier opp for en eventuell milliongevinst plassert i utlandet.

Allmennpreventivt sett er det generelt en uheldig situasjon å la kriminaliteten bli for lønnsom, noe som i sin tur kan bidra til å minske straffens avskrekkende funksjon. En siste faktor er at bruk av finansiell etterforskning for å oppspore og beslaglegge utbytter kan føre til bedre oppklaring av saker som omhandler organisert kriminalitet (Dyrnes 2004).

I 2004 ble det inndratt 93 millioner fordelt på 884 saker, tallet for 2005 var 133 millioner fordelt på 1040 saker (Justis og politidepartementet 2007). Dyrnes (2004) mener det er viktig at straffesaksbehandlingen må fokusere på det økonomiske utbyttet av kriminaliteten, og ikke ene og alene på skyld og straffespørsmål nettopp fordi inndragning av utbyttet er et viktig tiltak mot hvitvasking. Hvilke konsekvenser tiltak som inndragning får blir drøftet videre i kapittel 6 i diskusjon om hvilke skader og konsekvenser som følger av et fenomen som organisert kriminalitet.

3.3.2 Jakten på suksess

I følge Naylor er det ingen andre land i verden som er så higen på suksess i jakten på illegale penger som USA, noe som i sin tur kommer til syne på flere negative måter. Naylor kritiserer selve termen "hvitvasking": "*...money laundering consists of facts that are innocent in and of themselves*" (Sitat: Naylor 2003, s. 276). Med dette mener han at hvitvasking er en form for kriminalitet som det er vanskelig å forklare for andre nettopp fordi det er en type kriminalitet som ikke består av for eksempel våpen slik som i en rekke andre kriminelle handlinger, men det er en type kriminalitet som består av standard transaksjoner gjennom det legale finanssystemet. På denne måten har man endt opp med å kriminalisere alt mulig rart fra uttak av penger til å sende pengeordre. Det har i følge Naylor gått så langt at man for eksempel bilforhandlere, gullmeder og andre utsatte yrker som egentlig ikke gjør noe galt annet enn å selge sine produkter til noen som kanskje senere blir tiltalt og dømt for en kriminell handling, kan selv risikere å bli tiltalt for å hjelpe til med vasking (Naylor 2003). Dette kan også sies å gjelde for Norge. Her hjemme er det innført skjerpelser og bestemmelser på dette området. De fleste yrker tilknyttet det legale finansielle markedet her i landet reguleres av hvitvaskingsloven som pålegger ansatte i finansielle institusjoner som for eksempel banker

rapporteringsplikt blant annet i forbindelse med mistenkelige transaksjoner¹⁰. Loven regulerer også straff hvis tiltakene ikke blir fulgt:

”Med bøter straffes den som forsettlig overtrer eller medvirker til overtredelse av denne lov eller forskrifter gitt i medhold av loven. Ved særlig skjerpede omstendigheter kan fengsel inntil 1 år anvendes.” (Sitat: Hvitvaskingsloven § 16).

Det vil si at andre personer enn de som har begått selve lovbruddet kan bevisst eller ubevisst ”hjelp” til med å skjule, transportere, overføre eller investere utbyttet. En finansinstitusjon som for eksempel banker kan derfor bistå med å overføre et utbyttet til utlandet, noe som kan medføre straff for hvitevasking.

Naylor kritiserer også selve straffenivået i USA og hevder at ”hysteriet” rundt hvitvasking har sørget for at straffenivået er både uforholdsmessig og at det ikke står i forhold til handlingen som blir begått. Hvitvaskingsloven blir til stadighet brukt på andre former for kriminalitet som menneskesmugling, tradisjonell svindel og valutaforfalskning, noe som bidrar til en uhelding endring av fokuset fordi man på denne måten går bort fra de underliggende handlingene og over til metoder som brukes av de kriminelle selv til å stikke av med byttet (Naylor 2003). Naylor stiller dermed spørsmål ved hva slags påvirkning denne ”epidemien” av profitt-dreven kriminalitet har hatt, og søker dermed svar på hvor klar linjene mellom den og normal økonomisk kriminalitet faktisk er. Svaret på slike spørsmål er i følge Naylor omkranset av hysteri og myter. Naylor poengterer at rettssystemet ikke må fungere som en følge av folks generelle mening og oppfatninger, i forlengelsen av at de kan være gjenstand for rene misforståelser. Folk mates kontinuerlig av media og politiets stereotyper, for eksempel med tanke på heroin trafficere. De hevdes å være medlemmer av et stort kriminelt kartell, mens heroinbrukerne er de stakkarslige ofrene. Virkeligheten deri mot tilsier at selve suppleringsiden består av løse nettverk som ikke tjener de store pengene (Naylor 2003).

I sin studie knuser dermed Naylor en del tatt – for – gitt myter, og han argumenterer godt. Poenget med slike kritiske studier er å komplisere spørsmålet om sannhet og vitenskap, hvor sannheten blir avhengig av forskerens stillingtagen i konfliktene og perspektivet som gis (Sætre 2007).

¹⁰ Unntaket gjelder blant annet advokater som yter rettehjelpsvirksomhet. Som følge av taushetsplikt er de ikke pålagt rapporteringsplikt om forhold de har fått kjennskap til gjennom arbeidet med å fastslå klientens rettsstilling, eller om forhold de har fått kjennskap til før, under og etter en rettsak, når forholdet har direkte tilknytning til rettstvisten (Lovdata 2007, hvitvaskingsloven § 12).

3.4 Økonomisk korporativ kriminalitet og organisert kriminalitet

Vincenzo Ruggiero`s studie av økonomisk og organisert kriminalitet i Europa er på samme måte som hos Naylor en empirisk diskurs med et kritisk blikk. I studien *Organized and Corporate Crime in Europe. Offers that Can't be Refused* beskriver Ruggiero en rekke illegale økonomier som involverer tradisjonell organisert kriminalitet og søker blant annet med dette å finne likhetstrekk mellom disse aktivitetene og se de illegale aktivitetene i forhold til andre legale økonomiske virksomheter. Ruggiero`s studie kan derfor på samme måte som hos Reuter beskrives som en markedsstudie, nettopp fordi også han i utgangspunktet analyserer illegale markeder på samme måte som i legale markeder.

Ruggiero`s studie består primært av kvalitativ metode i forlengelsen av at han rent teoretisk tar for seg flere ulike teoretiske bidrag og beskriver deres ståsted. Ruggiero fortar her dermed en innholdsanalyse av tekster, og det er disse som er primærkildene i hans materiale. Helt sentralt i studien står hans diskusjon av flere ulike case som omhandler hvitsnipp kriminalitet og økonomisk korporativ kriminalitet. Disse settes så opp mot bakgrunnen av teorier og definisjoner om virksomhet og organisasjon. Alt i alt har han valgt ut 24 ulike case fordelt på flere europeiske land. Målet til Ruggiero er ikke å fremlegge en teori av white – collar crime (herunder forstått på norsk som hvitsnipp kriminalitet) og økonomisk korporativ kriminalitet, men å gi en rent deskriptiv beskrivelse av de to og forsøke å komme med forslag til ulike definisjoner. Med dette søker Ruggiero å vise at teorier om virksomhet og organisasjonsteorier i seg selv reflekterer vanskelighetene med å dra grenser mellom akseptable og uakseptable handlinger, mellom moral og umoral og mellom legitimitet og illegitimitet (Ruggiero 1996).

Ruggiero tar utgangspunkt i Sutherland`s studie av white – collar crime og analyserer i hvilken grad hans studie inneholder et skille mellom økonomisk korporativ kriminalitet og organisert kriminalitet. Målet med dette er å se på både definisjoner, karakteristikker og årsaker til hvitsnipp kriminalitet og korporativ økonomisk kriminalitet. Sutherland mener at hvitsnipp kriminalitet er organisert kriminalitet, men allikevel ikke tradisjonell organisert kriminalitet. Dette skaper noen konkrete problemer i og med at det har resultert i to ulike grener innen kriminologien. Konsekvensene er i følge Ruggiero at eksperter på området hvitsnipp kriminalitet vet ganske lite om tradisjonell organisert kriminalitet og omvendt. Dette er det samme som Sætre (2007) snakker om. Mange analyser baserer seg på såkalte

ekspertintervjuer, men når det gjelder kriminalitet så er det ingen informert aktør som er nøytral. Beskrivelser om kriminalitetsutvikling varierer derfor ut i fra hvem det er som brukes som ”ekspert”.

Ruggiero knytter derfor en rekke typiske karakteristikk til hvitsnipp kriminalitet. For det første nevner han vanskelighetene etterforskere og påtalemyndighet møter innenfor hvitsnipp kriminalitet og bruker her Sutherland som beskriver hvordan pengesterke personer med høy sosial og økonomisk status ofte slipper unna med lovbrudd fordi de har mulighet til å ”kjøpe seg fri” gjennom bruk av dyre advokater. For det andre nevnes tvetydighet rundt handlingene, det vil si at lovovertreder til stadighet har en unnskyldning for å være til stede der forbrytelsen finner sted noe som får hvitsnipp kriminalitet til å ligne legal oppførsel. For det tredje er hvitsnipp kriminalitet en usynlig kriminalitet. Personer som begår ulovlige handlinger innad blir usynlige for andre fordi settingen de befinner seg innenfor ikke faller sammen med settingen hvor effektene kjennes. Ofrene for kriminaliteten blir også usynlige, for det første fordi de er fraværende og for det andre fordi de er uvitende om at de faktisk har vært et offer for kriminalitet (Ruggiero 1996).

Sutherland har en teori om at både fattigdom og rikdom kan føre til kriminalitet og regnes som et stort gjennombrudd innen det kriminologiske feltet, men Ruggiero hevder dette er et poeng som ofte blir ignorert. *White – Collar Crime* har dannet utgangspunktet for både emirisk forskning og teoretisk tankegang: ”*White – collar crime are crimes sommitted by persons of respectability and high social status in the course of their occupation*” (Sitat: Ruggiero 1996, s. 4) Hvitsnipp kriminalitet er på denne måten i følge Sutherland kriminalitet utført av personer med tillitt og høy sosial status i forlengelsen av sitt yrke. Ruggiero på sin side tar i bruk Sutherlands definisjon for å argumentere i mot hans påstand fordi han mener definisjonen medfører ulike kombinasjoner av tillitt, sosial status og yrke, og mener at man på denne måten vil være mer tjent med å ta i bruk mer presise kategorier (Ruggiero 1996).

Sutherland hevder også at avvikende teknikker og rasjonaliseringer er lært innad i spesifikke homogene og profesjonelle grupper. Ved bruk av casene i sin undersøkelse søker Ruggiero å vise motsetningen av Sutherlands påstand, og finner at læringsprosesser synes å krysse grensene av mer sosiale grupper. Casene viser hvordan ulike teknikker blir utvekslet og evner forbedres på den økonomiske arena som består av både legale, semi – legale og illegale fortetninger. I følge Ruggiero kan man argumentere for at jo flere muligheter som er

tilgjengelig på den offisielle arena, jo flere muligheter får man også på den illegale. Med dette søker han å belyse hvordan ulike faktorer som serverer meningen med å utføre legitime forretninger kan samtidig være med på å fremme illegal oppførsel. På den andre siden går også folks tilgang til materielle ressurser hånd i hånd med tilgangen til rettfærdiggjøring av kriminell oppførsel i forlengelsen av at både status og rikdom øker nødvendigheten til å benekte kriminelle hensikter, noe som i sin tur vil gjøre lovbrudd enda mer sannsynlig. Ruggiero konkluderer dermed sin undersøkelse med at hvitsnipp kriminalitet og økonomisk korporativ kriminalitet er begge varianter av organisert kriminalitet (Ruggiero 1996).

Poenget med caseundersøkelser er som sagt å samle inn mye informasjon (data) om et bestemt og avgrenset fenomen. Målet er således å oppnå rikholdig informasjon om de enhetene eller casene studien fokuserer på. Når det er snakk om casestudier er det særlig to ting det er viktig å tenke på; en avgrensning av hva som inngår i casene og hva som ikke inngår, å gi en inngående beskrivelse av de definerte case. Det som er det avgjørende er at forskeren får frem det som både er særegent og vesentlig ved hvert case (Ringdal 2001). Ruggiero går helt klart grundig inn i de 24 casene undersøkelsen bygger på og gir en inngående beskrivelse av alle noe som er med på å styrke både validiteten og reliabiliteten i datamaterialet. Men det kan tenkes å både være fordeler og ulemper knyttet til hans valg om å studere ulike case fra fremmede kulturer fremfor å velge case fra egen kultur. De fleste vil nok argumentere for at studier innen egen kultur gir den beste forutsetningen for innsikt, men på den andre siden kan det også tenkes at en utenfraposisjon gir et mer nøytralt bilde av det som skal studeres. Uansett vil den forståelsen forskeren kommer frem til både være preget av tidligere erfaringer og inntrykk uavhengig om han eller hun har tilknytning til den aktuelle kulturen eller ikke (Thagaard 2003).

3.5 Universitetsforskning på norsk

Per Ole Johansens bok *Den illegale spriten. Fra forbudstid til polstreik* tar for seg historien til det norske illegale spritmarkedet i perioden 1914 til 1986. Johansens påstand i undersøkelsen er at de illegale spritmarkedet her til lands har vært mye mer integrert i det norske samfunnet enn det mange liker å snakke om fordi 1990-tallets spritmarkeder har en forhistorie som kan relateres så langt tilbake som til 1927. Johansens hypotese er derfor at 1990-tallets spritmarkeder kan spores tilbake til forbudstiden som varte fra 1917 til 1927 hvor polstreikene

har bidratt til oppgradering av de illegale markedene på sikt, og hvor myter, holdninger og metoder har gått i arv gjennom generasjoner og helt frem til 1990-tallet (Johansen 2004b). Studien er kvalitativ hvor primærkildene er intervjuobjekter. Andre informasjonskilder han benytter seg av i studien er arkivstudier, bruk av media og domsnotater for å gå systematisk igjennom tidsepoken. Hele boken bærer preg av at han rent teoretisk tar for seg historien til de illegale spritmarkedene. Opprinnelig var prosjektet ment å kun omhandle 1990-tallets illegale spritmarkeder, men etter hvert som han kom i kontakt med forskjellige informanter og begynte å intervju enkeltpersoner innen etater som politi og toll, endret dette seg når det blir ganske klart at spritmarkedene har røtter og tradisjon tilbake til forbudstiden på 1920-tallet. (Johansen 2004b).

Johansen finner at tradisjonen innen spritmarkedene her til lands har vært etnisk norske markeder hvor oppleggene kan anses for å være både uformelle og fleksible. Johansen argumenterer ved bruk av informantene sine i spritmiljøene for at det vil være feilaktig å tro at smuglingen bare skal ha foregått når tilgangen på sprit har vært dårlig, men at det i stedet vil være korrekt å si at det har blitt smuglet mer eller mindre kontinuerlig hele tiden. Johansen argumenterer videre også for at selv om det er en viss kontinuitet i smuglermiljøene blir det feil å forveksle denne tradisjonen med andre kriminelle organisasjoner. Han begrunner dette med at markedene er preget av lite vold og han finner ingen tegn til korrupte allianser til verken politifolk eller til personer innen politikken. Johansen viser her blant annet til Donald Cressey og hans ”klassiske” definisjon av begrepet organisert kriminalitet.

Cressey var en av de første som kom med en virkelig stor undersøkelse av fenomenet organisert kriminalitet. I boken *Theft of the Nation: The Structure and Operations of Organized Crime in America* (1969) gir han en detaljert beskrivelse av hva staten oppfatter som organisert kriminalitet og karakteriseres således som en av de første vitenskapelige studiene på fenomenet organisert kriminalitet. Hans arbeid har ført til både kritikk og debatter om hva som er og hva som kan defineres som organisert kriminalitet, hvordan organisert kriminalitet er strukturert og hvor stor trussel den organiserte kriminaliteten utgjør for samfunnet for øvrig. Cressey definerer organisert kriminalitet som: ”*Our view is that an ”organized criminal” is one who has committed a crime while occupying an organizational position for committing that crime*” (Sitat: Cressey 1997, s. 14). Cressey definerer dermed begrepet organisert kriminalitet ved å fokusere på egenskaper som hierarki, korrupsjon, ulike koder for oppførsel og at forbundene fungerer som ”hemmelige samfunn” (Cressey 1997).

Ved å vise til Donald Cressey og hans definisjon av begrepet organisert kriminalitet, argumenterer Johansen for at organisert kriminalitet på norsk aldri har kommet i nærheten av disse typer kriterier som Cressey beskriver, men i stedet kan beskrives som ganske løse og uformelle. Også når det gjelder korrupsjon så viser han til det samme når han ser Norge i forhold til andre land. Man kan ikke sammenligne Norge med land som Italia og Russland når det gjelder korrupsjon. Ved å vise til informanten "Einar" argumenterer Johansen for at vi har aldri hatt en tradisjon for korrupt samarbeid slik som man kan finne i Italia og Russland (Johansen 2004b). Økokrims trendrapport fra 2007 støtter opp om en slik påstand. Norge fikk i 2003 en skjerping av korrupsjonslovgivning i straffeloven § 276a, § 276b og § 276c. Her skilles det ikke mellom offentlig og privat sektor og lovgivningen åpner også opp for å ramme handlinger fortatt i utlandet hvor overtredelse av denne loven har en strafferamme på 10 år. Trendrapporten viser til at det er usikkert om korrupsjon i Norge vil øke eller avta i tiden fremover. Handel med andre land der korrupsjon er utbredt i kombinasjon med sterkere internasjonal konkurranse er faktorer som vil kunne resultere i økt korrupsjon også fra Norges side, men samtidig påpeker rapporten at Norge ikke kan sammenlignes med andre: "*Samtidig kan ikke Norge defineres som et land med omfattende korrupsjonskultur.*" (Sitat: Økokrim 2007, s. 11).

Johansen omtaler sin egen innsamling av datamaterialet som objektiv og begrunner dette med at han har vært i kontakt med alle parter som har blitt berørt av de illegale spritmarkedene, herunder i form av samtaler og arkivstudier. Når Johansen tar i bruk offentlige kilder som er tilgjengelig for hvem som helst som for eksempel ulike sitater hentet fra aviser og arkiver, er alle disse korrekt oppgitt i de tilhørende fotnotene. Men referanser til sitater hentet fra de intervjuene han har gjort, de rettslige dommene og annet skriftlig materiale han har fått tilgang til gjennom kildene sine er utelatt fra boken. Johansen begrunner for det første dette med at det synes overflødig å ta med disse referansene. For det andre begrunner han det med at det er en måte å beskytte informantene sine på. Han påpeker selv at mangelen på konkrete referanser i teksten er med på å svekke presisjonsnivået i kildene når han bruker et så stort antall anonyme kilder, men på den andre siden forsvarer han valget sitt om å utelate referansene med at for å drive et slikt forskningsarbeid er det nødvendig å gjøre det på denne måten:

”Men skal man drive forskning i denne bransjen er det ingen vei utenom, dersom man ønsker å leve opp til fagets etiske kode og vil snakke med de samme kildene ved en senere anledning”

(Sitat: Johansen 2004b, s. 14).

Johansen har gjort en omfattende undersøkelse med god empiri som støttes opp av innside informasjon fra sine informanter, og studien hans egner seg godt til å si noe om mangfoldet i den norske organiserte kriminaliteten noe som kommer til å bli brukt videre i avhandlingen.

Innen universitetsforskningen er det primært kvalitativ metode som dominerer og det kan være flere grunner til det. Organisert kriminalitet er et vanskelig felt å forske i og kvalitative metoder som intervju, observasjon og litteraturanalyser synes langt på vei mer fruktbart enn bruk av mer kvantitative metoder som for eksempel selvrapporing og undersøkelser om utsatthet. Dag Ellingsen viser til telefonintervjuer av 600 ledere i norske bedrifter utført av Norsk Gallup i 1988. Intervjuet handlet om utsattheten for økonomisk kriminalitet og spørsmålet som ble stilt var om firmaet de enkelte tilhørte var blitt utsatt for lovstridige handlinger fra egne ansatte, fra personer utenfor firmaet eller fra andre firma i løpet av de siste to årene. 12 % svarte ja på dette spørsmålet. Ellingsen peker på problemer knyttet til undersøkelser av en slik art. For det første er det muligheter for underrapportering som følge av at inngangen til spørsmålet brukte spesifikt ordet ”økonomisk kriminalitet”. Som følge av dette er det godt mulig at flere enn de som svarte ”ja” på problemstillingen faktisk har vært utsatt for denne typen kriminalitet. Hadde man i stedet brukt ord som ”snusk” eller ”misligheter” er det godt mulig at den positive svarprosenten hadde blitt enda høyere som følge ord og uttrykk med en mildere form. For det andre er problemet med en slik undersøkelse at mange faktisk ikke vet at de er et offer for kriminalitet. For det tredje er det mulig at flere av de spurte unnlot å fortelle at de faktisk har blitt svindlet ettersom underslag, utroskap og bedrageri fungerer som svært dårlig reklame for firmaet og vitner om et indre liv de ikke vil vedkjenne seg (Ellingsen 1991).

Også Johansen viser til problemer i bruk av selvrapportert kriminalitet og offerundersøkelser. Han stiller spørsmål om de næringsdrivende faktisk er interessert i å svare på slike spørsmål? Særlig med tanke på offerundersøkelser er det jo essensielt at man faktisk vet at man *er* et offer, noe som ikke nødvendigvis er tilfelle innen områder som økonomisk og organisert kriminalitet. Dessuten hevder Johansen at næringslivet generelt sett er lite interessert i å være med i slike typer studier og svare på spørsmålene som blir stilt. Begrunnelsen for dette ligger i

frykt for hva forskningen vil føre med seg, skepsis til forskeren som følge av at han eller hun kommer fra en annen skole og at de næringsdrivende generelt sett har dårlig tid (Johansen 1991).

Å ta i bruk kvalitativ metode synes derfor på flere områder å være mer fruktbart. Johansen (2004b) er for eksempel ute etter å forstå og forklare de illegale spritmarkedene her til lands gjennom kvalitative intervju. De bestemte kvalitetskravene den kvalitative metode stiller forskeren er med på å sikre forskningens validitet og reliabilitet. Men et kvalitativt design er heller ikke uten problematiske sider. Når det gjelder å studere et fenomen som organisert kriminalitet kan det tidvis tenkes å være vanskeligere å skaffe gode informanter til en slik undersøkelse enn det kanskje er innenfor andre felt og områder. For det første kan det tenkes å være vanskelig å få adgang til felten og gode informanter fordi personene er opptatt av å skjule sin virksomhet i forlengelsen av at de bedriver kriminalitet. For det andre kan det av akkurat de samme årsakene tenkes at en oftere vil finne personer som reserverer seg mot forskning i slike miljøer fremfor andre som ikke er opptatt av å skjule virksomheten sin (Thagaard 2003).

I dette kapittelet har jeg bevisst søkt etter å vise at mange like og ulike lovbrudd kan kalles for organisert kriminalitet, noe som skal bringes med videre til en drøfting av definisjonsproblematikken rundt begrepet i kapittel 6. Hvordan er kunnskapsstatusen på feltet organisert kriminalitet innen akademia? Flere har en noe rufsete kildebruk og dokumentasjon, noe som er med på å svekke troverdigheten. Organisert kriminalitet er et vanskelig felt å forske i. Det er komplisert å produsere sikker kunnskap om dette feltet. Metodisk sett er det den kvalitative forskningen som dominerer innen akademia, mest fordi dette kanskje egner seg best. Hvordan skal man kunne skape viten om noe som er så loddent og uklart som organisert kriminalitet? Det som synes fruktbart og som skiller *god* vitenskap fra *dårlig* vitenskap er at man gir en nærhet til det som studeres. Det vil si at man verken forsømmer eller demoniserer, men i stedet er mer opptatt av hva det er som skjer? Det essensielle er dermed at forskningen har relevans.

Kapittel 4

ORGANISERT KRIMINALITET VS ANDRE FORMER FOR KRIMINALITET

Et hovedtrekk som går igjen i litteraturen jeg har tatt for meg er at det finnes svært mange og ulike definisjoner på hva organisert kriminalitet er for noe. I mange tilfeller fremsettes det ikke noen definisjon i det hele tatt og mange søker i stedet å støtte seg til en liste med bestemte egenskaper som skal kunne karakterisere den organiserte kriminaliteten. Hva er det så som skiller organisert kriminalitet fra andre former for kriminalitet? Dette har relevans fordi det sier noe om forsøkene på å definere begrepet. Samlet sett er det noen helt sentrale egenskaper ved den organiserte kriminaliteten som i litteraturen skiller slike lovbrudd fra andre former for kriminalitet. De mest sentrale egenskapene som skiller seg ut er at den organiserte kriminaliteten er organisert og har et samarbeid som pågår over tid, den er profittmotivert og den inkluderer karakteristikker som vold og korrupsjon.

4.1 Grader av organisering

Den mest fremtredende egenskapen er nok at den organiserte kriminaliteten er *organisert*, hvor graden av organisering varierer. Et av de tidligste og virkelig store undersøkelsene på fenomenet organisert kriminalitet er som tidligere nevnt Donald Cressey`s tilleggsarbeid til Task Force on Organized Crime fra 1967. Cressey`s arbeid tar utgangspunkt i McClellan kommisjonen og deres ”stjernevitne” Joseph Valachi; et tidligere mafiamedlem som vitnet om eksistensen til La Cosa Nostra. Cressey definerer begrepet organisert kriminalitet ved å fokusere på egenskapene hierarki, rollefordeling, korrupsjon og ulike koder for oppførsel. Organisert kriminalitet er for Cressey dermed en høyt strukturert virksomhet og langt på vei synonymt med mafiaen. Mafiaen er et kriminelt nettverk med hierarkisk struktur og klare rollefordelinger innad samtidig som at de har stor makt og søker å oppnå monopol (Cressey 1997).

Joseph L. Albin er tidligere student av Cressey og er en av de som kritiserer han. Albin kritiserer Cressey for å skifte posisjon og hevder han derfor fremstår som forvirrende ved å vise til hvordan han i tillegg arbeidet fra 1967 konsekvent bruker ordet ”confederation” i sin beskrivelse av organisert kriminalitet, mens han i boka *Theft of the Nation* bare to år senere

bruker termen La Cosa Nostra. Han stiller seg også kritisk til at Cressey avgrensner sin historiske analyse til perioden i amerikansk historie hvor italienerne (sicilianerne) først kom til USA, og omtaler dette som en stor historisk svakhet ved Cressey`s arbeid. I følge Albini må man her stille kritiske spørsmål ved om det for eksempel ikke fantes organisert kriminalitet før denne perioden? (Albini 1997a). Albini kritiserer videre Cressey med tanke på at han verken har noen særlig god definisjon av begrepet organisert kriminalitet eller i det hele tatt en klar og tydelig definisjon. Han begrunner dette med at Cressey i stedet synes mer opptatt av ulike nivåer eller grader av rasjonalitet i organiserte kriminelle grupper. Albini hevder dermed at:

”...syndicated crime has ”rational” aspects but, in reality, can be better explained and understood as a loose-knit system of patron-client or network relationships, rather than as the manifestation of a rigidly organized, bureaucratic one” (Sitat: Albini 1997a, s. 23).

Albini søker med dette å motbevise Cressey`s modell om at et høyt nivå av rasjonalitet eksisterer i La Cosa Nostra. I følge Albini har ”forbundskriminalitet” rasjonelle sider, men det kan bli bedre forstått som et heller løst system bestående av nettverk fremfor nettverk som er ubøyelige organiserte og byråkratiske. Derfor er det i bemerkelsesverdig at Cressey godtar så mye av Valachis vitneutsagn (Albini 1997a).

Cressey har blitt kritisert for en rekke momenter i sitt arbeid, men det er særlig først og fremst kildebruken som danner grunnlaget for mye av kritikken. Albini viser til hvordan Cressey primært bygger sin studie på kilder fremskaffet av staten og han stiller seg svært kritisk til dette. Han hevder Cressey er for ukritisk samtidig med at han ikke stiller nok spørsmål ved sine egne kilder, noe som igjen fører til at han er overbevist om at det eksisterer et slags ”hemmelig” kriminelt samfunn under navnet mafia eller La Cosa Nostra. Forvirrede data krever både en forsiktig fremgangsmåte samt detaljert forskning over lang tid, noe Cressey`s arbeid ikke er et resultat av fordi hans arbeid bærer preg av å ha vært undertidspress (Albini 1997a).

Mye har endret seg på 40 år, men som en av de første vitenskapelige studiene av fenomenet organisert kriminalitet er Cressey`s bidrag ikke helt uten betydning: den har vært gjenstand for debatter og diskusjoner og har således på sin måte vært en viktig bidragsyter i utformingen av fenomenet organisert kriminalitet. Cressey har måttet tåle mye kritikk for sine påstander

om organisert kriminalitet med rette, men vil det si at han automatisk har tatt feil i alt det han sier?

Albini og andre kritikere har også levd i den tro at de har rett i sine antagelser på lik linje med Cressey. Ser man på det store bildet generelt hadde nok Cressey feil i mye, men kan det ikke sies at han kanskje hadde rett når det gjelder noen spesifikke områder? Flere i litteraturen beskriver organisasjoner med hierarkisk organisering. Finckenauer og Waring (1998) hevder det finnes russiske organiserte kriminelle grupper med klar hierarkisk organisering. Flere MC – grupper beskrives ofte som svært velorganiserte med hierarkisk form og rollefordelinger (Politidirektoratet 2005). Kanskje finnes sannheten ett sted midt i mellom?

Finckenauer og Waring snakker om kriminelle organisasjoner, og setter frem bestemte karakteristikk som er med på å definere organisasjonene. For det første er organisasjonene kriminelt sofistikerte, det vil si den planleggingen som er nødvendig for å kunne utføre kriminelle handlinger. De har også en bestemt struktur med en klar arbeidsfordeling, de er stabile og de er selvidentifiserende. Det vil si at aktørene ser seg selv som medlemmer av en bestemt organisasjon. Dette kan ofte ses hos for eksempel visse gjenger hvor medlemmer kler seg i bestemte farger, bruker de samme klærne osv. Den siste karakteristikken de nevner er autoritet og rykte. Med dette menes at aktørene har kapasitet til å tvinge andre til å gjøre det organisasjonen vil, uavhengig om de er kriminelle eller ikke (Finckenauer og Waring 1998).

Edward Gross tar for seg kriminalitet i et organisasjonsperspektiv og kommer med kritikk av strafferettslige og kriminologiske perspektiver. Gross hevder at vi må rette fokuset mot det faktum at alle dagens samfunn er i økende grad dominert av organisasjoner i stor skala. Alle organisasjoner er ifølge Gross iboende kriminogene, og med dette mener han at det finnes trekk ved en bransje eller et marked som legger føringer for økonomisk kriminalitet i form av press eller fristelser. Organisasjoner er med dette i ulik grad iboende kriminogene ved at dette er bygd inn i strukturen til organisasjonen og det er et iboende motiv for organisasjonen for selv å involvere seg i kriminalitet. Gross legger stor vekt på hvordan målrealiseringen er en viktig faktor i denne sammenheng. Usikkerhet og ekstreme krav til prestasjoner innad i bedriftene fører til at organisasjonen vil om de må, ty til bruk av illegale metoder for å realisere sine mål (Gross 1978).

Organisasjonsaspektet står ganske sterk og fremstår som en sentral egenskap ved organisert kriminalitet, men Per Ole Johansen viser en litt annen side: ”...*hemmeligheten bak organisatorisk suksess i et illegalt marked ligger i fravær av organisasjon*” (Sitat: Johansen 2004b, s. 151). Med dette mener Johansen at når det gjelder de illegale spritmarkedene her til lands har det ikke vært nødvendig med en fast organisasjon som har bestått over tid. En mer løs og uformell organisering har der i mot åpnet opp for en meget fleksibel tilpasning til variasjoner i marked og kontroll, noe som har vist seg å være svært så lønnsomt for smuglerne. Mindre rutine betyr mindre risiko. Mens man på den ene siden som oftest finner struktur, ekspansjon og rutine i legale markeder, har spritsmuglerene på den andre dratt god nytte av omstillingsevne, fornyelse og det lille laget. I følge Johansen finnes det både nettverk og grupper innenfor de illegale spritmarkedene, men disse er langt på vei både mer omskiftelige og fleksible enn det mer statiske og manipulerende organisasjonsbildet av organisert kriminalitet i kriminalpolitisk forstand. (Johansen 2004b).

4.2 Samarbeid over tid

En annen egenskap som skiller organisert kriminalitet fra andre former for kriminalitet er at det må foreligge et samarbeid som består over tid. EU – definisjonen som Norge benytter seg av og som jeg tidligere har nevnt krever at det foreligger et samarbeid som strekker seg over en lang eller ubegrenset tidsperiode. Men hva en lang eller ubegrenset periode vil si tidsmessig finnes det ikke noe fasitsvar på. Det finnes både eksempler på tidsperioder som kun strekker seg over et par uker til eksempler slik som Per Ole Johansen (2004b) beskriver innen spritmarkedene, hvor nettverk og samarbeid har bestått i så mye som over 50 år.

4.3 Profittmotivert kriminalitet

Den organiserte kriminaliteten fremheves i litteraturen å skille seg fra andre former for kriminalitet ved at den er profittmotivert. Selve profittmotivet deler den organiserte kriminaliteten med andre former for lovbrudd, ganske ofte er målet ved å begå lovbrudd økonomisk vinning uavhengig hvilken type kriminalitet det er snakk om. Poenget er hvilke lovbrudd som gjør handlingen organisert. De aller fleste snakker da om lovbrudd som organisert prostitusjon, illegal gambling, utpressing, hvitvasking og korrupsjon. Hvorvidt profittmotivet er den eneste pådriveren til å begå organisert kriminalitet kan diskuteres. Som jeg nevnte i gjennomgangen av litteraturen tidligere i dette kapittelet er det flere som peker på det motsatte. Adler (1993) viser til begrepene hedonisme og materialisme hvor høyt

pengeforbruk muliggjør høy status og er et tegn utad på suksess. Naylor (2003) hevder at det store ”kikket”, spenningsfølelsen og et ønske om å vise seg frem er vel så gode motiver for å begå en kriminell handling enn bare å oppnå profitt. Dyrnes (2004) sier at selv om en må regne med at profittmotivet står ganske sterkt kan en ikke avskrive faktorer som makt, spenning og seksuell utnytting. Også Ingvaldsen og Larsson viser til denne siden: ”...interesse for narkotika og alkohol, ”piker, vin og sang”, det søte liv, fart og spenning, men også penger” (Sitat: Ingvaldsen og Larsson 2006, s. 8). Med dette siktes det til at penger og forbruket til de enkelte utvikler seg på denne måten ofte i retningen av å ha symbolske status funksjoner, ikke bare utelukkende en interesse for penger.

Et annet aspekt ved profittmotivet er at flere påpeker at organisert kriminalitet resulterer i betydelige beløp penger. Dyrnes sier: ”Vi kjenner ikke omfanget av organisert kriminalitet, og dermed heller ikke omfanget av utbyttet som kommer fra slik kriminalitet. Men det antas å utgjøre store beløp, både her hjemme og internasjonalt.” (Sitat: Dyrnes 2004, s. 53). Med dette viser hun til ulike medieoppslag og viser til hvordan utbytte fra ran av verditransporter og tellesentraler skal være ca 200 millioner. Et annet eksempel er politiets beslag av mer enn 60 kilo heroin i mai 2004. Gateverdien på et slikt parti anslås å ligge på minst 60 millioner (Dyrnes 2004). Utsagn om at organisert kriminalitet resulterer i betydelige beløp står i motsetning til flere av de teoretiske bidragene jeg har på min litteraturliste. Desroches (2005) empiriske studie finner at de aller fleste innen narkotikamiljøet befinner seg på et lavt nivå; de arbeider selvstendig og er som oftest bare sporadisk involvert i påvente av å finne seg en bedre jobb. Økonomien innen narkotika fremstår således ikke som noen ”pengebinge”, det er kun et svært begrenset fåtall som tjener de store pengene på narkotika. Også Larsson viser til denne siden. Når en tar høyde for høye fraktutgifter, at folk ofte betales med en del av laste, regner med risikoen for å bli snytt, at det ”spises” av lasten, at deler av lasten er dårlig og risikoen for å bli oppdaget så fremstår ikke denne bransjen som så lukrativ som det ofte påstås (Larsson 2006).

4.4 Vold og korrupsjon

Særlig egenskapene vold og korrupsjon beskrives på to ulike måter i litteraturen. På den ene siden står dette aspektet ganske sterkt og knyttes ofte til for eksempel mafiaen med utpressing, korrupte allianser til politi og politikken, drap, blodige oppgjør og hatefulle mafiakriger. Finckenauer og Waring beskriver den russiske mafiaen i sin bok *Russian Mafia in America*.

Immigration, Culture and Crime. Den russiske mafiaen kan forstås som en organisert kriminell gruppe som kontrollerer politikk og økonomi i visse bestemte områder og har korruperte allianser til ansatte i staten. Russiske kriminelle organisasjoner preges i dag av sofistikerte ”eksperter”. Det vil si høyt utdannede mennesker uten jobb på grunn av svært høy arbeidsledighet. Det symbolske forholdet preges av business, kriminalitet og politikk hvor mange sentrale nøkkelpersoner befinner seg i toppen av hierarkiene. Noe som gjør at organisert kriminalitet blir mye sterkere i Russland enn i de fleste andre land. Utbredelsen av vold og korrupsjon beskrives som sterkt tilstede ¹¹ som midler for å oppnå monopol i kriminelle markeder (Finckenauer og Waring 1998).

Også Arlacchi`s (1986) tar for seg mafiaen i *Mafiabusiness* hvor han her beskriver utviklingen de italienske mafianettverkene har vært igjennom. I de tidligere mafianettverkene var det den sterkeste rett som gjaldt hvor det å drepe ble knyttet til ære og innkreving av ”beskyttelsespenge” var en daglig affære ¹². Også lange tradisjoner for korruperte allianser beskrives, både til politi, politikere og andre myndighetspersoner. Slike tradisjoner har aldri eksistert i norsk eller nordisk sammenheng (Johansen 1996, 2004b). Dog er vi ikke helt uskyldige, og det finnes flere eksempler på former for korrupsjon også i Norge. Jan Georg Christophersen har utført en kvalitativ studie på bestiktelser og utpressing i norsk utenrikksskipsfart hvor han finner at det både gis og mottas fordeler av ulike slag som blir ansett for å være en akseptert måte å drive forretninger på flere steder i verden, hvor det å kjøpe forretninger eller beskyttelse gjennom bestiktelser og smøring er betraktet som en utgift for å oppnå en inntekt (Christophersen 1997). Det har også tidligere vært avdekket korrupsjon i Oslo på 1970- og 1980 – tallet hvor såkalte ”grasseterere” på den ene siden lot seg bestikke. ”SAS Partner” fikk i sin tid annonsere gratis i et magasin utgitt av ”Reiseforeningen for Oslo og Omheng” i bytte mot fribilletter som aldri ble registrert i regnskapene. På den andre siden var det også tilfeller av ”kjøtteterere” som virkelig tok seg betalt. Et av de kjente tilfellene gjaldt byggefirmaet ”D A/S” som sendte inn fakturaer til kommunen på oppdrag

¹¹ Dette gjelder ikke bare russere generelt. Finckenauer og Waring poengterer at det ikke finnes *en* russisk mafia, men flere kriminelle organisasjoner som både kan være russiske og av annen nasjonalitet, som for eksempel tsjekkere som bruker vold og korrupsjon for å oppnå monopol på kriminelle markeder (Finckenauer og Waring 1998).

¹² Mafianettverkene har etter dette gått igjennom en forandring. På 1960-tallet endrer lokalsamfunnene i Italia seg, staten gjenvinner kontrollen og politiske partier kommer inn på banen som alternative maktarenaer. Æresbegrepet mister dermed sin styrke, men ved å tilpasse seg den nye politiske eliten overlever mafianettverkene og inntar nye arenaer som bygg og anleggsbransjen. De etablerer seg i gråsonen mellom legal og illegal business og oppretter korruperte allianser til bankvesen, politikk og politi (Arlacchi 1986).

som enten aldri var blitt utført, som var kraftig overpriset eller som var helt unødvendige. Fakturaene ble betalt og pengene fordelt på ”entreprenøren” og de kommunale bakmennene (Johansen 2004a). Til tross for at også Norge har hatt enkelte innslag av korrupsjon, kan vi aldri sammenlignes med andre nasjoner som for eksempel Italia og Russland. Vi har ingen tradisjon for å bedrive vold og korrupsjon i en slik skala som de har.

På den ene siden knyttes som vist vold, trusler og korrupsjon til mafiaen og voldelig oppførsel. På den andre siden der i mot er det flere på min litteraturliste som knytter disse egenskapene til kun en måte å ha kontroll over markedet på og en form for intern disiplinering. På denne måten står den norske organiserte kriminaliteten i kontrast til hva man blant annet kan finne i amerikansk kriminologi hvor koblingen mellom organisert kriminalitet og korrupsjon står ganske sterkt. Johansen (2004b) finner der i mot ingen tegn til korrupsjon i det norske spritmarkedet, snarere tvert i mot et ønske om i stedet å holde seg lengst mulig unna politiet og tollvesenet. Også når det gjelder vold og trusler i spritmiljøet har dette vært begrenset. Som en av informantene sier det: *”Er man en ærlig spritsmugler og ikke stjeler fra andre, er det mer reinhårlig”* (Sitat: Johansen 2004b, s. 152). Salg og kjøp av sprit på det illegale markedet har vært frivillig og kunder som ikke betalte og gjorde opp for seg var nesten ikke – eksisterende.

4.5 Profesjonelle kriminelle og forretningsmenn

Kriminologien beskriver kriminalitet som et resultat av fattigdom og mangler (Christie 1982, Ellingsen 1997), slik er det ikke alltid når man skal snakke om organisert kriminalitet. Lovbrytere innen områder som organisert kriminalitet beskrives ofte på en annen måte, som profesjonelle kriminelle og forretningsmenn. Flere i litteraturen beskriver organiserte kriminelle som personer av relativt høy sosial status. Desroches beskriver noen av sine informanter som forretningsmenn fra middelklassen som både har legale arbeid og er økonomisk stabile (Desroches 2005), og Ruggiero (1996) beskriver hvordan pengesterke personer med høy sosial økonomisk status ofte slipper unna med lovbrudd enten fordi de har muligheten til å ”kjøpe seg fri” eller fordi de dermed rett og slett er en gruppe som ikke er i politiets søkelys på samme måte som hos de av lavere sosial rang.

Dag Ellingsen ser på hvilke forskjeller det er i kontrollen av økonomisk kriminalitet og vanlig tradisjonell vinningskriminalitet, noe han karakteriserer som et godt eksempel på hvordan

mennesker fra forskjellige sosiale klasser blir behandlet ulikt alt ettersom hvilke lovbrudd de begår. Økonomisk kriminalitet oppdages sjeldnere fordi den er bedre skjult, lovbruddene er mer kompliserte og kontrollapparatet er dårligere utbygd, mens vinningskriminaliteten er svært enkel i sin form. Om lovbruddet blir oppdaget er normen ganske klar for en vinningskriminell hvor politiet behandler saken og det finnes langvaring praksis for straffutmålingen. Hvitsnipperne der i mot har større sannsynlighet for å få en mildere behandling som følge av at slike lovbrudd ofte blir forstått som mindre alvorlig i tillegg til at det ikke nødvendigvis er politiet som behandler saken, men av andre kontrollorganer som er en blanding av rådgivende og kontrollerende funksjoner. I en rettssak vil også hvitsnipperen ha fordelene ved tanke på at han eller hun mest sannsynlig har råd til dyre advokater og kan pårope seg sin viktige posisjon og funksjon i samfunnet, mens vinningsforbryteren er en som ingen vil identifisere seg med (Ellingsen 1997). Edward Gross tar for seg kriminalitet i et organisasjonsperspektiv og beskriver ut fra dette den typiske ledertypen i en organisasjon. Disse beskrives som ekstremt karriereorienterte menn. De er svært ambisiøse som ikke bare sitter og venter på den ”rette sjansen”, men som aktivt søker etter toppstillinger. De er slue, har stor grad av fleksibilitet og de er ledertyper som ser seg selv som samfunnsstøtter. Slike ledere har stor tro på at de ikke kommer til å bli tatt for ulovlighetene de utfører, og i følge Gross er dette på langt vei riktig (Gross (1978)).

Organisert kriminalitet som ”business” definerer organisert kriminalitet i forlengelsen av legale virksomheter, hvor prinsipper i legale markeder kan overføres til de illegale: Hvordan skal vi markedsføre en vare? Hvilken pris på varen skal vi ta? Hvordan skal vi kunne sikre oss våre interesser? (Ruggiero 1996). Også Johansen beskriver hvordan de illegale spritmarkedene her til lands ble mer ”businesslike”, men det var først på 1990 – tallet. Folk med bakgrunn innen narkotika, skapsprengning og heleri beveget seg over til å drive med spritsmugling noe som førte til et mer ”forretningspreg” hvor økning i blandingsmisbruk førte til at det var flere som ville ha både narkotika og sprit (Johansen 2004b). Finckenauer og Waring omtaler russisk kriminelle organisasjoner som høyst sofistikerte eksperter. Som følge av høy arbeidsledighet i Russland er relativt velutdannede personer å finne innen organisert kriminalitet (Finckenauer og Waring 1998). Dermed kan en ikke si at faktorer som fattigdom og ressursvakhhet forklarer organisert kriminalitet i den grad det tradisjonelt gjøres innen kriminologien. Flere som vist her beskriver tvert i mot organiserte kriminelle som både ressurssterke og rasjonelle mennesker.

Det er problematisk at det ikke finnes noen god definisjon på hva organisert kriminalitet egentlig er for noe, derfor tyr mange til bestemte egenskaper ved fenomenet for på denne måten søke å nærme seg begrepet. Hva er god og hva er dårlig vitenskap? Cressey har for eksempel blitt kraftig kritisert for sitt arbeid og mange vil nok karakterisere hans forskning som dårlig. Men likevel har jeg forsøkt å vise til at han kanskje avfeies litt for lett. I hvertfall når det gjelder enkelte spesifikke temaer slik som hierarkiske organisasjoner. Når kildebruken innen akademia til tider er rufsete og ikke alltid følger de bestemte kravene, finnes det en annen mulighet som kanskje er like god? Det essensielle innen god vitenskap må være at man har en nærhet til det som studeres og at det har relevans for andre. Dette skal føres videre til neste kapittel hvor kunnskapsproduksjonen inne politiet vil være det sentrale. Dette er relevant fordi politiet bygger på annen kunnskap enn det gjøres innenfor akademia.

Kapittel 5

KUNNSKAPSPRODUKSJON

Universitetsforskningen er knyttet til vitenskapsteori og bestemte krav til kvalitet og metode. I dette kapittelet bringes hovedproblemstillingen videre hvor jeg skal ta for meg politiet og deres kunnskapsproduksjon på feltet organisert kriminalitet. Ordet kunnskapsproduksjon brukes fordi det er nettopp det det er; *kunnskapsproduksjon*, ikke forskning. For å belyse hovedproblemstillingen; Hvordan er kunnskapsstatusen på feltet organisert kriminalitet? fokuserer dette kapittelet på to utvalgte bidrag fra politiets kunnskapsproduksjon, herunder *Prosjekt organisert kriminalitet* (Politidirektoratet 2005) og *Nasjonal Trusselvurdering 2003* (Politidirektoratet 2003). Det særegne som også her vil stå sentralt er hvordan kan vi vite noe om den organiserte kriminaliteten? Problematiske forhold til kilder vil her bli drøftet i lys av problemstillingen.

5.1 Politiets etterretning og forskning

Norsk politi har satt fokus på forbygging. De har gått fra å være et rent etterforsknings- og hendelsesstyrt politi til et mer kunnskapsbasert og proaktivt politi: ”*Proaktiv virksomhet handler om å identifisere kommende kriminalitet og uro og redusere eller avverge trusler og lovbrudd før de skjer.*” (Sitat: Sætre 2007, s. 118). En mer proaktiv virksomhet går derfor blant annet ut på å ta i bruk målrettede politimetoder som for eksempel situasjonell forebygging, taktisk og teknisk sikring av truede objekter, pågripelser, dialoger og prosjektsamarbeid, mot ordensproblemer og lovbrudd man tror kommer. Et annet viktig moment i et mer kunnskapsbasert og proaktivt politi er utbyggingen av en sterk analysefunksjon. Analysene gir rom for at ledelsen i politiet kan velge mellom ulike strategier i kriminalitetsbekjempelsen og for å sikre den generelle befolkningens rettsikkerhet, trygghet og alminnelige velferd (Sætre 2007).

Som Sætre (2007) viser til må det skilles mellom politiets etterretning som er knyttet til etterforskning av konkrete saker, og forskning. For det første er det etiske aspektet ulikt. Forskning har helt klare etiske retningslinjer for hvor hvordan å anonymisere informanter, mens etterforskningen tvert om har som mål å både identifisere, sette navn på og ansvarliggjøre den mistenkte, den siktede og gjerningsmannen. For den andre søker forskning

å både finne sannheter om hver enkelt forbrytelse og samtidig også nå frem til overførbare, generaliserbare og universelle konklusjoner. Etterforskning tolker tvilstilfeller av skyld som negative funn fordi tvilen må komme den tiltalte til gode, forskningen fordeles tvilstilfeller der i mot som både positive og negative funn alt ettersom hva som er mest sannsynlig i den aktuelle saken. Dermed vil forskningen gi et mer korrekt bilde av virkeligheten når det gjelder forekomsten av et fenomen som organisert kriminalitet. Både etterforskning og forskning bygger på vitenskapelige metoder, men de har allikevel vidt forskjellig siktemål og fokus noe som er med på å prege klassifiseringer, tolkninger og konklusjoner. Sætre viser til Ottar Hellevik (1991) som viser til at forskjellen ligger i at etterforskningen avsluttes når skyldspørsmålet er avgjort. Klassifisering der i mot er bare det første skrittet i forskningsprosessen. Forskeren undersøker en rekke enkelttilfeller og beskriver deretter tendensen i materialet. Derfra foretar forskeren ofte generaliseringer til andre enheter og individer (Sætre 2007).

5.2 Prosjekt organisert kriminalitet

Prosjekt organisert kriminalitet (Politidirektoratet 2005) ble opprettet som et samarbeid mellom Politidirektoratet, Riksadvokaten, Økokrim, Nye Kripos, Catch og alle landets politidistrikt i 2004. Først og fremst er rapporten ment for politiet, men også for andre etater tilknyttet politiet og ellers befolkningen generelt. Målet med rapporten er således: "...å samle og systematisere informasjon om organisert kriminalitet helt ned på individnivå" (Sitat: Politidirektoratet 2005, s. 6). I følge Politidirektoratet gir denne rapporten helt konkret kunnskap om organisert kriminalitet, den øker folks bevisstgjøring omkring både begrepet og arbeidet med denne type kriminalitet, den øker motivasjonen til de som arbeider mot organisert kriminalitet og den gir et bedre samarbeid og en økt forståelse for ulike arbeidsmetoder i etater som for eksempel politiet (Politidirektoratet 2005).

Rapporten er det Sætre omtaler som *emnerapport*. Utgangspunktet for slike rapporter kan for eksempel være et påfallende empirisk trekk ved kriminalitetsbildet hvor man i rapportene søker å avdekke dybden og bredden i hva slags type problem man står over. Målet med denne rapporten blir dermed å få kartlagt sentrale aktører og nettverk innen organisert kriminalitet, samt forsøke å oppnå en forståelse av mekanismene som skaper organisert kriminalitet og som viderefører problemet. Et av problemene knyttet til slike emnerapporter er at det faglige spennet forutsetter analyser på flere nivå, både på individnivå, gruppenivå og innen sosiale

strukturer, noe som i sin tur krever bred analytisk fagsammensetning. Analysene preges dermed av analytikerens faglige styrke, og det vitenskapelige settes litt i bakgrunnen (Sætre 2007).

Politidirektoratet slutter seg til EU – definisjonen av organisert kriminalitet. Denne har jeg gjort rede for innledningsvis og består av elleve punkter, hvor seks av punktene må være til stede for at man skal kunne kalle noe for organisert kriminalitet. I følge rapporten er det innrapportert 4230 forbindelser mellom ulike personer fordelt på 2763 personer som kvalifiserer seg til å være organisert kriminalitet i henhold til EU – definisjonen. Når en tar høyde for antall forbindelser disse personene har, hvilke nettverk de tilhører, alvorlighetsgrad og geografisk spredning koker dette antallet ned til 103 sentrale personer. De aller fleste av disse opererer her hjemme i Norge, mens ca 30 % er registrert med forgreninger til utlandet. Rapporten beskriver den typiske aktør som mann i alderen 34 år. 52 % av de rapporterte er født i Norge, mens 27 % er registrert med ukjent fødeland. De helt sentrale personene har i gjennomsnitt vært i politiets søkelys i 10 år. 33 % av de 2763 personene er tidligere domfelt. Rapporten har en oversikt over hva aktørene er mistenkt for av lovbrudd og viser til at det er særlig narkotikaforbrytelser som dominerer med 46 % av de registrerte tilfellene. Deretter følger vold og trusler med 24 %, tyverier på 9 % og utpressing og ran på 7 %. Lovbrudd som heleri, dokumentforfalskning, brudd på våpenloven og tolloven, bedrageri, utroskap og korrupsjon er kun representert med noen få prosenter (Politidirektoratet 2005).

Et stort metodisk problem med disse tallene politidirektoratet opererer med er for det første at klassifiseringen av etterretningsinformasjonen mangler i ca 15 % av de innrapporterte forbindelsene, noe som i sin tur betyr at innholdet i denne informasjonen ikke kan verifiseres. For det andre er det metodiske problemer knyttet til at 5 % av innrapporteringen klassifiseres som usikker informasjon fra ulike politidistrikt og andre særorgan. Dette gjør at datamaterialet politidirektoratet her opererer med inneholder ca 20 % usikker informasjon. Et annet metodiske problemet er politiets bruk av etterretning.

5.2.1 Etterretning som vitenskap

Politidirektoratets datamateriale har en ganske klar svakhet ved seg. De bygger sine data på etterretnings – og saksinformasjon, det vil si den informasjonen som allerede er godt kjent for politiet og er deres egne data. Hovedmetodene politiet baserer seg på er metoder som kommunikasjonskontroll, teknisk og elektronisk sporing, informantbehandling, skjult spaning

og ransaking og infiltrasjons virksomhet (Sætre 2007). På denne måten vil all organisert kriminalitet som politiet ikke kjenner til og som de ikke har tradisjon for å lete etter være utelatt fra datamaterialet. Dermed er det ganske klart at det vil finnes store mørketall i materialet de presenterer, og det er ikke så rart at narkotikaen preger det organiserte kriminalitetsbildet og at man nesten ikke ser noe som helst til former for finansiell kriminalitet. Et sentralt spørsmål som bør stilles i forbindelse med etterretning som vitenskap er hvor godt egnet er datamaterialet med tanke på validitet? Sætre viser til at etterretningsdataene det opereres med i dag i utgangspunktet er det samme som etterforskningsdata. Dermed gjenbrukes datamaterialet etter å ha blitt innhentet med tanke på å oppklare et straffbart forhold. Følgen av dette vil derfor være at den delen av kunnskapsgrunnlaget som strategiske analyser ofte er hentet ut fra omhandler anmeldt kriminalitet som er vinklet inn mot å bevise skyld og som allerede er godt kjent informasjon for politiet. Datagrunnlaget vil på denne måten gjenspeile områder som politiet er oppmerksomme på, områder de prioriterer og rettsforfølger. Med andre ord så gjenspeiler datamaterialet politiet bruker fjordårets etterforskning (Sætre 2007).

Larsson peker også på de samme problemene knyttet til bruk av etterretnings – og saksinformasjon som kilde for vitenskapelig produksjon. For det første vil slike typer data ofte være styrt av hva politiet faktisk selv ser etter og vil på denne måten gjenspeile områder som politiet selv velger å prioritere. Dette hevder han er årsaken til at vi på den ene siden finner så mye kriminalitet som er narkotikarelatert i statistikken, mens på den andre siden finnes det nesten ikke eksempler på finansiell kriminalitet i organiserte kriminelle miljøer (Larsson 2007).

Guri Larsen snakker også om politiets prioriteringer i sin studie *Er svarte unggutter en trussel?* Temaet i studien er politiets håndtering av unge med innvandrerbakgrunn. Det viser seg at unge innvandrere i langt større grad enn norske blir pågrepet av politiet, til tross for at når det blir kontrollert for variabler som kjønn, alder og bosted så er utenlandske borgere underrepresentert i den generelle bildet over registrert kriminalitet. Politiets egne tall over siktede i 1996 viser der i mot at utenlandske borgere og norske med utenlandsk bakgrunn er ganske sterkt overrepresentert i politiets tall for blant annet alvorlige narkotikalovbrudd og vold. Men Larsen påpeker at selv om tallene taler for seg, dreier dette seg om svært få personer. I stedet gjenspeiler innvandrerne overrepresentasjon der i mot større politikontroll av svarte borgere enn av hvite og er dermed et uttrykk for hva politiet velger å prioritere

(Larsen 2000). Også Cecilie Høigård sier noe om dette i diskusjon om kriminalitetsbildet og kriminalstatistikk. Lovbrudd vokser på trær og den som leter, han finner. Dette gjelder også for politiet og hvilke prioriteringer de velger å ta. I 1994 dukket for første gang kategorien ”økonomisk kriminalitet” opp i kriminalstatistikken og dette er interessant. Kategorien er med på å gjenspeile at politiet oppretter en helt egen enhet for etterforskning av økonomisk kriminalitet noe som er med på å styrke kontrollapparatet, og dermed stiger den registrerte kriminaliteten. Dette forteller noe om ovenfor hvem og hvor politiet prioriterer å sette inn sine kontrollressurser (Høigård 1997b). Også Nils Christie viser til dette:

”Patruljeres det flittig i løsgjengerdistrikt, blir mange løsgjengere fanget inn, gis det økte ressurser til kontroll av hvitsnippkriminalitet, oppdages det mer hvitsnippkriminalitet, skjer patruljeringen med biler i svære distrikt hvor politimannen er ukjent, blir det helt andre typer lovbrutere som bringes inn enn om patruljeringen skjer til fots av politifolk som kjenner sitt distrikt ut og inn” (Sitat: Christie 1982, s. 121).

Dette gjenspeiler med andre ord politiets prioriteringer. Det er politiet selv som fatter vedtak om hva som skal etterforskes og eventuelt påtales, hvor det skal etterforskes og hvilken form etterforskningen skal ha (Christie 1982). Larsson peker også på et annet problem i bruk av etterretnings – og saksinformasjon som kilde for vitenskapelig produksjon. Politiet selv har ikke et klart bilde av hva organisert kriminalitet er for noe. Begreper som ”organisert kriminalitet” og ”alvorlig kriminalitet” blandes ofte sammen og gjør det uklart hva som faktisk menes med begrepet (Larsson 2007). Som Sætre viser til er ikke norsk politi per i dag tilstrekkelig samlet om kunnskapsbasert, proaktiv organisering av innsatsen sin, og derfor er heller ikke politiets etterretningsdata sensitive nok til å gi et korrekt bilde av nye trender og farer. Dette oppfattes som uheldig i forlengelsen av at det er politiet som skal håndtere eventuelle risikoer før de rammer. Ved å vise til Martens (1990)¹³ påpeker Sætre at såkalte sak – til – sak tilnærminger som i alle høyeste grad preger politiets kriminaletterforskning ofte undergraver mulighetene for strategisk etterretning og analyse. Dette kan i sin tur være direkte skadelig for blant annet trendrapporter og muligens en av de viktigste årsakene til at det er et behov for en omfattende omlegging til et mer kunnskapsstyrt politi (Sætre 2007).

¹³ Referanse: Martens, F.T (1990): ”The Intelligence Function”. I: *Criminal Intelligence Analysis*. Paul Andrews jr. og Marilyn Peterson. Loomis: Palmer Enterprises.

5.3 Trusselvurderinger

Politidirektoratets nasjonale trusselvurdering kom for første gang ut i 2003. Tidligere hadde kriminalpolitisenralen årlige nasjonale trusselvurderinger i perioden 1996 til 1999, før det ble besluttet at trusselvurderingene skulle kun utarbeides og gis ut hvert tredje år. Den andre trusselvurderingen kom nå i år. Sætre definerer trusselvurderinger som:

”Generelle (nasjonale, distriktvise) eller avgrensede (hendelses – eller gruppefokuserete) beskrivelser og vurderinger av en fare, samt gradering av trusselen forbundet med dette (eventuelt også forslag til tiltak for å motvirke eller dempe trusselen). Baserer seg primært på etterretningsdata, støttet av andre registre og ekspertintervjuer”.

(Sitat: Sætre 2007, s. 128).

Målet med slike trusselvurderinger er: *”Hensikten med trusselvurderingen er å søke å gi et bilde av kriminalitetens omfang og særpreg som gjør at politiet bedre kan tilrettelegge sin innsats mot de ulike problemområder”* (Sitat: Politidirektoratet 2003, s. 7). Med dette søker trusselvurderinger både å sette søkelys på bestemte former for kriminalitet som anses for å være bekymringsfulle for fremtiden, legge vekt på hva som er politiets prioriterte områder og fokusere på de preventive tiltakene. En trusselvurdering er som oftest inndelt i fire ulike deler:

1. Innledning
2. Trusselbilde
3. Vurdering
4. anbefalinger om tiltak

(Sætre 2007, s. 139).

Metodisk sett tar trusselvurderingene i bruk både nasjonale og internasjonale kilder. Strategiske analyser som for eksempel trusselvurderingen preges av et meget høyt produksjonstempo. Analyser beveger seg sjelden over 30 sider og starter som oftest med et sammendrag helt først som gjengir analysens oppbygning, datagrunnlag, datakvalitet og konklusjoner. Analysene utføres med sikte på noe som skal komme til å skje og resultatene fra analysene brukes av ledelsen i politiet i vurdering og beslutninger som gjelder innsats og ressursbruk. Strategiske analyser er opptatt av å finne frem til varige trender og mønstre i kriminaliteten og skal samtidig evaluere politiets respons og prosedyrer i møtet med den.

Analysene skal ha følgende plass og nytte i politiorganisasjonen og politiarbeidet generelt:

1. Lokale kriminaletterretningsenheter skal kontinuerlig både innhente, bearbeide og analysere informasjon om aktuelle kriminalitetsområder, kriminelle nettverk, miljøer, organisasjoner og aktive enkeltforbrytere.
2. Kunnskapen analysene produserer skal brukes til virksomhetsplanlegging og i utarbeiding av langsiktige strategiplaner.
3. Analysene utarbeides lokalt slik at den operative styrken kan målrette in virksomhet mot prioriterte kriminalitetsområder.
4. De strategiske analysene skal være et fundament for problemorientert, forbyggende arbeid. (Sætre 2007, s. 124).

Strategiske analyser følger generelle samfunnsvitenskapelige kvalitetskriterier og kombinerer ofte kvalitativ og kvantitativ data og metoder (Sætre 2007).

5.3.1 Nasjonal trusselvurdering 2003

Nasjonal Trusselvurdering 2003 har viet et helt kapittel til organisert kriminalitet. Det første problemet trusselvurderingen støter på er definisjonen av begrepet organisert kriminalitet:

”I Norge har man ikke hatt en enhetlig definisjon av organisert kriminalitet innen politiet. Dette er uheldig fordi flere omtaler høyst ulike typer handlinger eller grupper med kriminelle som organisert kriminalitet.” (Sitat: Politidirektoratet 2003, s. 22).

Politiet selv synes derfor oppmerksom på problematikken knyttet til begrepet organisert kriminalitet. Som følge av at vi ikke har en entydig definisjon av begrepet rommer kategorien organisert kriminalitet både mange forskjellige handlinger og lovbrøyttere. Trusselvurderingen finner det dog fruktbart i likhet med *Prosjekt organisert kriminalitet* (2005) å slutte seg til EU – definisjonen som kilde på hva som skal menes med organisert kriminalitet.

Politidirektoratet har valgt seg ut noen områder innen organisert kriminalitet som er en del av den nasjonale trusselvurderingen: MC – kriminalitet, våpen, narkotika, smugling av sprit,

menneskesmugling og handel med kvinner. Særlig interessant er det å lese om det de sier angående MC – kriminalitet, noe de synes å legge stor vekt på i denne trusselvurderingen. Dette skal i det videre her brukes som eksempel. I følge Politidirektoratet skiller den kriminalliteten 1 % MC – miljøene ¹⁴ utfører seg fra andre organiserte kriminelle fordi den fremstår som svært velorganisert og strukturert med en klar rollefordeling innad i miljøet: ”Få kriminelle miljøer er mer synlige, men samtidig mer lukkede enn disse. Klubbene har en sterk indre solidaritet og en klar motvilje overfor grupper som står utenfor” (Sitat: Politidirektoratet 2003, s. 25). Videre beskriver trusselvurderingene MC – klubbene som klubber som følger sine egne lover og regler: ”For et medlem i en 1 % klubb betyr det at klubbens lover går foran nasjonale lover og regler i landene klubbene er lokalisert” (Sitat: Politidirektoratet 2003, s. 25). MC – kriminelle beskrives på denne måten som medlemmer av et strukturert og velorganisert internasjonalt nettverk der det er muligheter for å skaffe seg alt fra narkotika og prostituerte, til sprit og våpen (Politidirektoratet 2003).

Det er særlig tre MC – miljøer som beskrives i trusselvurderingen. Hells Angels er den største klubben, så følger Bandidos MC og til slutt Outlaws MC. MC – gjengene har få fullverdige medlemmer, men andre nettverk som prospects, hangaraounds og diverse supporterklubber utgjør en stort nettverk både innad og utenfor klubbene. Trusselvurderingen uttrykker bekymring når det gjelder den kriminelle aktiviteten MC – miljøene bedriver i forlengelsen av at klubbene ekspanderer, de operer i det skjulte og de inntar flere arenaer enn tidligere. Bekymringen ligger også blant annet i at avstanden mellom enkelte aktører i det grå finansmarkedet og enkelte kriminelle nettverk har blitt mindre. Trusselvurderingen knytter MC – miljøene til illegal aktivitet som narkotikatrafikk (spesielt hasj, amfetamin, ecstasy og kokain), innførsel og omsetning av sprit, tobakk og anabole steroider, torpedovirksomhet, vinningskriminalitet, forsikringsbedragerier, dokumentforfalskning og avgiftsunndragelse (Politidirektoratet 2003). Trusselvurderingen uttrykker også bekymring for MC-miljøenes bruk av grov vold og hevder i forlengelsen av dette at vi kan forvente oss å se flere alvorlige voldsepisoder i fremtiden.

Et stort problem med strategiske analyser som trusselvurderingen er også her bruken av etterretningsinformasjon som kilde, noe som igjen handler om validiteten og reliabiliteten på datamaterialet som presenteres. Slik jeg har beskrevet tidligere er kildene lukket og all

¹⁴ Med uttrykket 1 % klubb menes det at i disse klubbene går deres egne interne lover og regler foran nasjonale lover i det landet klubben er lokalisert (Politidirektoratet 2003).

kriminalitet som politiet ikke kjenner til og som de ikke har tradisjon for å lete etter være utelatt fra datamaterialet. Validiteten og reliabiliteten i et datamateriale innebærer at det fenomenet som undersøkes virkelig gir informasjon om det som studeres, det vil blant annet si at begreper må være riktig definert. Som jeg viste til innledningsvis er begrepet organisert kriminalitet et svært uhåndterlig begrep. Mange tror de vet hva organisert kriminalitet er for noe og forsøker således å definere det. Det finnes ingen forent enighet der ute om hva organisert kriminalitet er for noe. Trusselvurderingen omtaler også organisert kriminalitet som *alvorlig* kriminalitet. Men hva menes med *alvorlig* kriminalitet? Hvordan skal man definere det? Alvorlig kriminalitet synes i praksis å være like vanskelig å definere som begrepet organisert kriminalitet. For den som utsettes for kriminalitet er omtrent *all* kriminalitet alvorlig for den eller de som blir utsatt for det.

5.3.2 MC - kriminelle

Politiets trusselvurdering fremstiller de norske MC-miljøene som hardt kriminelt belastede miljøer og synonymt med *alvorlig* kriminalitet. Kenney og Finckenauer beskriver også MC-gjenger og deres aktiviteter i boken *Organized Crime in America*. Deres teoretiske bidrag faller inn under de med universitetsforskning, men kan allikevel her være med på å belyse poenget. Kenney og Finckenauer tar for seg ulike grupperinger, herunder blant annet gjengkriminelle og MC – gjenger. Disse gruppene beskrives som ofte involvert i kriminell aktivitet og som organiserte. Problemstillingen de tar for seg er å stille spørsmål ved om disse gruppene faktisk er en form for organisert kriminalitet. De tar for seg ulike egenskaper og karakteristikk som er innbakt i definisjonen av organisert kriminalitet, og ser disse først i forhold til de gjengkriminelle. Dette er typiske egenskaper som selv – forlengende, organisert hierarki, oppnåelse av profitt som følge illegale varer og tjenester, bruk av vold og korrupsjon. I forhold til gjengkriminelle finner de her ingen bevis for bruk av korrupsjon, men gjengene er der i mot preget av kontinuitet og voldsbruk. De driver også med ulike former for kriminell aktivitet, men i all hovedsak med narkotika. Gjengene er også godt strukturerte i forlengelsen av arbeidsfordeling, rollefordeling og posisjonering. De finner også bevis for at en del bedriver med mer sofistikerte aktiviteter som å snakke i koder, opprette falske virksomheter osv (Kenney og Finckenauer 1995).

Mest interessant er det å lese om Kenney og Finckenauers beskrivelse av MC – gjengene. Flere MC – gjenger blir her beskrevet og diskutert; Hells Angels, The Outlaws og The Bandidos og The Pagans. Bakgrunnen for dette utvalget er at disse fire MC – gjengene til

sammen utgjør i følge Kenney og Finckenauer dagens største kriminelle organisasjon i USA. Kenney og Finckenauer beskriver hvordan MC – gjengene oppsto i kjølevannet av andre verdenskrig, og de viser her til The President`s Commission som i 1986 beskriver MC – gjengene som:

”Groups of young men, many newly – returned soldiers, formed motorcycle clubs and rejected normal civilian lifestyles. In the next several years their behaviour became not so much boisterous as surly, less rebellious than openly criminal”

(Sitat: Kenney og Finckenauer 1995, s. 292).

I følge Kenney og Finckenauer oppsto det en myte utover på 1950 – og 1960 – tallet om at MC – gjengene var rebeller, men de var gjenger med mennesker på jakt etter frihet til å gjøre sine egne ting. Men i løpet av de siste to tiårene har dette synet som kalles en slags ”romantisering” av MC – gjengene endret seg kraftig. Kenney og Finckenauer beskriver MC – gjengene som: *”Outlaw motorcyclists have become much less romantic figures and are more likely to be viewed today as common criminals or worse”* (Sitat: Kenney og Finckenauer 1995, s. 292). Med dette søker de å vise at hvordan kriminelle MC – gjenger både kan karakteriseres som småorganiserte med et relativt løst nettverk, mens de i andre ender kan de beskrives som svært sofistikerte og høyt organiserte kriminelle gjenger med forgreninger både nasjonalt så vel som internasjonalt. I følge Kenney og Finckenauer bedriver denne siste gruppen med svært alvorlig kriminalitet som utpressing, kidnapping, drap og narkotika. De har også klart en hierarkisk struktur med rollefordeling (Kenney og Finckenauer 1995).

Hells Angels regnes som både den rikeste og som den mektigste av MC – gjengene, hvor de her viser til The President`s Commission on Organized Crime for å beskrive dem:

”The Hells Angels have sophisticated and extensive counterintelligence efforts to protect themselves from arrest and prosecution” (Sitat: Kenney og Finckenauer 1995, s. 293), og videre: *”Hells Angels also have extensive networks of limousine companies, motorcycle shops, catering operations, bars and restaurants, antique stores and landscaping operations used to launder their illegal drug money”* (Sitat: Kenney og Finckenauer 1995, s. 293).

Alle de fem overnevnte MC – gjengene beskrives på denne måten, men Hells Angels er den mest fremtredene med tanke på flest antall medlemmer. De beskrives alle som svært sofistikerte nettverk som kan sno seg unna det meste, herunder både arrester og tiltaler

samtidig som at de beskrives som gjenger som bedriver hvitvasking i stor skala av illegal profitt i lys av en rekke legale virksomheter i høyst ulike varianter. Ingvaldsen og Larsson tar for seg hvitvasking i det norske narkotikamiljøet og de snakker her i den forbindelse om investering av illegal profitt i legale virksomheter, og viser med dette til hvordan de kriminelle synes å ha visse ”favorittbransjer” herunder for eksempel puber, restauranter, diskoteker og innen bilbransjen. Bakgrunnen for dette er at dette er typiske bransjer som de kriminelle allerede har god kjennskap til og en opparbeidet kunnskap og erfaring om (Ingvaldsen og Larsson 2007). Så vel som også innen all legal økonomisk virksomhet så er det vel ytterst få som investerer penger i noe de verken har greie på eller som de i hverfall ikke stoler på og har tro på skal bli bra. Ingvaldsen og Larsson stiller også spørsmål med hvorfor man skal investere de illegale pengene i den legale økonomien når man på den andre siden i stedet kan investere de i illegal og skjult økonomi? På denne måten unngår man både bekymringer om å havne i Økokrims søkelys, man blir ikke stilt unødvendige spørsmål og man vil også som oftest få tilbake penger med brukbar rente (Ingvaldsen og Larsson 2007).

Ved å vise til en rapport fra Interpol beskriver Kenney og Finckenauer videre filosofien MC – gjengene lever etter:

”Fuck the World (FTW) is their motto and reflects the arrogant attitude adopted by this sub – culture in pursuit of its goals and objectives. The members have opted out of society: they do not wish to be like normal citizens or dress like them: that is why they are eager to perform shocking and disgusting acts” (Sitat: Kenney og Finckenauer 1995, s. 295).

I følge dette vil ikke MC – gjengene ha noe med samfunnet forøvrig å gjøre, noe som forklares ut fra gjengenes “sjokkerende og forkastelige handlinger”. Kenney og Finckenauer går videre inn i å ta for seg hvilke kriminelle aktiviteter MC – gjengene beskjeftiger seg med, herunder kriminelle handlinger som tyverier, prostitusjonsvirksomhet, illegal våpenhandel, drap, utpressing, forfalskning, svindel, kidnapping, heleri, gambling osv. I forlengelse av disse karakteristikkenes beskrives MC – gjengene som villige til å gjøre omtrent hva som helst til fordel for profitt. Ved å referere både til en rapport utformet av myndighetene i California og til to informanter ansatt i et firma ved navn The Bureau of Alcohol, Tobacco and Firearms, viser Kenney og Finckenauer til det de mener er linker mellom MC – gjenger og tradisjonell mafialignende organisert kriminalitet. Med dette viser de til hvordan både mafiaen og MC – gjenger er strukturert på en bestemt måte for at de begge skal kunne skjerme de i toppen av hierarkiet fra etterforskning og en plass på tiltalebenken. Med karakteristikker som etnisk

bakgrunn, bruk av til dels ekstrem vold, kontraktsdrap, organisert hierarki, intern disiplin og bånd har de to begge linker til flere former for kriminalitet som anses for å være organisert kriminalitet. Kenney og Finckenauer konkluderer dermed at MC – gjenger er en form for organisert kriminalitet (Kenney og Finckenauer 1995).

Beskrivelser som disse av ulike MC – gjenger bør reise en del helt sentrale spørsmål, og det er særlig tydelig i slike beskrivelser som Kenney og Finckenauer (1995) tar i bruk. Jeg har gjort rede for deres beskrivelse av MC – gjengene, både med tanke på hvem de er og hvordan Kenney og Finckenauer mener de fremstår. Et av problemene ved en slik fremstilling er at litteraturen er preget av et lukket felt. Å komme frem til god, empirisk forskning på et felt som dette krever langt mer enn å henvise til diverse uttalelser fra myndighetene som det er gjort i denne sammenhengen. Kenney og Finckenauers beskrivelser er derfor preget av å ha et litt for nært forhold til myndighetene som de stadig referer til og bruker som kilde, og kan nok klassifiseres som ganske dårlig og forutsigbar universitetsforskning. Men jeg vil allikevel bruke undersøkelsen for å poengtere at som følge av bruk av lurvete kildematerialet som mangler teoretisk dybde og noe fjernhet til temaet en skriver om vil man på denne måten skape seg en ”egen virkelighet” uavhengig av empirisk data. Slike teoretiske bidrag som Kenney og Finckenauer her kommer med er derfor med på å gjenspeile myter og fortellinger vi ofte ser i blant annet mediabildet, dette skal drøftes videre i kapittel 6.

Det samme gjelder muligens trusselvurderingen fra 2003 også. Som jeg skal drøfte i kapittel 6 kan organisert kriminalitet karakteriseres som den nye fienden. Og for eksempel trusselvurderinger som er produsert etter politisk press angående den organiserte kriminaliteten gjør at folk generelt tror innholdet er sant. ”Fortellinger” som disse trenger ikke være direkte usanne i den forstand, men ofte tatt litt ut av sammenhengen og gjøres til større saker enn de egentlig er. Så kan det jo diskuteres hvorvidt om det er positivt eller negativt å gjøre det. Positivt i den forstand at det muligens kan være bedre å være føre var enn etter snart, negativt i den forstand at det bygger opp unødvendige bekymringer og former for kriminalitet som det ikke blir noe av. Det samme sier Sætre (2007) og de som produserer trusselvurderinger. Disse har et stort ansvar. I mange tilfeller er det både store og omfattende skader som kan påføres andre hvis man ender opp med å ta feil i vurderingen og trusselen virkelig gjøres. En som vurderer farer og risikoer kan også miste sin egen objektivitet i forlengelsen av at han eller hun preges av egen angst til det som vurderes og kan på denne måten påvirke seg selv til å vurdere faren og risikoen for høyt. På den andre siden kan også

trussel og risikovurderinger vurderes til å være lavere enn den burde vært. Sætre viser til at vurderingene produseres som et ledd i politidistriktenes ønske om en målrettet og effektiv utnyttelse av ressurser. Hvis faren for at noe skal skje er relativt liten, ønsker ikke politidistriktene å ta i bruk unødvendige ressurser. Analytikeren som utfører risiko – og trusselvurderinger kan oppleve dette som forventninger fra politiets side om å bagatellisere risikoen for fare, noe som fører til at nivået kanskje settes lavere enn det i utgangspunktet burde ha vært. En mulig direkte følge av dette kan da være at man i neste omgang utløser angst for å bli sittende igjen med ansvaret i tilfelle det skjer noe og dermed er det fare for at man igjen kompensere med å overdrive trusselen (Sætre 2007).

Beskrivelser av MC – gjenger som går på mer personlige egenskaper ved dem som i tilfellene beskrevet over om at de er kriminelle som velger å stå på utsiden av samfunnet, og som i forlengelsen av dette fremstilles som ”store, stygge og fæle” kriminelle som begår både sjokkerende og forkastelige handlinger kan karakteriseres som direkte uinteressant. De virkelig interessante sidene ved disse MC – gjengene (og alle andre kriminelle nettverk som opererer nasjonalt og internasjonalt) burde kanskje i stedet være; Hvor kriminelle er de egentlig? Hvor mange er de? Og hva er det de faktisk gjør? Og kan grupper som Hells Angels kalles organisert kriminalitet i det hele tatt? Dette skal drøftes i det videre.

5.4 Kriminelle organisasjoner eller bare en livsstilsklubb?

Larsson stiller disse spørsmålene. MC – gjengene kan ikke utelukkende defineres som organisert kriminelle, blant annet som følger av at de kan fremstilles på ulike måter. Med dette viser Larsson til hvordan man på den ene siden kan karakterisere MC – gjenger som kriminelle organisasjoner og at dette er det klart dominerende synet i dagens samfunn. Mens på den andre siden kan MC – gjengene på sin side representere en alternativ livsstil som følge av felles interesser i forlengelsen av symbolske uttrykk, en bestemt væremåte og broderskap. På denne måten blir man tiltrukket av klubbene som følge av et ønske om å være medlem av en form for eliteklubb, og man kan dermed ikke påstå at MC – klubbene primært er ute etter å drive økonomisk virksomhet gjennom kriminell aktivitet (Larsson 2007). Når det gjelder spørsmålet omkring hvor mange de er peker han i likhet med trusselvurderingen på at det er få fullverdige medlemmer i MC – klubbene, men at det i stedet er et omfattende nettverk innad og utenfor klubbene som står for det meste av kriminaliteten som knyttes til MC – gjengene. Igjen kan ikke MC – gjengene i forlengelsen av dette kalles en kriminell organisasjon. Men at

flere MC – medlemmer har belastet og kriminell bakgrunn er ikke til å komme utenom. Dette leder så over i spørsmålet omkring hva medlemmene av MC – gjenger faktisk gjør. Larsson peker her på at det er problematisk å dokumentere gjengenes kriminalitet, men viser til noe bestemte former for kriminalitet som ser ut til å være ”typiske” for MC – kriminelle; narkotika, torpedovirksomhet, sprit, våpen og vold (Larsson 2007).

Med dette mener jeg absolutt ikke at man skal avskrive MC-miljøene og bagatellisere deres aktiviteter. Det er ganske opplagt at flere tilknyttet miljøene bedriver kriminalitet i mer eller mindre grad. Her hjemme har vi tidligere sett flere tilfeller av alvorlig kriminalitet knyttet til MC-miljøet. I 1996 var det flere tilfeller av alvorlige skyteepisoder tilknyttet MC – klubbene. Et Bandidosmedlem ble skutt og alvorlig såret på Fornebu, et bandidosmedlem prøvde å skyte et medlem av Hells Angels i Oslo sentrum og et dansk medlem av svenske Bandidos ble også det samme året skutt og drept utenfor Drammen. En ganske kjent episode er den fra 1997 hvor Outlawslederen Tore ”Henki” Hansen ble skutt i foten av en Hells Angels sympatisør. Men den aller mest kjente episoden er nok den hvor en tilfeldig forbigående kvinne ble drept av en bilbombe plassert utenfor Bandidos sine lokaler i Drammen i 1997. Flere medlemmer av Hells Angels ble senere tiltalt og dømt for denne handlingen. Det er ganske opplagt at handlinger av slike karakterer som både innenfor MC – kriminalitet, prostitusjon og andre relevante områder må tas på alvor og ikke skyves under en stol. De *er* alvorlige handlinger som absolutt ikke bør bagatelliseres. Det jeg her er ute etter er å vise til hva som kan anses å være god forskning og hva som i dette tilfellet skiller seg ut med å være forskning som ikke holder mål.

Det norske politi og rettsvesen kan synes provoserte av at enkelte folk går rundt med jakkemerker og som ikke akkurat legger skjul på at de bedriver kriminalitet. De kjører rundt på Harley Davidson – syklene sine, de har lærjakker og vester med det kjente dødningshodesymbolet og de har egne fargelogoer for hvor de befinner seg i klubbens rang. Hells Angels er mytebefengt og nesten håpløst å forholde seg til i kriminologisk diskurs. Hva er egentlig forskjellen på den tidligere MC - klubben Rowdies og Hells Angels *før* de ble en del av englene? Det synes ikke som om at det er noen særlig forskjell. Det eneste som er ulikt er *hva* de kaller seg. Tidligere Rowdies var ikke så skremmende, de var til og med godt likt av mange skal vi tro for eksempel Høgskoleavisa i Trøndelag. Rowdies tok her i 1990 initiativ til en innsamlingsaksjon til fordel for barn i Romania. Gjennom å arrangere en rockegalla under navnet ”Bike – Aid” bidro de i stor grad til at pengene til prosjektet strømmet inn (Viken

2007). Dette er kanskje et noe rosenrødt bilde, men det gjenspeiler uansett noe av poenget; Rowdies ble ikke oppfattet som særlig bekymringsfull og farlig *før* de ble en del av Hells Angels.

Derfor er det svært nødvendig med gode empiriske analyser av hvem MC - medlemmene er og hva de gjør. Politiet legger ikke skjul på at de mener at MC – miljøene her til lands er noen av de mest velorganiserte kriminelle nettverkene vi har som sysler med kriminalitet som narkotika, vold og torpedovirksomhet. Men er det da ikke grunn til å spørre om disse er så mye mer proffe enn alle andre? Det er helt klart at en del MC – folk beskjeftiger seg med kriminell virksomhet. Det er ikke vanskelig å bygge opp under slike påstander med all den tilgjengelige etterretningsinformasjonen som finnes, se i kriminalstatistikken over antall registrerte lovbrudd eller foreta et søk på lovdata om kriminelle forhold. Men å stemple MC – miljøet som utelukkende kriminelle blir feil. Det er meget godt mulig at MC – miljøet består av medlemmer som ikke er kriminelle, men som i stedet baserer sitt medlemskap på livsstil, vennskap, tilhørighet og en genuin interesse for motorsykler.

Vi fores av trusselvurderinger, handlings – og strategiplaner hvor mye av det fremstår som dårlig data i utgangspunktet og vitner litt om en fjernhet til det det skives om. Nå senest i oktober måned 2007 var det mye skriverier om MC – kriminelle i nyhetsbildet hvor politiet blant annet gikk ut å ”innrømmet” at de hadde tapt krigen mot MC – gjengene. Dette begrunnet de med at handlingsplanen som ble utarbeidet etter MC – krigen på 1990 – tallet hadde mislykkes. Planen strekker seg fra 2003 – 2008 og har primærfokus på særlig tre områder, herunder å hindre nyetablering av nye MC – klubber, redusere antallet klubber og hindre rekruttering (Verdens gang 2007). Det mest oppsiktsvekkende var nok kanskje da Hordaland politidistrikt gikk aktivt ut og ba hotellene i Bergen om å nekte MC –medlemmer som feiret jubileum med skinnvest adgang: ”...*et ledd i politiets arbeid for å hindre at kriminelle MC – klubber etablerer seg i distriktet...*” (Sitat: Nettavisen 2007, 3. avsnitt). Og videre sier leder ved etterretningsavsnittet ved Bergen sentrum politistasjon, Odd Hilt: ” – *Dette er en uniformering fra deres side og vi ønsker ikke at de skal går rundt uniformert...*” (Sitat: Nettavisen 2007, 4. avsnitt). Det er ganske tydelig at MC – medlemmene er som en torn i politiets øyne til tider. At de stadig blir stoppet og kontrollert av politiet kan dermed tenkes å i stedet ha en selvstigmatiserende effekt, noe som er uheldig.

Det som er klart er at når det gjelder studier av felt som organisert kriminalitet står man ovenfor helt andre metodiske utfordringer enn innenfor studier av vanlig tradisjonell kriminalitet. Metodisk sett bygger universitetsforskningen svært ofte på kvalitative metoder som for eksempel intervju og observasjon, hvor forskerne ofte jakter på svar for å tilfredsstille sin egen nysgjerrighet. Myndighetsforskningen bygger i mindre grad på teori og arbeider ofte ut fra bestillingen av et svar fra politiet, politikere og andre instanser, og publiseres ofte i form av rapporter, handlings – og strategiplaner, mens kunnskapsproduksjon som jeg har tatt for meg her i dette kapitlet bygger i stor grad på politiets etterretningsdata. Dette er metoder som det også bygges på og som brukes innen forskning av mer tradisjonell kriminalitet. I dette kapitlet beveget jeg meg bort fra den akademiske universitetsforskningen som ble drøftet forrige kapittel og har her i stedet drøftet hovedproblemstillingen om kunnskapsstatus på feltet organisert kriminalitet opp mot politiets kunnskapsproduksjon.

Dette er relevant fordi politiets kunnskapsproduksjon bygger på en annen kunnskap enn innefor academia. I stor grad bygger politiets kunnskaper på etterretningsinformasjon og dette skaper som vist noen konkrete metodiske problemer. Politiets tall gjenspeiler på denne måten prioriteringer og ressursbruk. Hvordan kan vi vite noe om organisert kriminalitet? Det er derfor problematisk at det eksisterer uklare skillelinjer mellom organisert kriminalitet og det som omtales som alvorlig kriminalitet. MC – miljøet kobles ofte opp mot organisert kriminalitet og de fremstilles som både ”store, stygge og fæle” kriminelle som bedriver alvorlig kriminalitet. Men det er ikke dette som er det *interessante*. Det som i stedet burde være interessant og relevant å vite noe om er; Hvor kriminelle er de egentlig? Hvor mange er de? Hva er det de faktisk gjør? Og kan de kalles organiserte kriminelle i det hele tatt? Drøftingen i dette kapitlet har hatt en kritisk karakter, men det må understrekes at det dermed ikke vil si at denne formen for kunnskapsproduksjon ikke har relevans, for det har den. Det er ikke utelukkende dårlig kunnskap som kommer frem fra dette materialet. Til tross for at kildebruken til tider ikke holder mål, spesielt med tanke på etterretningsinformasjon, er kunnskapsproduksjonen allikevel viktig på den måten at man går igjennom og dokumenterer informasjon. Strategiske analyser innad i politiet baseres ikke utelukkende på etterretningsdata, men innlemmer også ofte anmeldelsesstatistikk, miljøkunnskap, kriminologiske undersøkelser og data fra andre relevante åpne kilder i kombinasjon med etterretningsdata (Sætre 2007), noe som vil være med på å styrke kvaliteten på datamaterialet som produseres.

Kapittel 6

ORGANISERT KRIMINALITET – DEN NYE FIENDEN?

Sentralt i dette kapittelet står definisjonsproblematikken rundt begrepet organisert kriminalitet. Hvorfor defineres begrepet organisert kriminalitet slik som det gjøres? Hvorfor har vi et slikt begrep? Dette er relevant fordi det fremhever de problematiske sidene ved begrepet. Det er også relevant fordi samfunnet og fenomener endrer seg over tid. Temaer som tidligere var høyst aktuelle har mistet noe av sin glans og blir erstattet med nye temaer. For å belyse hovedproblemstillingen om hvordan kunnskapsstatusen på feltet organisert kriminalitet er skal følgende spørsmål stilles; Har det som uttrykkes av ulike aktører både innenfor akademia og andre som bedriver kunnskapsproduksjon rot i empiri, eller gjenspeiler de kun myter, fortellinger og mediabildet? Å gå igjennom begrepet historisk er dermed helt avgjørende. For det første fordi at for å kunne si noe om hvordan situasjonen er nå, må man vite noe om hvordan det har vært før. Og for det andre for å kunne forstå hva det er man legger i begrepet organisert kriminalitet. Sentralt i dette kapittelet står derfor myter og realiter knyttet til organisert kriminalitet som begrep; Hva vet vi egentlig?

6.1 Begrepets historie

Michael Woodiwiss ser rent historisk på hvordan forståelsen og dokumenteringen av begrepet organisert kriminalitet har utviklet seg gjennom tiden. I følge Woodiwiss begynte folk å ta i bruk termen organisert kriminalitet i USA på slutten av 1800 – tallet. Begrepet hadde på den tid ingen konkret mening og kunne bare bli forstått i samhandling med konteksten den inngikk i og svært få ville på denne tiden ha assosiert organisert kriminalitet med konspirasjon. Helt på slutten av 1800 – tallet og på begynnelsen av 1900 – tallet fikk begrepet en mer spesifikk betydning. Organisert kriminalitet ble synonymt med politisk korrupsjon og man refererte til handlinger som illegal gambling og prostitusjon i forbindelse med begrepet.

Organisert kriminalitet ble for alvor et amerikansk fenomen på 1920 og 1930 – tallet hvor akademikere begynte å strebe etter å definere og diskutere begrepet. Kunnskapen og forståelsen om fenomenet var begrenset. På denne tiden ble det gjerne referert til bestemte former for kriminell aktivitet hvor organisert kriminalitet ble synonymt med svindel og pengeutpressing. Det første statlige forsøket på å studere organisert kriminalitet ble utført av The Wickersham Commission i tidsperioden 1929 til 1931. De konkluderte med at organisert

kriminalitet besto hovedsakelig av to typer aktivitet; svindel og utpressing. Sutherlands *White Collar Crime* (1949) var en av de virkelig store studiene på fenomenet hvor han hevder at den mest signifikante organiserte kriminelle aktiviteten er å finne blant de med høy sosial status i et samfunn. De fleste akademikere i perioden 1920 til 1940 synes i følge Woodiwiss å være enige om en ting, at den amerikanske organisert kriminaliteten har utviklet seg som følge av særegne amerikanske forhold som politikk, økonomi og sosiale strukturer. På 1950 – og 1960 – tallet var det en utbredt oppfatning at mafiaen var de som kontrollerte den organiserte kriminaliteten (Woodiwiss 2003). Dette viser også Finckenauer og Kenney til når de tar for seg den organiserte kriminaliteten i USA og hvordan begrepet har blitt definert med utgangspunkt i de siste 40 årene. De fokuserer her primært på fem ulike kommisjoner som alle har undersøkt fenomenet og søker med dette å se på hvordan USA faktisk definerer begrepet organisert kriminalitet.

Den første kommisjonen de tar for seg er Kefauver Committee som holdt offentlige høringer i årene 1950 og 1951, noe som resulterte i at det ble satt fokus på organisert kriminalitet og det ble vist stor folkelig interesse for fenomenet. På den annen side førte også de offentlige høringene til troen om at den organiserte kriminaliteten både var kontrollert og administrert av mafiaen hvor karakteristikkene som organisert hierarki, bruk av vold og korrupsjon samt offerdeltagelse ble her brukt i definisjonen av begrepet organisert kriminalitet (Kenney og Finckenauer 1995). Den andre kommisjonen som blir beskrevet er omtalt som Oyster Bay Conferences, og var flere ulike konferanser som ble holdt i årene 1965-1966 med organisert kriminalitet som tema. Konferansenes deltagere bestod av en rekke eksperter på området; alt fra akademikere og advokater til statsansatte og informasjonsspesialister som sammen både skulle definere begrepet organisert kriminalitet, men også utvikle nye og effektive kontrolltiltak i kampen mot denne typen kriminalitet. Konklusjonen som ble trukket ut fra disse konferansene var at det var nødvendig med en systematisk og nøyaktig definisjon av begrepet som igjen ville sørge for kontrolltiltakenes effektivitet. Organisert kriminalitet ble her definert som:

”Organized crime is the product of a self-perpetuating criminal conspiracy to wring exorbitant profits from our society by any means-fair and foul, legal and illegal. Despite personnel changes, the conspiratorial entity continues. It is a malignant parasite which fattens on human weakness. It survives on fear and corruption. By one or another means, it obtains a high degree of immunity from the law. It is totalitarian in its organization. A way of life, it imposes rigid discipline on underlings who do the dirty work while the top men of organized crime are generally insulated from the criminal act and the consequent danger of prosecution” (Sitat: Kenney og Finckenauer 1995, s. 9).

Organisert kriminalitet beskrives her som “en ondartet parasitt som feter seg opp på menneskelige svakheter”. I følge Kenney og Finckenauer er dette en relativt dramatisk definisjon som også her knytter visse karakteristikk til begrepet organisert kriminalitet; ”self-perpetuating” og ”totalitarian in its organization” viser her til et både organisert samt pågående hierarki, og ”fattens on human weakness” viser på sin side til hvordan et hierarki tar i bruk både vold og korrupsjon som midler til å oppnå den profitten de ønsker i forlengelsen av å møte etterspørselen etter illegale varer og tjenester (Kenney og Finckenauer 1995).

Den tredje kommisjonen omtales som Task Force on Organized Crime fra 1967 og ble opprettet som en del av The President`s Commission on Law Enforcement and Administration of Justice av president Johnson i 1965. Målet til denne kommisjonen var å ta for seg hvilke aktiviteter som gikk inn under begrepet organisert kriminalitet, hvor disse aktivitetene fant sted, se på hvilken måte de var organisert og hvem som faktisk var medlem av en slik organisasjon samtidig som at kommisjonen også skulle utvikle en ny strategiplan for hvordan den organiserte kriminaliteten skulle bekjempes. Denne kommisjonen var sterkt påvirket av den tidligere Kefauver Committee, men også av en annen kommisjon ved navn McClellan Committee. Sentralt her sto deres ”stjernevitne” Joseph Valachi; et tidligere mafiamedlem som vitnet om eksistensen til La Cosa Nostra, det vil si dominerende organiserte kriminelle familier som blant annet var mye involvert i illegale aktiviteter som for eksempel gambling, drap og gjengoppgjør. Kommisjonen konkluderte sine undersøkelser med at organisert kriminalitet var den mest truende formen for kriminalitet i datidens USA;

”...organized crime was...dedicated to subverting not only American institutions, but the very decency and integrity that are the most cherished attributes of a free society”

(Sitat: Kenney og Finckenauer 1995, s. 10).

Gjennom dette viser Kenney og Finckenauer til hvordan organisert kriminalitet på denne måten blir fremstilt som en slags ond kraft som igjen smitter over og suger kraften ut av den amerikanske samfunnet og som på samme måte karakteriseres av egenskaper som organisert hierarki, offerdeltagelse og bruk av vold og korrupsjon. Men i tillegg lanserer også denne kommisjonen nye egenskaper som de tidligere kommisjonene ikke har gjort, herunder utstrakt bruk av planlegging og monopol som karakteristiske egenskaper ved organisert kriminalitet (Kenney og Finckenauer 1995).

Den fjerde kommisjonen omtales også som Task Force on Organized Crime, men denne er fra 1976. Som en følge av det de selv omtalte som manglende forståelse rundt fenomenet organisert kriminalitet, valgte denne kommisjonen å gå noe bort fra definisjonen av begrepet. I stedet utarbeidet de en arbeidsbeskrivelse basert på de mer generelle karakteristikkene av begrepet organisert kriminalitet som hierarki, etterspørsel etter illegale varer og tjenester, profitt, vold og korrupsjon. Dette er således den første kommisjonen som faktisk slår fast at organisert kriminalitet og La Cosa Nostra ikke er synonymt med hverandre. Den femte og siste kommisjonen omtales som President`s Commission on Organized Crime fra 1986 og ble opprettet av president Reagan. Målet med denne kommisjonen var å lage en komplett analyse over begrepet organisert kriminalitet og skulle der i blant inneholde definisjon av begrepet, kartlegging av organiserte kriminelle grupper og samtidig skaffe til veie informasjon om aktørene innen organisert kriminalitet. Kommisjonen konkluderte sine undersøkelser med at den japanske gruppen Yakuza var den største organiserte kriminelle gruppen i verden med sine 110 000 medlemmer fordelt på 2500 ulike grupperinger, samt at de også med tanke på profitt pekte ut narkotika som det største problemet. Med bakgrunn i dette diskuterer Kenney og Finckenauer hvordan dette vitner om en endring innen organisert kriminalitet: man har gått bort fra de dominerende italiensk-sicilianske gruppene som blant annet drev mye med gambling til å i stedet omhandle til grupper og gjenger som i mye større grad er involvert i narkotikarelatert aktivitet. Kommisjonen definerer således organisert kriminalitet på lik linje med de andre kommisjonene; organisert hierarki, begrenset medlemskap og bruk av vold og korrupsjon. Avslutningsvis konkluderer kommisjonen med utgangspunkt i de to siste tiårene når det gjelder utviklingen innen organisert kriminalitet at: a) Det eksisterer flere ulike kriminelle grupper innen organisert enn tidligere antatt b) Vi har opplevd en suksess i lov håndhevingen mot La Cosa Nostra c) Vi har vært vitne til en økende involvering av organisert kriminalitet innen narkotikatrafikken (Kenney og Finckenauer 1995).

Kenney og Finckenauer tar også for seg som nevnt innledningsvis, hvordan organisert kriminalitet behandles i dagens USA. Den eneste definisjonen av organisert kriminalitet i amerikansk lov er å finne i Public Law 90-351, the Omnibus Crime Control and Safe Streets Act av 1968. Organisert kriminalitet blir her definert både med utgangspunkt i selve handlingen og med tanke på aktørene. En person kan således verken bli tiltalt eller dømt for organisert kriminalitet kun med bakgrunn i at hun eller han har visse egenskaper eller karakteristikk knyttet til seg. Men det er som tidligere sagt flere problematiske sider ved denne definisjonen. Blant annet så stilles det spørsmål ved hva som faktisk kan regnes som et ”høyt organisert, disiplinert medlem” og videre stilles det også spørsmål ved hvor skillet går i forhold til en person som er en del av en kriminell organisert gruppe, og en som opererer på egenhånd som enkeltindivid (Kenney og Finckenauer 1995). I følge Woodiwiss er det internasjonale samfunns forståelse av problemet organisert kriminalitet basert på:

”...an analytical framework that only serves to justify unworkable laws governing personal behaviour, and avoids facing the consequences of an overenthusiastic approach to the deregulation of business” (Sitat: Woodiwiss 2003, s. 33).

Det finnes måter å begrense illegale markeder og måter å kontrollere illegal oppførsel, men disse sammenfaller ikke med den amerikanske ideologien som dominerer dagens globale diskurs. Derfor er det lite trolig at man klarer å redusere kostnadene og skadene organisert kriminalitet fører med seg (Woodiwiss 2003).

6.1.1 Begrepet organisert kriminalitet til Norge

Begrepet organisert kriminalitet begynte man som vist å snakke om i USA på slutten av 1800 – tallet. Begrepet fikk deretter rotfeste i Europa, men det var først på begynnelsen av 1990 – tallet at man for alvor fikk øynene opp for organisert kriminalitet. Og da spesielt transnasjonal organisert kriminalitet. Woodiwiss snakker om hvordan begrepet ofte ble brukt synonymt med internasjonale gangstervirksomheter generelt, men kanskje mafiose organisasjoner spesielt. På denne måten har termen transnasjonal organisert kriminalitet blitt en integrert del av vårt ordspråk hvor nasjoner verden over kontinuerlig søker å utvikle nye strategier for hvordan å få bukt med denne ”nye” kriminaliteten (Woodiwiss 2003).

For Norges del begynte man også for alvor å snakke om organisert kriminalitet først på 1990 – tallet. Men hvorfor kom dette begrepet akkurat da?

I en NOU – rapport fra 1997 beskriver metodeutvalget innen Justis – og politidepartementet generelle utviklingstrekk i den norske kriminaliteten, og sier følgende om norsk organisert kriminalitet:

”Organisert kriminalitet er et begrep som først har dukket opp i de senere år. Begrepet blir benyttet i flere sammenhenger, og det blir ofte definert forskjellig fra land til land. Utvalget finner det ikke hensiktsmessig eller nødvendig å gi en klar definisjon av begrepet, men søker å gi en oversikt over noen elementer som kjennetegner organisert kriminalitet. Det må understrekes at begrepet ikke har noen rettslig betydning i dag. Utvalget er også av den oppfatning at begrepet er lite egnet i en slik sammenheng.”

(Sitat: Justis – og politidepartementet, NOU 1997: 15, avsnitt 6 punkt 3.1.1 Innledning).

Metodeutvalget definerer her organisert kriminalitet som et relativt nytt fenomen i norsk sammenheng, et vi ikke har sett noe til tidligere. Dette er jo litt merkelig med tanke på organiserte illegale spritmiljøer i Norge har sine røtter helt fra forbudstiden i 1917 (Johansen 2004b). Utvalget refererer begrepet organisert kriminalitet til velorganiserte mafialignede organisasjoner utenfor Norges landegrenser som skyr ingen midler i kampen om illegal profitt. NOU rapporten finner det verken hensiktsmessig eller nødvendig å gi en mer utdypende beskrivelse av begrepet, og nøyer seg derfor i stedet med å vise til noen elementer som skal kjennetegne organisert kriminalitet generelt:

- Kriminaliteten begås av flere i forening.
- De har hierarkisk organisering med klare kommandolinjer.
- Organisasjonen er oppbygd på en slik måte at forbindelsen mellom ledelsen og de ytre ledd hvor kriminaliteten begås er skjult.
- En del av organisasjonen driver lovlig virksomhet hvor utbyttet investeres og hvitvaskes.
- De har kjennetegn som hard disiplin og virksomheten beskyttes med vold og trusler både innad og utad i organisasjonen.
- De bedriver alvorlig kriminalitet som narkotikakriminalitet, omfattende vinningskriminalitet, sprit, spill, våpenhandel og menneskesmugling.
- De bedriver også teknisk avansert, ressurskrevende og internasjonal kriminalitet.

(Justis – og politidepartementet NOU 1997:15, punkt 3.1.3.1 Organisert kriminalitet).

I følge rapporten kan noen av disse punktene finnes igjen i den norske organiserte kriminaliteten. Det er særlig med tanke på at norsk organisert kriminalitet begås av flere i forening, organisasjonene har fast struktur og en hard indre justis, de bruker vold og trusler. Dessuten gir kriminaliteten de bedriver et betydelig økonomisk utbytte gjennom særlig innførsel og omsetning av narkotika og sprit, samt gjennom vinningskriminalitet. Dette har jo endret seg kraftig til nå, noe som skal diskuteres videre i dette kapitlet. NOU – rapporten fra 1997 velger også å sette fokus på etniske grupper i Norge i forbindelse med organisert kriminalitet, og begrunner dette med at økt kontakt over landegrensene og økt innvandring til Norge har medført at norsk politi stilles ovenfor kriminelle med utenlands opprinnelse i langt større grad enn tidligere. Blant annet så viser de til helt konkrete saker der det har vært avdekket at eks – jugoslaver er sterkt involvert i grove narkotikarelaterte forbrytelser som har foregått i godt organiserte former, blant annet i samarbeid med tyrkere hvor narkotikaen produseres i Tyrkia for så å transportere større partier via den såkalte Balkan – ruten til Europa:

”Organiserte ligaer fra det tidligere Jugoslavia antas å være en del av et større nettverk som utgjør et stort problem på Europeisk nivå. De danner velorganiserte grupper som er involvert i narkotika-, våpen- og menneskesmugling, samt illegal spillevirksomhet”.

(Sitat: Justis – og politidepartementet NOU 1997:15, avsnitt 7, punkt 3.1.3.2 Etniske grupper).

Rapporten nevner også andre etniske grupper som et problem i den organiserte kriminaliteten, som det pakistanske og det vietnamesiske miljøet i hovedstaden. Disse miljøene består i følge rapporten av kriminelle gjenger som bedriver vinningskriminalitet, torpedovirksomhet og narkotikakriminalitet. Bekymringen ligger i at disse miljøene er svært lukkede og vanskelig å fremskaffe noe informasjon om. Store kulturforskjeller og manglende innsikt og forståelse fra politiets side kombinert med en betydelig skepsis til politiet i mange etniske miljøer gjør i følge rapporten politiets etterforskning svært vanskelig (Justis – og politidepartementet, NOU 1997:15). Typisk for rapporter av et slik slag som denne er at kunnskapen de bygger på er av relativt rimelig tvilsom kvalitet hvor kunnskapen synes å bygge på noe vi allerede vet godt fra før. Troverdigheten i datamaterialet svekkes kraftig av at ”kunnskapen” verken er etterprøvd eller vitenskapelig sikret. Kjennetegnene på organisert kriminalitet som lanseres er heller ikke noe ny informasjon, dette viste vi fra før.

Larsson (2007) hevder at særlig to momenter var med på å sette organisert kriminalitet på norgeskartet. For det første ble det satt fokus på russisk – og jugoslavisk østmafia slik som vist over, men den organiserte kriminaliteten gjorde for det andre seg for alvor gjeldene med opprettelsen av Hells Angels, noe som langt på vei synes å stemme.

Hells Angels ble opprettet i Trondheim i 1992. Siden den gang har Hells Angels ekspandert og etablert seg i flere andre norske byer som Skien, Stavanger, Hamar, Oslo, Drammen og Tromsø (Hells Angels 2007). Flere rapporter fra regjeringen begynner for alvor å debattere MC – miljøene og uttrykker bekymring ovenfor dem utover på 1990 – tallet. NOU – rapporten fra 1997 snakker om at det nye er ikke selve gjengfenomenet, men utviklingen den har gjennomgått. De viser her til de kriminelle MC – miljøene som har utviklet seg til å gå i retning av hardere disiplin innad og er miljø som baserer seg på visse fellestrekk som etnisk opprinnelse og en felles interesse eller ideologi for motorsykler og kriminalitet. Samtidig er det også høyst problematisk at medlemmer av slike miljø bevisst nekter å avgi forklaringer til politiet eller kommer med meget sparsomme opplysninger og de legger heller ikke skjul på at de ikke vil bidra på noen som helst måte for å få oppklart en sak (Justis – og politidepartementet, NOU 1997:15).

6.2 Den gode fiende

I mange år har narkotika vært hovedfiende nummer en. Norge har valgt en meget hard og strafferettslig kontrollpolitikk når det gjelder narkotika, og fremstår på mange måter som et av de strengeste landene i Norden i kampen mot narkotika. Målet er et narkotikafritt samfunn hvor metodene består i streng kontroll og meget restriktive kriminalpolitiske midler hvor all bruk og besittelse av narkotika er forbudt og straffene er både harde og merkbare.

Før 1960 – tallet lå kontrollen hos helsevesenet, fra slutten av 1960 – tallet blir kontrollen der i mot et strafferettslig anliggende. Når det gjelder narkotika har vi gått fra å ha en strafferamme på seks måneder i 1964 til 21 år i dag, men det har ikke ført til at vi oppnår det vi ønsker med det; nemlig et narkotikafritt samfunn (Frantzen 1997). Og det er ikke til å legge skjul på at kontrollens intensitet og strafferammene vi opererer med i forhold til narkotika i dag er med på gjenspeile hvilke forhold samfunnet anser som de farligste. Det er bare å se på andelen narkotikaregistrerte lovbrudd fra 1960 – tallet og frem til i dag. I 1968 er det registrert 201 etterforskede narkotikaforbrytelser og siden den gang har antallet økt gradvis frem til

særlig 1980 – og 1990 tallet. I 1985 er det registrert 4803 etterforskede narkotikaforbrytelser og i 1995 er tallet 15 736. På bare en tidsperiode på fem år fordobler dette tallet seg til 38 543. I 2005 ble det registrert 40 092 etterforskede narkotikaforbrytelser. Dermed er narkotikaforbrytelser nest største kategori for etterforskede forbrytelser i 2005, kun slått av tyveri (Kriminalstatistikk 2005). Statistikken for narkotikakriminalitet er slik som Høigård (1997b) beskriver det, en kontrollkurve. Dermed er ikke det ikke narkotikakriminaliteten som øker, men kontrollen av den. Statistikken gir derfor et uttrykk for hva som er samfunnets prioriteringer og hvordan vi kontrollerer. STRASAK?

Nils Christie og Kjettil Bruun beskriver gjennom syv punkter hva som kjennetegner en perfekt fiende som narkotika:

- 1. Makt til å få sin vilje igjennom, uansett de andres ønsker.*
- 2. Man må kunne betegne fienden som farlig, gjerne som djevlesk, umenneskelig.*
- 3. De som har ansvaret for kampen mot fienden må kunne kjenne seg trygge i sin kamp.*
- 4. Gode fiender er de som aldri dør.*
- 5. For å hindre folkelig innblanding i krigføringen kan det være hensiktsmessig at fienden defineres så vagt at det ikke blir lett å kontrollere om den blir sterkere eller svakere.*
- 6. Men det er grenser for uklarhet.*
- 7. Det er også grenser for konstruktiv fantasi.*

(Sitat: Christie og Bruun 2003, s. 59).

I følge Christie og Bruun er det ingen fiender som kan ansees for å være perfekte ut i fra alle disse punktene samlet, men det gjelder å velge ut den riktige fienden. En fiende som danner fellesskap og som leder oppmerksomheten bort fra andre problemområder. Fiender er ikke alltid bare en trussel, de kan også være svært nyttige. Fiender forener den annen side, de gjør det mulig å endre prioriteringer og de samler oppmerksomheten omkring en liten del av virkeligheten og glemmer således alt annet. Kampen mot narkotika føres med alle midler til tross for at den strenge kontrollen ikke gir de ønskede resultatene som et narkotikafritt samfunn. Det er grenser for hvor langt vi kan gå når det gjelder kontrolltiltak, men i krigen mot narkotika er det meste tillatt (Christie og Bruun 2003).

Narkotikaen har vært det norske samfunnets hovedfiende i mange år, men kan det nå være snakk om at vi har vært vitne til en omdefinering av fienden?

6.2.1 Den nye fiende

Før 1990 – tallet var det svært lite snakk om organisert kriminalitet i Norge og fenomenet ble før denne tiden forbundet med for eksempel den russiske og italienske mafiaen eller som ”noe” som bare fantes i USA. Men så er vi vitne til et skifte og en omdefinering av fiender hvor fokuset endres; Narkotika som fiende blekner og organisert kriminalitet blir tatt inn som den nye hvor narkotikaen nå inngår som en del av det organiserte kriminalitetsbildet, og det er merkelig at man ikke har sett dette. Hvilket fokus har begrepet organisert kriminalitet fått?

Det er interessant å merke seg at organisert kriminalitet fra 1990 – tallet og frem til nå snakkes om på en måte som tilsier at vi ikke har hatt organisert kriminalitet her til lands tidligere. Med Hells Angels inntog i Trondheim i 1992 snakker en om ”at nå har den organiserte kriminaliteten kommet til Norge også”, men er dette tilfelle? Lite tvilsomt. I følge Johansen har vi jo hatt et illegalt spritmarked i nesten et århundre. Han følger spritmarkedenes historie bak til 1914 og finner at både metoder, holdninger og myter har gått i arv fra den ene generasjonen til den andre. Med dette viser Johansen til hvordan han sporer røttene om illegal handel i forlengelse av legal næringsdrift helt tilbake til første verdenskrig. Som følge av en usikker forsyningssituasjon legger regjeringen ned forbud mot salg av brennevin og anvendelse av korn og poteter til produksjon. Dette resulterte blant annet i at folk begynte å hamstre brennevin og selge det under disken for lettjente penger. Brennevin ble også smuglet inn fra Tyskland og solgt, og det ble opprettet såkalte og svært populære ”ølklubber” som ble forsynt med øl fra bryggeriene (Johansen 2004b). Poenget er at vi har hatt organisert kriminalitet her til lands atskillig lenger enn det ofte snakkes om, vi har bare ikke *kalt* det for organisert kriminalitet.

I dag er det en rekke lovbruddskategorier som faller inn under betegnelsen organisert kriminalitet hvor vi kaller alt fra narkotika, torpedovirksomhet og menneskehandel til rans- og gjeng kriminalitet, gambling og spritsmugling for organisert kriminalitet. Men kanskje spesielt når det gjelder det norske rans – og gjengmiljøet kan det diskuteres hvorvidt dette faktisk er organisert kriminalitet? I den beryktede NOKAS – saken hadde man problem med å få de tiltalte dømt for organisert kriminalitet, nettopp fordi en del av de egenskapene som karakteriserer organisert kriminalitet ikke passet inn. Egenskaper som samarbeid mellom to

eller flere personer som holder sammen over lang eller ubegrenset tidsperiode passer ofte ikke inn i beskrivelsen av det norske ransmiljøet. Der i mot beskrives dette miljøet ofte som både fleksible og flyktige i form (Larsson 2007). Det samme viser Johansen til når de gjelder det norske illegale spritmarkedet: ”...*de er langt mer omskiftelige og fleksible enn det statiske og manipulerende ”organisasjonsbildet” av organisert kriminalitet...*”. (Sitat: Johansen 2004b, s. 11). Også når det gjelder det norske gjengmiljøet dukker det opp problemer. Er de kun en gjeng eller er de organiserte kriminelle? Larsson viser til at det i praksis kan være vel så vanskelig å definere hva en gjeng er for noe som det er med begrepet organisert kriminalitet. Ved å vise til Sarnecki (2001)¹⁵ viser han til hva som kan anses for å være de mest sentrale egenskapene i hva som definerer en gjeng:

- De består av enkeltpersoner.
- De benytter seg av symboler som spesielle klesplagg, tatoveringer og håndsymboler som indikerer medlemskap til bestemte gjenger.
- De bruker særegne verbale og ikke – verbale kommunikasjonsformer som spesielle håndsignaler, ord og graffiti.
- De eksistere ofte over lang tid (minst ett år).
- De har egne territorium eller områder som gjengen beskytter.
- De bedriver kriminalitet.

(Larsson 2007, s. 27 og 28).

Flere av disse punktene kan også brukes på organisert kriminalitet. Den organiserte kriminaliteten består også av enkeltindivider hvor nettverk består over tid og de bedriver kriminalitet. Men punkter som at de benytter seg av symboler, spesielle kommunikasjonsformer og til en viss grad også at de har egne territorier og områder de beskytter er elementer som ikke i like stor grad sammenfaller med det å være en gjeng. Larsson hevder derfor at kriminelle gjenger handler mer om selvidentifikasjon og samhold, mens organisert kriminalitet i større grad retter seg mot foretningmessig drift (Larsson 2007).

Ingen stiller spørsmål hvorfor organisert kriminalitet er så fælt. Det er kanskje ikke så nødvendig, nettopp fordi den organiserte kriminaliteten har blitt en særdeles god fiende. Så god at vi kan snakke om at den har erstattet narkotika som fiende, muligens nest etter terror.

¹⁵ Referanse: Sarnecki, Jerzy (2001): *Delinquent Networks. Youth Co – Offending in Stockholm*. Cambridge Studies in Criminology.

11. september 2001 endret en hel verden hvor angrepene mot USA anses for å være det mest omfattende terroranslag i USAs historie, både i forhold til materielle skader og i antall drepte. Fire sivile fly ble kapret av selvmordsaktivister fra Al Qaida. To av dem ble med få minutters mellomrom styrtet inn i høyblokkene på Verdens Handelssenter i New York, et tredje fly ble styrtet inn i forsvarsdepartementets hovedkvarter Pentagon i Washington DC, mens det siste flyet gikk i bakken i Pennsylvania. Etter dette har terror seilt opp som ny hovedfiende nummer en, i hvertfall i USA. Organisert kriminalitet fyller alle kriteriene for å være en god fiende; Vi har mobilisert til kamp i mot den organiserte kriminaliteten, den organiserte kriminaliteten betegnes i aller høyeste grad som farlig, de som har ansvaret for kampen mot organisert kriminalitet kjenner seg trygge i sin kamp hvor kritikken får vente til krigen er vunnet, den organiserte fiende er en fiende som ikke dør, organisert kriminalitet defineres så vagt at det ikke er lett å kontrollere om den blir sterkere eller svakere, den er en motsetning til det gode og det riktige, og til slutt så har det som skrives, sies og erfares om organisert kriminalitet en viss sannhet i seg som utløser en realistisk angst for den organiserte kriminaliteten.

6.3 Et moralsk og politisk begrep

Hvorfor opprettes det egne spesialavdelinger kun med tanke på å bekjempe organisert kriminalitet når det totale kriminalitetsbildet viser at organisert kriminalitet utgjør en marginal del av det totale bildet? Begrepet organisert kriminalitet fremstår både som et moralsk og et politisk begrep, det definerer der i mot ikke et vitenskapelig problem. Handlinger som karakteriseres som organisert kriminalitet får både politisk og moralsk støtte for å bekjempe problemet. Trenger vi egentlig dette begrepet? Et begrep som organisert kriminalitet vil være til stor nytte for politikere og politi. Folk er redde for organisert kriminalitet. Mange bruker begrepet organisert kriminalitet, men hvem kan si hva det faktisk er? Et annet problem som Larsson (2007) påpeker er at de definisjonene vi bruker i Norge på organisert kriminalitet er gjerne importerte definisjoner fra andre kanter av verden. Organisert kriminalitet defineres dermed forskjellig avhengig av hvilken kultur og hvilket land definisjonen stammer fra. Da er det ikke så vanskelig å tenke seg at definisjoner på organisert kriminalitet som stammer fra andre kulturer skiller seg vesentlig i fra de nordiske slik som vi er vant med dem. Et eksempel på dette har jeg nevnt tidligere i forbindelse med korrupsjonsaspektet som blant annet står ganske sterkt innen amerikansk kriminologi og innen italiensk- og russisk tradisjon, mens

man på norsk har vært vitne til nesten det motsatte hvor man i størst mulig grad har villet holde seg lengst mulig unna et samarbeid med politi, toll og myndighetene (Johansen 2004b).

Et annet eksempel som kan nevnes er MC – gruppen Hells Angels. Hells Angels i Norge er ikke synonymt med for eksempel Hells Angels i USA. Amerikanske Hells Angels linkes ofte til kriminelle lovbrudd som motorsykkeltyverier, prostitusjonlagaer, transport og salg av ulovlig våpen, kontraktsdrap, utpressing, svindel, gambling, kidnapping, forgiftninger, overfall, narkotika og innbrudd for å nevne noe (Finckenauer og Kenney 1995). Norske Hells Angels har ikke de samme tradisjonene som amerikanske Hells Angels når det er snakk om type lovbrudd. Larsson (2007) påpeker at det er svært få fullverdige medlemmer i Hells Angels. Flere av disse er tidligere dømte for narkotikarelatert kriminalitet, og da særlig for innførsel og omsetning av hasj og amfetamin. Andre områder som har vært nevnt i forbindelse med MC – kriminelle er pengeinnkreving, torpedovirksomhet, ulovlig våpen og vold. Også når det gjelder omfanget av kriminaliteten skiller de ”store gutta” seg fra norske Hells Angels. I USA har klubbene kjempet om kontrollen over amfetaminmarkedet, og allerede tidlig på 1990 – tallet hadde britiske klubber direkte forbindelse til kokainkarteller i Colombia. Dette har blitt en så stor business at de store gutta i land som USA, Canada, Storbritannia og Tyskland ikke lenger viser seg i bare de tradisjonelle lærjakkene. De fremstår på mange måter som ”vellykkede” forretningsmenn i smarte dresser som kjører Mercedes og bor på Hilton (Pellegrino 2007).

Norske Hells Angels er derfor ikke det samme som Hells Angels andre steder i verden. Her hjemme har de aldri hatt tradisjon for å bedrive kriminell aktivitet som kontraktsdrap, kidnappinger og forgiftning. De fører heller ikke en annen livsstil enn tidligere slik som de internasjonale store gutta. En del av problemet slik som Larsson påpeker er derfor at kategorien organisert kriminalitet har et meget stort spekter av grupper og organisasjoner som alle har svært ulike preg. Hva er for eksempel likheten mellom litauiske nettverk som stjeler barberblad og dameundertøy, og Hells Angels? Og hva har tyveri og utførsel av biler med torpedovirksomhet å gjøre? (Larsson 2007).

Etter å ha gått igjennom en del litteratur på området synes det derfor problematisk at mye av den kunnskapen vi har her hjemme når det gjelder organisert kriminalitet, har et opphav fra andre kulturer enn vår egen. Definisjonene passer dermed ofte ikke inn med den norske organiserte kriminaliteten. Det er lite sammenlignbart å se de norske forholdene på samme

måte som organisert kriminalitet i for eksempel andre land som Russland, USA eller Italia. David Garland snakker om dette i sin studie *Punishment and Modern Society. A Study in Social Theory*. I et av de siste kapitlene her diskuterer Garland samfunnets sensibilitetsstrukturer og er her opptatt av hvordan følelser, sensibilitet og påvirkningsstrukturer har sine røtter i menneskets psykologiske indre. Poenget hans med dette er at menneskenes følelser, holdninger og normer utvikles ulikt ut i fra hvilke sosiale relasjoner og kulturer de kommer fra (Garland 1990). Derfor er ikke for eksempel amerikansk eller italiensk organisert kriminalitet det samme som organisert kriminalitet på norsk, og bør heller ikke behandles som det. Norske organiserte kriminelle grupper passer ofte ikke inn i de definisjonene som brukes og dette er et problem.

Christie og Bruun (2003) viser til hvordan narkotikapolitikken som føres i dag¹⁶ står i en ganske sterk motstrid til kunnskapsnivået vi faktisk har. Dette er noe som muligens kan overføres til organisert kriminalitet som fiende også. Politikken som føres distraherer oss fra å ta opp reelle og andre alvorlige samfunnsproblemer. Hva med for eksempel kvinnemishandling? Eller når skrev noen sist om miljøkriminalitet? Og hva med forebygging? Kanskje spesielt når det gjelder forebygging fremstår dette som et forsømt felt når det gjelder vitenskapelig dokumentasjon. Noen kriminalitetsforebyggende tiltak fungerer, andre fungerer ikke i det hele tatt. Store deler av problemet er at mange av de tiltakene som er satt i verk i kampen mot organisert kriminalitet enda ikke har blitt evaluert. Derfor foreligger det heller ikke tilstrekkelig vitenskapelig dekning for å trekke endelige konklusjoner.

Problemet med definisjonen av organisert kriminalitet er at det virker som om at vi har skapt oss et ”nytt” begrep, et slags sekkebegrep som Johansen (1991) kaller det, som inneholder meget forskjellige lovbrudd, offertyper og kontrollproblemer som vi kanskje fint kan klare oss uten. Med så vide og uklare definisjoner av hva organisert kriminalitet faktisk er for noe kan man ikke da i prinsippet kalle det andre ting som for eksempel økonomisk kriminalitet eller voldskriminalitet?

¹⁶ Det som menes med ”i dag” begynner å bli en stund siden, *Den gode fiende* ble for første gang utgitt i 1985. Men siden den gang har den vært revidert to ganger, senest i 2003 og fremstår som like aktuell i dag som på 1980 – tallet. En del tall er nok foreldet, men det meste i boken står urørt nettopp fordi krigen mot narkotika fortsetter med uforminsket styrke og ringvirkningene på lang vei er de samme (Christie 2003).

Begrepet fremstår som et meget vagt begrep som dekker både mye likt og ulikt. Det er for eksempel klare likheter mellom organisert og økonomisk kriminalitet. Johansen peker på særlig tre ulike generaliseringer som hele tiden har fulgt studiet av økonomisk kriminalitet:

1. Den økonomiske forbryter er en konstant størrelse. På den ene siden blir han sett på som både stor og ressurssterk, mens han på den andre siden ses på som liten og vanskeligstilt foretningsmann.
2. Økonomisk kriminalitet er en offerløs kriminalitet.
3. De som begår økonomisk kriminalitet slipper billig unna på grunn av et kulturelt fellesskap mellom tiltalte og rettsvesenet; de blir sjelden mistenkt og slipper billig unna på grunn av høy sosial status.

(Johansen 1991, s. 6).

Dette er langt på vei de samme karakteristikene som beskrives i snakk om organisert kriminalitet; lovbrøyterne er ressurssterk, det er liten fokus på ofre og de slipper billig unna som følge av høy sosial status.

Til tross for at begrepet er så stort og dekker over så mye, er det viktig å understreke at det ikke er et ufarlig begrep. Selv om organisert kriminalitet ofte beskrives som en offerløs kriminalitet er det ikke uten skadevirkninger.

6.4 Skadeperspektivet

Det er ikke lett å si noe om skadevirkningene innefor en lovbruddskategori vi ikke vet så mye om. Forskningen på dette området i forhold til vanlig tradisjonell kriminalitet synes ytterst begrenset. Men det kan allikevel gjøre oss opp noen tanker om hva som kan være aktuelle skadevirkninger når det er snakk om et fenomen som organisert kriminalitet. Finckenauer hevder det er naturlig å anta at det er en positiv korrelasjon mellom organisert kriminalitet og skadevirkningene: "...the more of these characteristics the organization has, the more its capacity for harm." (Sitat: Finckenauer 2005). Jo flere karakteristikker som sofistikering, struktur, selv – identifisering og rykte en organisasjon har, jo større skadepotensialitet har den.

Finckenauer (2005) peker på særlig fire skadevirkninger som kan forbindes til organisert kriminalitet:

1. Økonomiske skader
2. Fysiske skader
3. Psykiske skader
4. Sosiale skader

De økonomiske skadene kan for eksempel relateres til at kriminelle nettverk oppnår monopol på visse områder, noe som i sin tur kan være med på presse prisene opp. Larsson peker også på at i det kriminelle tar over legale næringer svekkes også garantien for at ulike varer og tjenester opprettholder en god standard (Larsson 2004). De fysiske skadene kommer i forlengelsen av voldsbruk mot enkeltpersoner, noe som ikke er uvanlig. De psykiske skadene utløses av frykt. Organiserte kriminelle kan ofte ha rykte på seg for å være voldelige og komme med trusler og skaper i den forlengelse psykisk skade gjennom redsel for vold. Bruken av vold og trusler om vold er noen av de egenskapene det oftest refereres til i snakk om organisert kriminalitet. For eksempel omhandler EU- definisjonen punkt 7 denne siden ved organisert kriminalitet (Politidirektoratet 2003 og 2005). De sosiale skadene kan blant annet knyttes til egenskapen korrupsjon. Korrupsjon innen myndighetene, i politiet, i politikken og andre instanser hevdes ofte å være en av de mest negative faktorene ved organisert kriminalitet, og fremheves som en av de mest problematiske områdene når det gjelder sosiale skader ved den organiserte kriminaliteten (Finckenauer 2005). Larsson viser også til denne siden. Korrupsjon påfører samfunnet nedsatt tiltro og tillitt til samfunnsinstitusjoner som beskjefriger seg med slik aktivitet. Dessuten skaper det problemer at grenseoppgangen mot den legale økonomien i mange tilfeller er svært glidende, noe som i sin tur er med på å påføre det internasjonale samfunnet store skader (Larsson 2004).

En annen side ved skadeperspektivet er at det klassiske kriminologiske perspektivet tilstedelighet fokuserer på at lovbryteren også er et offer. Dette er totalt fraværende i snakk om organisert kriminalitet. Den organiserte kriminelle er kynisk. Han er rasjonell, profesjonell, kald og voldelig. Han truer politiet og vitner, han tyster aldri og han søker å oppnå monopol (Larsson 2007, Desroches 2005, Kenney og Finckenauer 1995). Dag Ellingsen og Vibeke Sky har utført undersøkelsen *Virksomheter som ofre for kriminalitet* for Statistisk Sentralbyrå i året 2003 – 2004. Undersøkelsen ble utført på oppdrag fra Justisdepartementet og ble publisert i 2005. Utvalget i undersøkelsen besto av 2000 ulike virksomheter med fem eller flere ansatte med en svarprosent på 92 %. Noen av spørsmålene i undersøkelsen gikk på om

respondentenes omfang av egne offererfaringer, altså i hvilken grad de opplevde seg selv som offer for økonomisk kriminalitet. Hver femte virksomhet hadde vært utsatt for ett eller flere tilfeller av økonomisk lovbrudd det siste året Mange av de ansatte er utsatt for få lovbrudd, noen veldig få var utsatt for mange. De som var mest utsatt var ansatte i hotell – og restaurant bransjen og innen varehandel, og større virksomheter var mer utsatt en de små (Ellingsen og Sky 2005).

6.4.1 Konsekvenser

Det er absolutt nødvendig å stille spørsmål ved hvilke konsekvenser innsatsen i kampen mot organisert kriminalitet får? Utviklingen innen både kontroll og regulering av den organiserte kriminaliteten har ekspandert, men er dette nødvendig? Det fremstilles i hvertfall sånn; Organisert kriminalitet har blitt et stort og meget alvorlig samfunnsproblem som vi alle må være med å bekjempe.

Innledningsvis skrev jeg om hvilke interesser ulike aktører har i begrepet organisert kriminalitet og viste i den forbindelse til noen av de ressursene som har blitt tilført blant annet politiet i kampen mot organisert kriminalitet. Nye Kripos har en sentral rolle i bekjempelsen av organisert kriminalitet og annen alvorlig kriminalitet med spisskompetanse på området. Etableringen av ROK og Catch samt økt internasjonal samarbeid er også alle midler som har blitt opprettet med mål om å få bukt med den organisert kriminaliteten. Også andre områder har blitt oppgradert. Lovgivningsmessig har vi hevet straffenivået for organisert kriminalitet, og det kan også nevnes at det har blitt utviklet vitnebeskyttelsesprogram i forbindelse med det som betegnes som alvorlig kriminalitet. Justis – og politidepartementet (2000) uttrykker bekymring over at kriminelle i større grad enn før utøver vold og trusler om vold ovenfor aktører i straffesaker i forsøk på å forhindre at lovbrudd blir anmeldt samt forsøke å påvirke vitneforklaringer. Det er frykt for er kriminelle skal klare å påvirke representanter for domstolen, politiet, påtalemyndighetene, forsvarere og ansatte i kriminalomsorgen. De kommer derfor med forslag om at lovgivningen skal åpne opp for bruk av anonyme vitner i saker som omhandler alvorlig kriminalitet som flykapring, alvorlige narkotikaforbrytelser, voldtekt, drap, grove legemsbeskadigelser, utpressing, grove ran og hvitvasking. Ønsket er derfor at anonyme vitner må holdes atskilt fra de tiltalte under en eventuell rettssak, de må ha rett til å holde personopplysninger hemmelig som navn, alder, bosted, yrke og så videre samt at det i enkelte tilfeller vil kunne være aktuelt med utstedelse av helt nytt personalia.

Endringen til lovforslaget ble godtatt i statsråd april 2000 (Justis – og politidepartementet 2000, Ot. Prp. Nr. 40).

Kriminalomsorgen har også gjennomgått en opprustning i kampen mot organisert kriminalitet. Ringerike fengsel er en lukket storsanstalt med varetektsfanger og langtidsinnsatte som primær målgruppe. Fengselet har landets høyeste sikkerhetsnivå og har opprettet lukkede og rømningssikre soningsplasser som primært retter seg mot høyrisikoinnsatte, det vil blant annet si antatt farlige fanger som organiserte kriminelle (Kriminalomsorgen 2007). Mye har endret seg i kampen mot organisert kriminalitet, og det har skjedd relativt raskt. Fra å være et fraværende begrep for inntil 15 år siden har organisert kriminalitet som fenomen og begrep ekspandert med en voldsom styrke og fremstår i dag som et truende fenomen, en verkebyll og et samfunnsprobleme som må bekjempes med alle midler. Og det har slik som Larsson (2007) viser til vært lite populært å spørre hva som er konsekvensene av alle disse tiltakene faktisk er? Dyrnes peker på at iverksatte tiltak som inndragning av illegale midler medfører en rekke nye utfordringer. Det som synes å være hovedproblemet er at tiltakene må innarbeides i praksis. Det er for det første en tidkrevende prosess samtidig som at det på den andre siden krever det også i seg selv en rekke tiltak, som for eksempel av kompetansehevede art. Politiet påtalemyndighetene er instanser som har godt innarbeidede tradisjoner for hvordan de jobber. Å endre på dette er en prosess som ikke er gjort på en dag, og det tar derfor tid å innarbeide slike tiltak (Dyrnes 2004).

Det er vanskelig å si noe om konsekvensene for ulike tiltak som blir iverksatt i kampen mot organisert kriminalitet. Noe av grunnen til dette er nettopp fordi forskningen på område stort sett har uteblitt og det er det som poenget:

”Man må spørre om de tiltak som nå er iverksatt er hensiktsmessige, ønskelige og om de trengs. Kanskje man kunne møtt dagens utfordringer på en annen måte? Det er kanskje på høy tid med en nøktern vurdering av hvordan man skal forholde seg til den organiserte kriminaliteten.” (Sitat: Larsson 2007, s. 44).

Et eksempel som kan nevnes er fremstillingen av de tiltalte i NOKAS- saken. Under rettsaken i Stavanger tingsrett ble det brukt fotlenker på de tiltalte noe som i sin tur vitnet om at her var det snakk om virkelig farlige kriminelle. Dommer Helge Bjørnstad begrunnet politiets sikkerhetstiltak med at samlet sett representerte de tiltalte en vesentlig slagkraft hvor flere av

dem kunne ha tilknytninger til både andre nasjonale og internasjonale nettverk. Argumenter som at rettsaken også foregikk i provisoriske rettslokaler og at de tiltalte gjennom å begå ranet hadde vist at de har evner til både og planlegge å gjennomføre felles planer på en svært koordinert måte ble også brukt for å begrunne bruken av fotlenker (Aftenbladet 2005). Dette er ikke en normal standard for hvordan vi behandler tiltalte og innsatte i norske fengsler generelt, men minner mer om et amerikansk fenomen¹⁷. Og det er grunn til å spørre om slike tiltak er hensiktsmessige og ønskelige her i Norge? Larsson fremhever at det må være et forhold mellom mål og midler når det gjelder å bekjempe den organiserte kriminaliteten:

”I mange tilfeller fremstilles den organiserte kriminaliteten som et så alvorlig onde, at politi og rettsvesen må rustes til tennene for å kunne møte denne utfordringen. Få synes å stille spørsmålet om det er kuler og krutt og strengere straffer vi egentlig trenger?”

(Sitat: Larsson 2004, s. 39).

På bakgrunn av dette hevder han at mye kan gjøres ved at man i stedet fokuserer på å i stedet påvirke mulighetene, motivasjonen og kontrollen av handlingene når det er snakk om organisert kriminalitet (Larsson 2004).

6.5 Myter eller realiteter?

Kenney og Finckenauer sier følgende om myter:

”...myths play a critical role in explaining wonders that cannot be fully explained through rational, empirical means, that is, through facts and evidence”

(Sitat: Kenney og Finckenauer 1995, s. 230).

Myter er her ulike undre som alene ikke kan forklares gjennom rasjonalitet og empiri. Myter har i følge Kenney og Finckenauer minst tre ulike hensikter:

1. Myter søker å forklare ulike truende fenomener som i seg selv ikke kan forklares på annen måte.

¹⁷ Det skal være sagt at påbudet med fotlenker på de tiltalte i NOKAS – saken opphørte etter at Europarådets torturovervåkningskomite ble koblet inn i saken med ettertrykkelig ønske om at påbudet med fotlenker burde opphøre umiddelbart (Sverdrup 2005).

2. Myter har til hensikt å forene ny informasjon om et fenomen med den eksisterende tro og med eksisterende handlinger.
3. Myter søker å tyde nye fakta som i sin tur er med på å forlenge vår nåværende forståelse av fenomenet.

(Kenney og Finckenauer 1995).

Med dette søker Kenney og Finckenauer å forklare hvordan myter om mafiaen har blitt til. De viser til hvordan mafiaens røtter kan spores tilbake til 1800 –tallet og hvordan de siden den gang da har vært å regne som en del av det amerikanske organiserte kriminalitetsbilde. Allikevel kom ikke den offentlige publiseringen av mafiaen før Kefauver kommisjonen satte de på fjernsyn på 1950 – tallet. De aller fleste av oss får informasjon om organisert kriminalitet i en eller annen form og svært ofte gjennom media, herunder gjennom blant annet bøker, aviser, fjernsyn, radio osv. For eksempel har de tre ”Gudfaren – filmene” har fungert som ”bevis” på både mafiaens eksistens og struktur (Kenney og Finckenauer 1995).

Albini ser i *The Mafia and the Devil. What They Have in Common* mafiaen og djevelen i forhold til hverandre:

”...the Mafia and the Devil cults are the creations of journalists with overactive imaginations, government investigation committees that are basically self – serving, and law enforcement officers with a religious fervor and a fear of their own making”

(Sitat: Albini 1997b, s. 70).

Poenget til Albini er her at de to er begge et produkt av en tro vi har i et mytologisk system og søker med dette å demonstrere hvordan disse to mytologiene har blitt skapt samt se på hvilken funksjon de har i dagens samfunn. For å illustrere dette stille han blant annet spørsmålet om hvordan vi mennesker kan tro at døde gjenoppstår slik som i tilfellet med Jesus. Forklaringen han har er at den nåværende religiøse troen som svært mange har, har de samme komponentene som gårdsdagens mytologi. Den eneste forskjellen er at den nåværende religiøse troen er akseptert som sannhet, det vil si at for eksempel Jesus gjenoppsto fra de døde (Albini 1997b).

På samme måte som Kenney og Finckenauer viser Albini til hvordan Kefauver kommisjonen var de første til å offentliggjøre mafiaen på fjernsyn. Målet med dette var i følge Albini en

måte å lede folks oppmerksomhet bort fra andre samfunnsproblemer, mens konsekvensene ble at man på denne måten plantet er symbol i hodet på folk. Det samme gjelder for Valachi og hans vitnemål om eksistensen til mafiaen; Valachi ble ikke presentert for folket som følge av sin kunnskap om mafiaen, men som et offentlig bilde på det onde. Albini viser her til hvordan colombianere i USA alene står for nesten 80 % av landets illegale import av kokain, men hvem er det amerikanerne frykter aller mest? Jo mafiaen. Årsaken til det er nettopp fordi bildet av den mytologiske troen vi har er mye sterkere og mye mer kraftfull enn virkeligheten. Hvordan kan for eksempel noen si og betegne seg selv som satanister, og folk tror på dem? I følge Albini er svaret veldig enkelt. Alt en slik person behøver å gjøre er for det første å si at de er en satanist for så å tro på det selv, noe som igjen fører til at alle andre også tror på dem. Albini legger dermed skylden for hysteriet rundt mafiaen på blant annet journalister som skaper en illusjon til fordel for god presse. Også forfattere må ta en del av skylden; det som står i mange bøker er totalt absurd, men det selger som varmt hvetebrød. Journalister bruker symboler om mafiaen for å trigge folk emosjonelt, ikke rasjonelt og som innen de fleste former for hysteri føler folk seg ofte tryggere om de kan fokusere på årsaken. For eksempel gjelder dette narkotikamisbruket i USA på 1960 – tallet. I stedet for å legge skylden på seg selv for misbruket, var det både lettere samtidig som om at det var mer spennende å legge skylden på mafiaens inntog i det amerikanske samfunnet (Albini 1997b).

Kenney og Finckenauer viser til Daniel Bell, en kritiker av mytene om mafiaen og som stiller spørsmål relatert til hvem som står ansvarlig for disse mytene. Bell tar blant annet for seg Joseph Valachi og hans vitnemål om eksistensen til La Cosa Nostra for å demonstrere at myndighetene er de som har skapt mytene om mafiaen i USA. Myndighetene var de som hadde ansvaret for å håndtere en høyt organisert internasjonal gangstervirksomhet, når de ikke klarte det var det dermed lett å legge skylden på og forsvare nederlaget med at gangstervirksomheten var kontrollert av mafiaen: "*Valachi`s testimony was interpreted as bearing witness to a story, to a preexisting belief that was generally accepted and that served an explanatory purpose*" (Sitat: Kenney og Finckenauer 1995, s. 241). Bell hevder dermed at Valachi`s vitnemål om eksistensen til mafiaen er et utsagn til en historie og til en eksisterende tro som allerede var generelt akseptert av folk, og som samtidig gav myten en forklarende mening (Kenney og Finckenauer 1995).

Nettopp slike eksempler er med på å poengtere vanskelighetene knyttet til det å teste antagelser og teorier om organisert kriminalitet med rasjonelle empiriske beviser. Empiriske

beviser som tester eksistensen (eller ikke – eksistensen) av mafialignende organisert kriminalitet er ikke lett å skaffe til veie. Man er således avhengig av kilder som for eksempel informanter som Valachi, deltagende observasjon og overvåkning som for eksempel telefonavlyttinger. Men på den andre siden har alle disse kildene problemer med både reliabilitet og gyldighet. Skillelinjene mellom hva som er fakta og hva som er fiksjon har blitt mer utydelige enn tidligere, og som et resultat av dette har blant annet forskere på området tatt opp de ”populære” redegjørelsene og forklaringene. Kenney og Finckenauer konkluderer sine undersøkelser om mafiamytene med at det helt klart her er snakk om organisert kriminalitet. Italianere -/ Sicilianere er involvert i den organiserte kriminaliteten i USA, men de er langt fra de eneste. De er heller ikke særlig organiserte, strukturerte eller maktbaserte, i hvertfall ikke i den forstand for eksempel Kefauver kommisjonen, McClellan kommisjonen og Donald Cressey snakker om (Kenney og Finckenauer 1995).

6.5.1 Medias påvirkningskraft

Som jeg viste til innledningsvis sprang min egen forforståelse om organisert kriminalitet hovedsakelig ut fra det bildet media har presentert for meg. Det tror jeg også er tilfellet for veldig mange andre. Media har en enorm påvirkningskraft, og det er svært vanskelig å unnsnippe de inntrykkene mediabildet gir. Media har en stor og viktig rolle i samfunnet; De er informasjonskilder for folk flest. Media forsterker derfor ofte ”farligheten” ved organisert kriminalitet gjennom det å fokusere på enkeltsaker, de skaper store overskrifter og gir inntrykk av at organisert kriminalitet er et stort og meget alvorlig problem. ’

Et godt eksempel er NOKAS – saken. Media har skapt en enorm blest om denne saken og for alvor vært med på å sette organisert kriminalitet på dagsorden. Det samme har også en rekke andre enkeltsaker som for eksempel Munch –tyveriet. Gjennomgående brukes også begrepet organisert kriminalitet uten noen som helst forklaring eller definisjon på hva som skal menes med begrepsbruken. Men det er her noe av poenget ligger. Disse sakene er *enkeltsaker*, og det er disse dramatiske enkeltsaker som skaper og opprettholder en slags myte om de farlige organiserte kriminelle. En kan kanskje stille spørsmål om hvem det er som faktisk bestemmer? Rent teknisk og formelt er det politikerne på Stortinget, men media har en enorm påvirkningskraft. Ofte trekker de ut kun deler av virkelighetene. De delene som trekkes ut trenger ikke å være usant, men det er med på å forvrengte virkeligheten gjennom det å utelate ting. Norske politikere er tross alt bare mennesker de også, og medias beskrivelser påvirker

både de og befolkningen generelt. Mediabildet må dermed ta sin del av skylden for å skape frykt for den organiserte kriminaliteten.

Organisert kriminalitet har blitt populært. Ikke bare i mediabildet og i faglitteraturen, men også i skjønnlitteraturen. Se bare på Gudfaren filmene som omtrent har blitt et kultikon på hva mafiaen er for noen verden over. Også på norsk er organisert kriminalitet underholdning for folk flest. Stein Morten Lier har for eksempel utmerket seg her hjemme med skjønnlitteratur basert på organisert kriminalitet. Boken hans *Catch*¹⁸ handler om gjengrelaterte narkokriger i Oslo som politiets innsatsgruppe skal knuse. *Illusjonen som brast*¹⁹ er en dokumentarthriller som tar for seg NOKAS – ranet hvor man både kan føle de kriminelle aktørene og rettssaken parallelt med politiets etterforskning. For øvrig har han også nå kommet ut med den nye boken *Bizniz*²⁰ som i sin tur omhandler våpen, narkotika og terrorvirksomhet. Med andre ord: Organisert kriminalitet er underholdene og det har blitt ett hett og populært tema. Noe som også aktivt er med på å skape forestillinger om fenomenet organisert kriminalitet for folk flest.

6.6 Mye eller lite organisert kriminalitet?

Et av de mest fremtredene metodiske utfordringene når det gjelder studier av fenomener som organisert kriminalitet er at kriminalstatistikken i svært liten eller ingen grad fører kategorier for slike former for kriminalitet. Vanlige tradisjonelle lovbruddskategorier der i mot er meget detaljert nedfelt i statistikken. Økonomisk kriminalitet er en egen lovbruddskategori i kriminalstatistikken. Men for å finne ut noe om den organiserte kriminaliteten må man gå inn i de enkelte lovbruddene som faller inn under det som kalles organisert kriminalitet, for eksempel narkotikaforbrytelser. Statistikkmessig er det derfor vanskelig å si noe om akkurat hvor mye organisert kriminalitet det er og dermed blir det også vanskelig å si noe om hvordan omfanget av organisert kriminalitet har vært tidligere. Et annet problem som melder seg er at kriminalstatistikken bygger på data fra domstolene, politiet og deres etterforskning. Høigård beskriver kriminalstatistikken som: ”Årsrapport fra virksomheten til politiet, domstolene og fengslene” (Sitat: Høigård 1997b, s. 72). Som nevnt i forrige kapittel er det flere problemer knyttet til bruk av politiets etterretnings – og saksinformasjon som kilde for vitenskapelig produksjon, blant annet at denne typen data ofte er styrt av hva politiet ser etter og hvilke

¹⁸ Referanse: Lier, Stein Morten (2005): *Catch*. 1. utgave, Gyldendal Forlag A/S 2005.

¹⁹ Referanse: Lier, Stein Morten (2006): *Illusjonen som brast*. 1. utgave, Nordisk Kriminalkrønike 2006.

²⁰ Referanse: Lier, Stein Morten (2007): *Bizniz*. 1. utgave, Gyldendal Forlag A/S 2007.

områder de velger å prioritere. I tilfelle med lovbruddskategorien økonomisk kriminalitet gjenspeiler dette muligens en nedprioritering av området. Svært lite av den økonomiske kriminaliteten blir anmeldt og dermed heller ikke etterforsket av politiet og aldri registrert, det er således store mørketall innen denne kategorien (Johansen 1991, Ellingsen 1997, Høigård 1997b).

Et annen problem er som jeg har forsøkt å vise til at mye likt kan kalles organisert kriminalitet. For å nevne et ganske konkret eksempel så er det tidvis uklare skillelinjer mellom det som kalles organisert kriminalitet og økonomisk kriminalitet. Larsson nevner blant annet de såkalte katalogsakene som illustrerer at det kan være et litt tilfeldig skille mellom hva som kalles for organisert kriminalitet og hva som kalles for økonomisk kriminalitet. Denne saken er sett som økonomisk kriminalitet, men kan i stedet karakteriseres som organisert kriminalitet. Katalogsakene hadde flere kunder som ble svindlet til å betale for reklameannonseringer i kataloger som aldri ble utgitt og som aldri var ment å bli utgitt heller fra svindlernes side. For hver enkelt kunde var det snakk om et lite beløp (500 kr), men samlet sett var det var det flere hundre næringsdrivende som ble lurt til å betale. Svindelen hadde flere egenskaper ved seg som sammenfaller med organisert kriminalitet; svindelen var planlagt, den ble utført av såkalte ”eksperter” som hadde et pågående samarbeid over tid og det ble opprettet et eget firma som aktivt bedrev svindelen. Å kalle katalogsakene for økonomisk kriminalitet er derfor vanskelig, nettopp fordi svindlerne ikke drev innen rammen av ellers legal næringsvirksomhet (Larsson 2004).

Mye av forskningen i Norge bygger på politiet og deres definisjoner noe som har gjort at vi også blir ganske avhengig av dem. Fra tid til annen dukker det opp handlinger som knyttes til spesielle grupper. Disse handlingene kalles ofte organisert kriminalitet begrunnet i at gruppene har et svært lukket miljø. Er dette riktig? Eller er det kun myter? Ville det ikke være like logisk å spørre om det faktisk *er* så mye organisert kriminalitet i Norge?

Det er generelt store metodiske utfordringer knyttet til å svare på et slikt spørsmål, og jeg har ikke tenkt å komme med noe svar på det her. Der i mot kan jeg forsøke å si noe om hvorfor det er så problematisk å måle organisert kriminalitet. Som med stort sett alt annet koker svaret på dette spørsmålet igjen ned til hvordan vi definerer begrepet organisert kriminalitet. Larsson viser til at de fleste definisjoner av begrepet organisert kriminalitet er meget vanskelig å benytte i praksis når en skal måle omfanget av organisert kriminalitet, nettopp fordi det er et

begrep som innebærer mange ulike strukturer og former for virksomhet. Hva skal man egentlig telle? Antall begåtte lovbrudd? Antall involverte personer? Eller skal man telle omfanget av de handlingene som blir begått? Dette gjelder også den generelle kriminalitetsbildet. Christie viser til dette. Hvordan skal vi kunne vite så lenge det ikke finnes noen alminnelig akseptabel målestokk for kriminalitet? Hva skal man egentlig ta med i målingen? Det loven sier er galt? Det iakttagere sier andre har gjort? Alt borgeren sier de selv har gjort? Det ofrene har lidd? Eller det myndighetene sier de har registret? (Christie 1974). Skal man beskrive den organiserte kriminalitetens utvikling eller det generelle kriminalitetsbildet, ender man dermed som oftest opp med relativt tvilsomme verdier. Årsaken til det er igjen at datakvaliteten på materialet blir for dårlig, det rapporteres inn veldig mange ulike former for kriminalitet og det blir lite fruktbart å sammenligne for eksempel Norge med andre nasjoner (Larsson 2004). Derfor er det svært vanskelig å i det hele tatt si noe om den organiserte kriminalitetens utvikling.

Akkurat det samme gjelder hvis en stiller spørsmål om den organiserte kriminaliteten øker eller avtar? For at man skal kunne si noe om det i det hele tatt må man i hvertfall ha noe å sammenligne den organiserte kriminaliteten med. Men hva skulle det så være? Som Larsson viser til kan for eksempel 200 aktive lovbrøyttere være et relativt høyt tall for noen, mens andre igjen vil synes at dette tallet er av de mindre. Spørsmålet er på den andre siden også avhengig av hva som oppfattes av folk generelt som farlige handlinger og ikke. 100 alkoholsmulgere oppfattes av de fleste som langt mindre "farlig" enn for eksempel 100 aktive heroinsmulgere (Larsson 2007). Aromaa har tatt for seg Europarådets årlige statusrapporter på organisert kriminalitet i perioden 1996 til 2002. Metoden Europarådet bruker er å sende ut et spørreskjema til alle medlemslandene for så å samle de inn igjen og komme med en konkludert statusrapport. Kriteriene som legges til grunn i spørreskjemaet bygger på EU's definisjon av begrep organisert kriminalitet som jeg har nevnt tidligere. Aromaa viser til at ingen land beskriver sin egen situasjon på en enhetlig måte og derfor får svarene som samles inn en heller kvalitativ karakter fremfor en kvantitativ karakter. Myndighetene i flere land, der i blant Norge ²¹, hevder at den organiserte kriminaliteten øker. Andre land der i mot hevder de har en situasjon hvor den organiserte kriminaliteten har et stabilt nivå og andre nasjoner påpeker til og med at den synker. Dette har i følge Aromaa noe med hvordan vi definerer begrepet organisert kriminalitet:

²¹ Andre nasjoner hvor myndighetene hevder at den organiserte kriminaliteten øker er Ungarn, Litauen, Moldova, tidligere Jugoslavia, Makedonia og Romania (Aromaa 2004).

”...det kan förekomma att antalet och sammansättningen av organisationer minskar samtidigt som volymen av organiserad brottslig aktivitet minskar, förblir oförändrad, eller ökar. Likaså kan antalet och sammansättningen av involverade personer, företag mm. minska, öka, eller förbli oförändrad samtidigt som volymen och innehållet av brottsliga affärer, av drabbade personer (offer) och av omsättningen i branschen kan minska, öka, eller förbli oförändrad – och strukturen och innehållet av organiserad brottslig verksamhet kan variera kraftig oberoende av volymen av denna verksamhet, och därmed kan de samhälleliga konsekvenserna samtidigt variera kraftig.” (Sitat: Aromaa 2004, s. 45).

Det kan skje at antallet og sammensetningen av organisasjoner parallelt med at volumen av organisert kriminalitet synker, øker eller holder seg stabilt. På samme måte kan antallet og sammensetningen av involverte personer, bedrifter og så videre synke, øke eller holde seg stabilt parallelt med at volumen og innholdet av kriminell virksomhet, ofrene og omsetningen i bransjen kan synke, øke eller holde seg stabil. Strukturen og innholdet av organisert kriminalitet kan for øvrig også variere kraftig avhengig av volumet på virksomheten, noe som i sin tur gjør at konsekvensene også varierer kraftig. Poenget er at det ofte ikke lykkes å utskille slike nyansene med dagens redskap (Aromaa 2004).

Hvorfor defineres begrepet organisert kriminalitet slik som det gjøres? Hvorfor har vi et slikt begrep? Organisert kriminalitet er langt på vei et moralsk og politisk begrep. Tidligere var narkotika samfunnsfiende nummer en, men dette har endret seg. Narkotika har i stedet blitt en del av det organiserte kriminalitetsbildet. Har det som uttrykkes innenfor akademia og andre som bedriver kunnskapsproduksjon rot i empiri, eller gjenspeiler de kun myter, fortellinger og mediabildet? Det er et problem at mye av den kunnskapen vi har her hjemme stammer fra andre kulturer enn vår egen. Derfor synes ofte ikke definisjonene å passe inn med våre erfaringer. Men det er viktig å understreke at til tross for at begrepet fremstor som både loddent og uklart er det ikke et ufarlig begrep uten skadevirkninger og konsekvenser. Det vanskelige er å teste antagelser og teorier om organisert kriminalitet med rasjonelle empiriske beviser, blant annet som følge av at skillelinjene mellom fakta og fiksjon har blitt mer utydelige enn før.

Kapittel 7

AVSLUTNING

7.1 Sammenfatning

Som vist til innledningsvis brukte norske politidistrikt i 2004 4093 millioner kroner på kriminalitetsbekjempelse og trygghetsskapende arbeid. Mesteparten av disse pengene gikk til bekjempelse av lovbrudd som ofte knyttes til organisert kriminalitet, herunder narkotika, vold og økonomiske lovbrudd. For at politiet skal kunne gjøre noe med den organiserte kriminaliteten, må de også vite noe om det. Det essensielle er derfor *kunnskap*, hvor drøftingen har stått sentralt i denne avhandlingen. Kapittel 2 la mye av grunnlaget for denne avhandlingen. Hvordan kan vi ha sikker viten om den organiserte kriminaliteten? Eller sikker viten om kriminalitet generelt? All forskning er forbundet med vitenskapsteori og generelle metodekrav. Men å ha sikker kunnskap om den organiserte kriminaliteten eller kriminalitet generelt er komplisert å produsere. Det er ingen forent enighet om hva organisert kriminalitet skal være for noe, der i mot eksisterer det mange ulike definisjoner der ute. At noe vi tror på er sant betyr ikke at vi har viten om det. Og for å ha viten om et fenomen som organisert kriminalitet må troen i tillegg til å være sann også være velbegrunnet. Er den det?

I lys av kapittel 2 tok kapittel 3 for seg universitetsforskningen. Hvordan er kunnskapsstatusen på feltet organisert kriminalitet? Poenget med å ta for meg ulike studier og undersøkelser her var å forsøke å vise at mye likt og ulikt kalles for organisert kriminalitet. Innen universitetsforskningen er det den kvalitative metode som regjerer, og flere av bidragene kan langt på vei passere for å være god vitenskap. Men den kvalitative metode er ikke problemfri. Flere har problemer knyttet til blant annet representative utvalg, litt for nært forhold til sine informanter og manglende kildehenvisninger som svekker presisjonsnivået. Det som virker mest fruktbart og som skiller god vitenskap fra dårlig vitenskap synes å være en nærhet til det som studeres og ikke minst at forskningen har relevans. Kapittel 4 videreførte den organiserte kriminalitetens mange like og ulike lovbrudd ved stille spørsmål om hva som skiller organisert kriminalitet fra andre former for kriminalitet? Egenskapene som skiller seg ut er grader av organisering, samarbeid over tid, at det er en profittmotivert kriminalitet, at den har egenskaper som vold og korrupsjon samt at lovbrøyterne beskrives som profesjonelle kriminelle og forretningsmenn.

Kapittel 5 var en videreføring av avhandlingens hovedproblemstilling fra kapittel 3, hvor politiets kunnskapsproduksjon var det sentrale og ble drøftet opp mot de samme prinsippene og problemstillingene som innen universitetsforskningen. Hvordan kan vi ha viten om organisert kriminalitet? Politiet baserer seg i stor grad på etterretningsdata og dette er et problem. De gjenspeiler politiets ressurser og prioriteringer, og det de har for vane å se etter. Et annet problem er at det er uklart hva som faktisk menes med begrepet *alvorlig* kriminalitet. At forskningen har relevans er avgjørende og ble drøftet opp mot politiets beskrivelser av MC – miljøet. De interessante spørsmålene som virkelig burde stilles og som det er relevant å vite noe om er hvor kriminelle er de egentlig? Og hva er det de faktisk gjør?

For å belyse hovedproblemstillingen om hvordan kunnskapsstatusen på feltet organisert kriminalitet ble følgende spørsmål stilt i kapittel 6; Har det som uttrykkes av ulike aktører både innenfor akademia og andre som bedriver kunnskapsproduksjon rot i empiri, eller gjenspeiler de kun myter, fortellinger og mediabildet? Begrepet organisert kriminalitet slo rot i Norge på 1990 – tallet. Narkotikaen hadde frem til da i en årrekke har vært ansett for å være hovedfiende nummer en, men så er vi vitne til et skifte og en omdefinering av fiender; Narkotikaen blir satt inn i boksen organisert kriminalitet og blir i stedet kun en del av det organiserte kriminalitetsbildet. Gjennom å referere til Hells Angels inntog i Trondheim i 1992 og fokus på øst – europeiske grupperinger snakker man om at ”nå har den organiserte kriminaliteten kommet til Norge også”. Stemmer det? Lite trolig. I følge Johansen (2004b) har vi hatt illegale spritmarkeder her til lands i nesten ett århundre. Poenget er at vi alltid har hatt organisert kriminalitet, vi har bare ikke *kalt* det for organisert kriminalitet.

Organisert kriminalitet er også langt på vei et moralsk og politisk begrep. Flere kan tenke seg å ha ulike interesser i å bruke begrepet, som for eksempel politikere, politi, akademikere og advokater. Det er et stort problem at mye av den kunnskapen vi har her hjemme når det gjelder organisert kriminalitet egentlig stammer fra andre kulturer enn vår egen.

Konsekvensen blir at definisjonene ikke passer inn med vår erfaring av den organiserte kriminaliteten. Det er også uheldig at vi ikke har gode måleapparater for å kunne si noe om omfanget av organisert kriminalitet. Men dette henger igjen sammen med defineringen av begrepet og er problematisk nettopp fordi begrepet innebærer mange ulike strukturer og former for virksomhet.

7.2 Avsluttende ord

Feltet organisert kriminalitet er et vanskelig felt å forske i og det er et område det er vanskelig å ha sterke meninger om. Jeg har i oppgaven forsøkt å vise til at det er flere grunner til det. For det første er at vi faktisk ikke vet så mye om bredden av ulike kriminelle grupperinger eller nettverk. Det andre problemet knytter seg til selve lovbruddene; Hvilke kriminelle handlinger skal falle inn under kategorien organisert kriminalitet? Det finnes ikke et fasitsvar på dette. Disse spørsmålene henger sammen med at begrepet organisert kriminalitet er et vagt og uhåndterlig begrep som dekker både mye likt og ulikt. Katalogsakene er et godt eksempel som viser at hva som faktisk kalles for organisert kriminalitet og ikke ofte blir litt tilfeldig. Bildet skifter også en del; det gjenspeiler både den generelle samfunnsutviklingen og globaliseringen for øvrig, samt den tekniske utviklingen. Mange mener mye om organisert kriminalitet, men det finnes ingen forent enighet eller sannhet om hva begrepet skal dekke.

Hvordan er kunnskapsstatusen på feltet organisert kriminalitet? Organisert kriminalitet er et forsømt forskningsområde. Det er ikke et område det har vært forsket på i lang tid. Før 1990 – tallet viste vi knapt hva det var for noe, og det var ikke ansett for å være et seriøst problem. Det er også store metodiske utfordringer knyttet til forskning på et felt som organisert kriminalitet, både når det gjelder kvalitativ og kvantitativ metode. Ofte faller man litt dårlig ut med et problematisk forhold til kilder og en fjernhet til det som studeres. Organisert kriminalitet er vanskelig. Mange har derfor støttet seg på politiet og deres data og definisjoner. Å forholde seg til noe usikre analyser i politiet om et fenomen som man egentlig ikke vet så mye om er derfor uheldig. Kanskje spesielt politikernes handlingsplaner vitner om det vi allerede vet, det kommer ikke noe særlig nytt ut av dette. Enkeltsaker slås stort opp i media og mye av kunnskapen som figurerer der ute synes å hvile mye på disse. Som Johansen (1991) sier det om økonomisk kriminalitet; trangen til å generalisere ligger innenfor samfunnsforskningen og slik bør det også være, men hvor mye man faktisk skal generalisere kan diskuteres. I hvertfall når det gjelder et fenomen som organisert kriminalitet fordi det er så mange forskjellige kriminalitetstyper som skjuler seg bak betegnelsen organisert kriminalitet. Slik som Christie sier det: ”*Handlinger er ikke. De blir.*” (Sitat: Christie 2000). Kriminalitet eksisterer ikke, den blir skapt. Det er vi selv som legger meningen ”kriminalitet” til diverse handlinger hvor avstand blant annet er med på øke tendensen til å gi handlinger den mening at de er lovbrudd (Christie 2000). Som Hagan sier; Vi bør ikke behandle spørsmålet om hvorvidt vi står ovenfor organisert kriminalitet som et enten – eller spørsmål, men

behandle det som et gradspørsmål: I hvilken grad står vi ovenfor organisert lovbruddsaktivitet? Hvilke kjennetegn er til stede? Og hvilke karakteristikker mangler? (Ellingsen 1997). Organisert kriminalitet er et forskningsfelt som er under utvikling i Norge. Det har allerede blitt publisert flere bidrag på dette feltet, og det vil helt sikkert komme flere til også. Temaene dekker sentrale felter som skatte – og avgiftsunndragelser, konkurskriminalitet, datakriminalitet, korrupsjon, spritsmugling og helerivirksomhet. Om noen år vil vi muligens trolig ha utviklet større forståelse av dette problemfeltet som i høyere grad enn tidligere baserer seg på norsk empiri og teoridannelse, slik at vi ikke lenger behøver å basere oss på resultatene fra kanskje spesielt amerikansk basert forskning, men også andre internasjonale bidrag.

Denne oppgaven har gjennomgående hatt et kritisk blikk på håndteringen, forskningen og kunnskapsproduksjonen av den organiserte kriminaliteten. Men det skal være sagt at fokuseringen på organisert kriminalitet de siste 15 årene ikke utelukkende har vært negativ, det finnes også positive sider. Som Aromaa sier: *”Men detta begrepp är ändå värdefullt inte minst för att den uppmärksammar något som har försummats.”* (Sitat: Aromaa 2004, s. 44).

Begrepet organisert kriminalitet er på denne måten også et verdifullt begrep. Nettopp fordi det setter fokus på et ellers så forsømt forskningsområde.

Litteraturliste

Adler, Patricia A. (1993): *Wheeling and Dealing. An Ethnography of an Upper-Level Drug Dealing and Smuggling Community*. Second edition. Columbia University Press 1993.

Aftenbladet, kveld, 20.10.2005: "Slipper ikke fotlenker". URL:
<http://web3.aftenbladet.no/lokalt/nokas/article228610.ece> [Lesedato 28.10.2007].

Albini, Joseph L. (1997a): "Donald Cressey`s Contributions to the Study of Organized Crime: An Evaluation". I: *Understanding Organized Crime in Global Perspective. A Reader*. Patrick J. Ryan og George E. Rush (ed.) SAGE Publications 1997.

Albini, Joseph L. (1997b): "The Mafia and the Devil. What They Have in Common". I: *Understanding Organized Crime in Global Perspective. A Reader*. Patrick J. Ryan og George E. Rush (ed.) SAGE Publications 1997.

Arlacchi, Pino (1986): "Mafia business: The Mafia Ethic and the Spirit of Capitalism". I: *Blandingskompendium, tillegg 1*. KRIM2914 Økonomisk og organisert kriminalitet. Det juridiske fakultet, institutt for kriminologi og rettssosiologi, 2. september 2004.

Aromaa, Kauko (2004): "Organiserad kriminalitet – Europa och Finland". I: *Organisert og økonomisk kriminalitet - Myter og realiteter*. Paul Larsson og Trond Myklebust (red.). PHS Forskning 2004:2.

Beare, Margaret E. (2003): *Critical Reflections on Transnational Organized Crime, Money Laundering, and Corruption*. Margaret E. Beare (ed). University of Toronto Press 2003.

Christie, Nils (1974): *Hvor tett et samfunn?* 2. Utgave, 9 opplag 2001. Oslo: Universitetsforlaget 2001.

Christie, Nils (2000): *Kriminalitetskontroll som industri. Mot GULAG, vestlig type*. 3. reviderte utgave. Universitetsforlaget AS 2000.

Christie, Nils og Kjettill Bruun (2003): *Den gode fiende*. Oslo: Universitetsforlaget, 3. reviderte utgave 2003.

Christophersen, Jan Georg (1997): "Bestikkelser og utpressing i norsk utenriksskipsfart: Fortalt fra innsiden". I: *Blandingskompendium, tillegg 3*. KRIM2914 Økonomisk og organisert kriminalitet. Det juridiske fakultet, institutt for kriminologi og rettssosiologi.

Cressey, Donald R. (1997): "The Functions and Structure of Criminal Syndicates". I: *Understanding Organized Crime in Global Perspective. A Reader*. Patrick J. Ryan og George E. Rush (ed.) SAGE Publications 1997.

Desroches, J.Frederick (2005): *The Crime That Pays. Drug Trafficking and Organized Crime in Canada*. Toronto: Canadian Scholars` Press Inc. 2005.

Dyrnes, Anne-Mette (2004): "Inndragning og andre utbytterettede tiltak mot organisert kriminalitet". I: *Organisert og Økonomisk kriminalitet – Myter og Realiteter*. Paul Larsson og Trond Myklebust (red.). PHS Forskning 2004.

Ellingsen, Dag (1991): "Næringsdrivende som offer for økonomisk kriminalitet". I: *Studier i økonomisk kriminalitet*. Per Ole Johansen (red.). Oslo: Institutt for kriminologi og strafferett, KS – serien nr. 1 – 91.

Ellingsen, Dag (1997): "Tradisjonell vinningskriminalitet – økonomisk kriminalitet". I: *Kriminologi*. Liv Finstad og Cecilie Høigård (red.). Oslo: Pax Forlag AS 1997.

Ellingsen, Dag og Vibeke Sky (2005): *Virksomheter som ofre for økonomisk kriminalitet*. RAPP 2005/14. Statistisk sentralbyrå 2005.

Ericsson, Kjersti (1997): "Vitenskap og samfunn". I: *Kriminologi*. Liv Finstad og Cecilie Høigård (red.). Oslo: Pax Forlag AS 1997.

Finansdepartementet, NOU 2002:14: *8.4 Financial Action Task Force on Money Laundering (FATF) og Basel – komiteen*. URL:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/fin/dok/NOUer/2002/NOU-2002-14/10/4.html?id=117938>

[Lesedato 28.10.2007].

Finckenauer, James O. og Elin J. Waring (1998): *Russian Mafia in America. Immigration, Culture and Crime*. Boston: Northeastern University Press 1998.

Finckenauer, James O. (2005): "Problems of definition: What Is Organized Crime?". I: *Trends in organized crime*. Vol. 8, no. 3 2005.

Finstad, Liv (1997): "Kriminologiens kvalitative kunnskapskilder". I: *Kriminologi*. Liv Finstad og Cecilie Høigård (red.). Oslo: Pax Forlag AS 1997.

Foucault, Michel (2000): *Galskapens historie i opplysningens tidsalder*. Oversatt av Fredrik Engelstad og Erik Falkum. Bokklubben Dagens Bøker 2000.

Frantzen, Evy (1997): "Narkotikakontroll". I: *Kriminologi*. Liv Finstad og Cecilie Høigård (red.). Oslo: Pax Forlag A/S 1997.

Føllesdal, Dagfinn og Lars Walløe (2000): *Argumentasjonsteori, språk og vitenskapsfilosofi*. Universitetsforlaget 2000.

Garland, David (1985): "The Criminal and his Science. A Critical Account of the Formation of Criminology at the End of the Nineteenth Century". I: *The British Journal of Criminology*. Vol. 25, No. 2 1985.

Garland, David (1990): *Punishment and Modern Society: A Study in Social Theory*. Oxford: Clarendon Press 1990.

Gross, Edward (1978): "Organizational Crime: A Theoretical Perspective". I: *Blandingskompendium*. KRIM2914 Økonomisk og organisert kriminalitet. Det juridiske fakultet, institutt for kriminologi. 28. juni 2004.

Hells Angels (2007): *Hells Angels MC Norway*. URL: <http://www.hells-angels.no/>
[Lesedato 15.10.2007].

Høigård, Cecilie (1997a): ”Hva er kriminologi?”. I: *Kriminologi*. Liv Finstad og Cecilie Høigård (red.). Oslo: Pax Forlag AS 1997.

Høigård, Cecilie (1997b): ”Kriminalitetsbilder og kriminalstatistikk”. I: *Kriminologi*. Liv Finstad og Cecilie Høigård (red.). Oslo: Pax Forlag AS 1997.

Høigård (2005): *Nytt politi? En kommentert bibliografi over nyere nordisk politiforskning*. Institutt for kriminologi og retts sosiologi, avdeling kriminologi. Universitetet i Oslo: K-serien nr.2/2005.

Hvitvaskingsloven. Lov om tiltak mot hvitvasking av utbytte fra straffbare handlinger mv. (hvitvaskingsloven) av 20. juni 2003 nr. 41. URL: <http://www.lovdata.no/all/tl-20030620-041-0.html#16> [Lesedato 22.10.2007]

Ingvaldsen, Karsten og Paul Larsson (2007): ”Hvitvasking på det norske verdipapirmarkedet: Om hvitevaskingsens betingelser”. I: *Skatteunddragande, penningtvätt och organiserad brottslighet*. Dan Magnusson og Hans Sjögren (red). Stockholm: Stiftelsen för Ekonomisk – historisk och företagshistorisk forskning 2007.

Hansen (2003): *Samarbeidet i Baltic Sea Task Force*. URL: http://www.okokrim.no/aktuelt_arkiv/miljokrim/magasinet/2003-4/page18.html Miljøkrim nr. 4 / 2003. [Lesedato 12.10.2007]

Johansen, Per Ole (2004b): *Den illegale spriten. Fra forbudstid til polstreik*. Oslo: Unipub Forlag 2004.

Johansen, Per Ole (1991): ”Hvorfor studiet av økonomisk kriminalitet har vært så vanskelig”. I: *Studier i økonomisk kriminalitet*. Per Ole Johansen (red.). Oslo: Institutt for kriminologi og strafferett, KS – serien 1 – 91.

Johansen, Per Ole (2004a): *Korrupsjon i Sovjetsamveldet, Italia og Norge*. Forelesning. Oslo: Institutt for kriminologi, 19.10.2004.

Johansen, Per Ole (1996): *Nettverk i gråsonen. Et perspektiv på organisert kriminalitet*. Ad Notam Gyldendal AS 1996.

Justis – og politidepartementet, NOU 1997:15: *Kriminalitetsutviklingen*. URL:
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/NOUer/1997/NOU-1997-15/4.html?id=140922>
[Lesedato 20.10.2007].

Justis – og politidepartementet (2000), Ot. Prp. Nr. 40: *Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (tiltak for å beskytte aktørene i straffesaker mot trusler og represalier mv.)* URL:
<http://www.regjeringen.no/Rpub/OTP/19992000/040/PDFA/OTP199920000040000DDDPDF A.pdf> [Lesedato 28.10.2007].

Justis- og politidepartementet (2003), Ot. Prp. Nr 62: *Om lov om endringer i straffeloven og straffeprosessloven mv. (lovtiltak mot organisert kriminalitet, menneskehandel, gjengangerstraff mv.)*. URL:
<http://www.regjeringen.no/Rpub/OTP/20022003/062/PDFS/OTP200220030062000DDDPDF S.pdf> [Lesedato 24.08.2007].

Justis- og politidepartementet (2004), St. meld. Nr 42: *Politiets organisering, oppgaver og oppgaveløsning*. URL:
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/stmeld/20042005/Stmeld-nr-42-2004-2005-/4.html?id=199272> [Lesedato 10.11.2007].

Justis – og politidepartementet (2007): *Regjeringens handlingsplan mot økonomisk kriminalitet. Årsrapport 2006*. URL:
http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/rapporter_planer/rapporter/2007/Årsrapport-2006-fra-EMOK---Regjeringens-.html?id=457484 Publisert 20.02.2007. [Lesedato 28.10.2007].

Kenney, Dennis J. og James O. Finckenauer (1995): *Organized Crime in America*. California: Wadsworth Publishing Company 1995.

Kriminalomsorgen (2007): *Kriminalomsorgen Ringerike fengsel*. URL:
<http://www.ringerikefengsel.no/> . [Lesedato 28.10.2007].

Kriminalstatistikk 2005. Statistisk sentralbyrå 2007. URL:

http://www.ssb.no/emner/03/05/a_krim_tab/tab/tab-2007-08-13-05.html [Lesedato 15.10.2007].

Larsen, Guri (2000): "Er svarte unggutter en trussel?". I: *Blandingskompendium, del 2*. Kriminologi Grunnfag. Det juridiske fakultet, institutt for kriminologi, 3. januar 2002.

Larsson, Paul (2000): "Fenomenologien og hermeneutikken innen kriminologien". I: *Årsrapport 2000, Institutt for kriminologi*. Universitetet i Oslo, Det juridiske fakultet 2000.

Larsson, Paul (2002): *I lovens grenseland*. Oslo: Pax Forlag A/S 2002.

Larsson, Paul (2004): "Innledning". I: *Organisert og Økonomisk kriminalitet – Myter og Realiteter*. Paul Larsson og Trond Myklebust (red). Oslo: PHS Forskning 2004:2

Larsson, Paul (2006): "Opp i røyk! - En studie av hasjimporten til Norge". I: *Kunnskapsutvikling i politiet*. Thomassen og Bjørge (red). Oslo: PHS forskning 2006:3.

Larsson, Paul (2007): "Organisert kriminalitet. En introduksjon". I: *Kriminalkunnskap*. Pensumhefte del 1. GU3 2007/2008. Oslo: PHS 2007.

Levi, M (2004): "Towards a European Organized Crime Strategy? Problems and Opportunities". I: *Organisert og Økonomisk kriminalitet – Myter og Realiteter*. Paul Larsson og Trond Myklebust (red.). PHS Forskning 2004.

Lier, Stein Morten (2004): "En lys fremtid for organisert kriminalitet". I: *Dagbladet*, morgen, 03.07.2004. URL: <http://www.dagbladet.no/kultur/2004/07/03/402192.html> [Lesedato 04.11.2007].

Lovdata (2007): URL: <http://www.lovdata.no/cgi-wift/wiftloksok?sys=B&felt=sammendrag&emne=%A760a&button=S%F8k&PROS=02> [Lesedato 24.08.2007].

Merton, Robert (1968): *Social Theory and Social Structure*. New York: The Free Press 1968.

Naylor, R.T. (2003): "Follow-the-Money Methods in Crime Control Policy". I: *Critical Reflections on Transnational Organized Crime, Money Laundering, and Corruption*.

Margaret E. Beare (ed). University of Toronto Press 2003.

Nettavisen, kveld, 26.10.2007: "Skinnvest kan gi hotellnekt". URL:

<http://www.nettavisen.no/innenriks/ibergen/article1407684.ece> [Lesedato 26.10.2007].

Pellegrino, Ed (2007): *Skjør fred for Helvetes Englene*. URL:

http://www.etterlyst.no/reportasjer/0102_hellsangels.html [Lesedato 01.11.2007].

Politidirektoratet (2002): *Rådet for samordnet bekjempelse av organisert kriminalitet (ROK)*. Årsrapport 2002.

Politidirektoratet (2003): *Nasjonal trusselvurdering 2003*. Avdeling for politifag, seksjon for analyse og forebygging 2003.

Politidirektoratet (2005): *Prosjekt organisert kriminalitet*. Seksjon for analyse og forebygging. Publikasjon nr. 6/2005.

Reuter, Peter (1983): *Disorganized Crime. Illegal Markets and the Mafia*. The MIT Press 1983.

Ringdal, Karsten (2001): *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode*. Fagbokforlaget 2001.

Ruggiero, Vincenzo (1996): *Organized and Corporate Crime in Europe. Offers that Cant't Be Refused*. Dartmouth Publishing Company 1996.

Sivertsen, Jo (2002): *Vitenskap og rasjonalitet*. Gyldendal Norsk Forlag AS 2002.

Smith – Solbakken, Marie og Else M. Tungland (1997): *Narkomiljøet. Økonomi, kultur og avhengighet*. Ad Notam Gyldendal 1997.

Straffeloven. Almindelig borgelig straffelov av 22. mai 1902 nr. 10. URL:
<http://www.lovdatab.no/all/tl-19020522-010-008.html#60a> [Lesedato 16.08.2007].

Sætre, Marianne (2007): *Analyser av kriminalitet. En innføring i data og metoder i samfunnsvitenskapelige og strategiske kriminalanalyser.* HøyskoleForlaget 2007.

Thagaard, Tove (2003): *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode.* Fagbokforlaget 2003.

Verdens gang, morgen, 14.10.2007: "Tapte krigen mot MC – gjengene". URL:
<http://www.vg.no/pub/vgart.hbs?artid=175081> [Lesedato 14.10.2007].

Viken, Lisbeth (2007): *Trondheim Helsefaghøgskole.* URL: <http://hit.hist.no/HA.018-2001/REDAKSJON/Glemse.html> [Lesedato 01.11.2007].

Wikipedia (2007a): *Europol.* URL: <http://no.wikipedia.org/wiki/Europol>
Sist endret 25. mai 2007. [Lesedato 12.10.2007]

Wikipedia (2007b): *Interpol.* URL: <http://no.wikipedia.org/wiki/Interpol>
Siden sist endret 25. juni 2007. [Lesedato 12.10.2007]

Wikipedia (2007c): *Schengen Information System.* URL:
http://no.wikipedia.org/wiki/Schengen_Information_System
Siden sist endret 29. mai 2007. [Lesedato 12.10.2007]

Woodiwiss, Michael (2003): "Transnational Organized Crime: The Strange Career of an American Concept". I: *Critical Reflections on Transnational Organized Crime, Money Laundering, and Corruption.* Margaret E. Beare (ed). University of Toronto Press 2003.

Økokrim (2007): *Tendrapport 2007. Økonomisk kriminalitet og miljøkriminalitet.* URL:
<http://www.hvitvasking.no/upload/Økokrims%20tendrapport.pdf> [Lesedato 3.11.2007].

Antall ord i oppgaven: 41 681.